



وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی

آموزشی ابتداری



رشد

ماهنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و اطلاع‌رسانی
برای آموزگاران، دانشجومعلم‌ان و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش
دوره‌ی بیست و هشتم | اسفندماه ۱۴۰۳ | شماره‌ی پی‌درپی ۲۲۷ | ۴۸ صفحه
www.roshdmag.ir

۶



تربیت رسانه‌ای

• ابری شهر

• مربی یا معلم، مسئله این است!

ISSN : 1606-9102



إِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ إِلَّا أَرْبَعُ أَصَابِعٍ.
 (فَسُئِلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ) عَنْ مَعْنَى قَوْلِهِ هَذَا، فَجَمَعَ أَصَابِعَهُ وَوَضَعَهَا بَيْنَ أُذُنِهِ وَعَيْنِهِ ثُمَّ قَالَ:
 الْبَاطِلُ أَنْ تَقُولَ سَمِعْتُ، وَالْحَقُّ أَنْ تَقُولَ رَأَيْتُ).

بدانید که میان حق و باطل جز چهار انگشت فاصله نیست.
 (پرسیدند: معنای آن چیست؟ امام علیه السلام انگشتان خود را میان چشم و گوش گذاشت و فرمود:
 باطل آن است که بگویید «شنیدم» و حق آن است که بگویید «دیدم»).

(بخشی از خطبه ۱۴۱ نهج البلاغه).

آموزشی

ماهنامه‌ی آموزشی، تحلیلی و
اطلاع‌رسانی برای آموزگاران،
دانشجو معلمان و کارشناسان
وزارت آموزش و پرورش

دوره‌ی بیست و هشتم | اسفند ماه ۱۴۰۳
شماره‌ی پی‌درپی ۲۲۷ | ۴۸ صفحه

www.roshdmag.ir

خانواده‌ی مجلات رشد همه‌ی تلاش خود را کرده است تا این مجله در دسترس عموم جامعه‌ی آموزشی و تربیتی کشور قرار گیرد و همه‌ی مخاطبان در میهن عزیز اسلامی‌مان امکان تهیه‌ی آن را داشته باشند.

قیمت ۱۸۰/۰۰۰ ریال



وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و فناوری آموزشی



نشانی کانال رشد آموزش ابتدایی در پیام‌رسان شاد
@roshd_amooshesh_ebtadeai



درگاه ورود به سامانه‌ی
فروش و اشتراک



nazar.roshdmag.ir
برای ثبت نظرات شما
در مورد این مجله

به نام خدا

اللهم صلّ علی محمد و آل محمد و عجل فرجه

مدیر مسئول: سیدسعید بدیعی

سردبیر: مهدی رضایی

شورای برنامه‌ریزی: دکتر فاطمه وجدانی، دکتر معصومه فرهوش،

مریم پراکنده، امیر ذوقی، محمد سبحانی

مدیر داخلی: مریم شهرآبادی

ویراستار: زهرا نظام‌الدینی

مدیر هنری: کوروش پارسا نژاد

طراح گرافیک: وحید حقی

دبیر عکس: اعظم لاریجانی

نشانی دفتر مجله: تهران، ایرانشهر شمالی، پلاک ۲۷۰

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۷۸ - ۲۱

۹ - ۸۸۸۳۱۱۶۱ - ۲۱ (داخلی ۵۱۱)

نمابر: ۸۸۳۰۱۴۷۸ - ۲۱

وبگاه: www.roshdmag.ir

رایانامه: ebtedayi@roshdmag.ir

چاپ و توزیع: شرکت افست

صندوق پستی امور مشترکین: ۱۵۸۷۵/۲۳۳۱

تلفن امور مشترکین: ۸۸۸۶۷۳۰۸ - ۲۱

فهرست

۲ رسانه آموزشی! | مهدی رضایی

۴ مناسبت‌های ماه | امیر ذوقی

۶ مهمانی سوره‌ها | رضا دژبخش، مریم خدادادی

آموزش

۸ میزان و موزون خویش | سیدعلی عبداللّهی حسینی، عذرا بیگم هژبری

۱۰ مربی یا معلم، مسئله این است! | محمد سبحانی

۱۴ لذت گل‌بازی | مریم اسدی

۱۶ افسردگی در دنیای کودکان | ساجده میرزایی، علی قلعه‌نویی

۱۸ حلقه‌های توانمندی | مریم صالحی

ویژه‌نامه

۲۰ الو! ابری شهر | صدرا فیروزمند، علیرضا عسگری، سیداحسان میرشجاعی، مهدی حمزه‌لو

۳۴ کلاسی میان ابرها | معصومه ملکیان

در کلاس

۳۶ مهارت دست‌ورزی چیست؟ | آوا احمدعلی

۳۸ ضرب شاد | آمنه مرزانی

۴۰ دست‌های نگهدارنده | مریم جلیلی

۴۲ مدیریت آینده | کیمیا محمدی کاشانی، اعظم هارونی

تجربه

۴۴ نسیم نوازش | سیده‌را حله موسوی لاریجانی

۴۶ قصه‌های رشد | محمدرضا رشیدی

۴۸ درخت پیمان | سعیده یآوری



در نقشه، پراکندگی فرهنگی‌گیاگان مشارکت‌کننده از هر استان را در این شماره می‌بینید.



قابل توجه نویسندگان و مترجمان:

مقاله‌ای که برای درج در مجله می‌فرستید: ● با اهداف و رویکردهای آموزشی، تربیتی و فرهنگی این مجله مرتبط باشد. ● قبل از جای دیگری چاپ نشده باشد. ● در حد ۱۰۰۰ کلمه و خلاصه‌ای علمی و آموزشی باشد. ● روان و از نظر دستور زبان فارسی درست باشد. ● چکیده داشته باشد یا هدف‌ها و پیام نوشتار در چند سطر تنظیم شود. ● معرفی‌نامه‌ی کوتاهی از نویسنده یا مترجم، عنوان و آثار وی پیوست شود. ● اگر ترجمه است، متن اصلی نیز همراه آن باشد. ذکر این نکته ضروری است: ● مجله در رد، قبول، ویرایش و تلخیص مقاله‌ی رسیده مختار است. ● آرای مندرج در مقاله ضرورتاً تأمین رأی و نظر مسئولان مجله نیست.



رسانه آموزشی!



مهدی رضایی

گر به نام حق گشایی دفتری
جز در اخلاص نشناسی دری
ما تو را بی توشه نفرستاده ایم
آنچه می بایست دادن، داده ایم
دست دادیمت که تا کاری کنی
درهمی گر هست، دیناری کنی
پای دادیمت که باشی پا به جای
وارهانی خویش را از تنگنای
چشم دادم تا دلت ایمن کند
بر تو راه زندگی روشن کند

پروین اعتصامی^۱

از زمانی که ابزار انتقال پیام انسان محدود به علامت گذاری روی دیواره‌ی غارها بوده تا همین الان، رسانه نقش مهمی در زندگی داشته است. اثر گذاری برخی پیام‌ها ادامه دار بوده‌اند و اثر برخی دیگر محدود؛ ولی جدای از محتوای پیام، خود رسانه همیشه اثر گذاری خاص خودش را داشته و دارد. برای تقریب به ذهن می توان چنین گفت که همچنان که سنگ نوشته نوعی مخاطب را در پی داشت، وقتی هم که ابزار انتقال پیام گوشه‌ی همراه شد، نوع مخاطب دیگری را طلب کرد؛ ولی در هر دو صورت، این دو رسانه مخاطبانی را به همراه داشتند. روند اثر گذاری رسانه به مرور سیر رو به رشدی داشت تا اینکه در دوره‌ی جدید، عملاً رسانه جزو اثر گذارترین عوامل مؤثر

بر فرهنگ و جامعه قرار گرفت. با گسترش ابزارهای رسانه‌ای و در معرض قرار گرفتن قشر بیشتری از مردم، در ساعت‌های زیادی از شبانه روز، استفاده از رسانه از کاربردهای قبلی مانند اطلاع رسانی یا سرگرمی یا... فراتر رفت و عرصه‌های جدیدی مانند آموزش یا تربیت هم مورد نظر رسانه قرار گرفت. کم کم رسانه‌های آموزشی اضافه شدند و در ادامه مفاهیم آموزشی وارد همه‌ی عرصه‌های دیگر رسانه‌ای هم شدند، به حدی که دیگر نمی توان از رسانه‌ی تک ساحتی ردی یافت و در عمل حتی محتواهای خاص سرگرمی هم ابعاد آموزشی (یا دست کم اشاعه‌ی فرهنگی) یافته‌اند. توسعه‌ی فناوری و دسترسی حداکثری به فناوری هم باعث شده‌اند به این موضوع در انواع عرصه‌ها بیش از پیش توجه شود. در چنین موقعیتی، با توجه به اهمیت توجه به محیط‌های جدید یادگیری در اسناد بالادستی^۲، در این شماره از رشد آموزش ابتدایی توجه ویژه‌ای به اهمیت آموزش رسانه‌ای و آموزش از طریق رسانه و به طور خاص تربیت رسانه‌ای داریم. از شما درخواست داریم این بخش را با نگاهی عمیق تر مورد نظر قرار دهید و ما را از نظرات خود بهره مند سازید. عرصه‌ی جدید تربیت رسانه‌ای نیازمند کنش‌ها و واکنش‌های اهالی تربیت است تا بدین وسیله به نقطه‌ی صحیح و رویکرد درست مبتنی بر مبانی و فرهنگ بومی خود در این حوزه برسد. همان طور که الان در تدریس ریاضی متفق بر یادگیری مفاهیم در کنار تمرین هستیم یا در علوم تجربی آزمایش و یادگیری از طریق مشاهده و دست به کار شدن را ترجیح می دهیم، باید در تربیت رسانه‌ای هم مفاهیم اساسی را بیابیم و بر آن‌ها پافشاری کنیم.



یک سال و نیم از جنگ علنی و سخت رژیم صهیونیستی با مردم فلسطین و لبنان و سوریه و یمن و... می‌گذرد و جهان فجایی را به چشم دیده است که حتی تصور نمی‌شود. نقش رسانه‌ها در اثرگذاری بر افکار عمومی بسیار پررنگ‌تر شده است. وقتی غصبی هفتاد ساله «حق» و دفاع از هویت «وحشت‌افکنی» معرفی می‌شود، بنابراین با کمی غفلت به راحتی جای شهید و جلاّد نیز می‌تواند عوض شود. البته با تکیه بر آیات قرآن کریم، قاطعانه پیروزی نهایی با جبهه‌ی حق خواهد بود؛ ولی آرزو می‌کنیم این پیروزی به‌زودی حاصل شود و زجر مردم مظلوم فلسطین و باقی جبهه‌ی مقاومت هرچه زودتر به شیرینی پیروزی تبدیل شود.

جدای از بخش ویژه‌ی تربیت رسانه‌ای، در این شماره موضوعات ثابت ماهانه‌ی رشد آموزش ابتدایی را هم می‌خوانیم و طبق معمول میزبان تجربه‌ها و مطالب عده‌ای دیگر از همکاران گرامی آموزش ابتدایی از استان‌های متعدد ایران عزیز هستیم. بار دیگر لازم به یادآوری است که در دوره‌ی کنونی رشد آموزش ابتدایی در بالای صفحه‌ی تمام مطالب، زمینه‌های نظرسنجی برای اعلام نظر خوانندگان گرامی در نظر گرفته شده است که از شما دعوت می‌کنیم با مشارکت در این نظرسنجی‌های کوتاه ما را در بهبود کیفیت رشد آموزش ابتدایی یاری دهید.

در آخر، رشد آموزش ابتدایی از تمامی دغدغه‌مندان و همکاران دوره‌ی ابتدایی دعوت می‌کند مطالب خود، اعم از تجربه، روش تدریس، خاطره یا... را به‌منظور مشارکت در تولید این نشریه به دفتر مجله ارسال کنند. رشد آموزش ابتدایی با حضور همه‌ی دست‌اندرکاران آموزش ابتدایی خواندنی‌تر است.

پی‌نوشت‌ها

۱. بیست‌وپنجم اسفند روز بزرگداشت پروین اعتصامی
۲. به عنوان مثال: هدف ۶ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: «تنوع‌بخشی به محیط‌های یادگیری در فرایند تعلیم و تربیت رسمی عمومی»

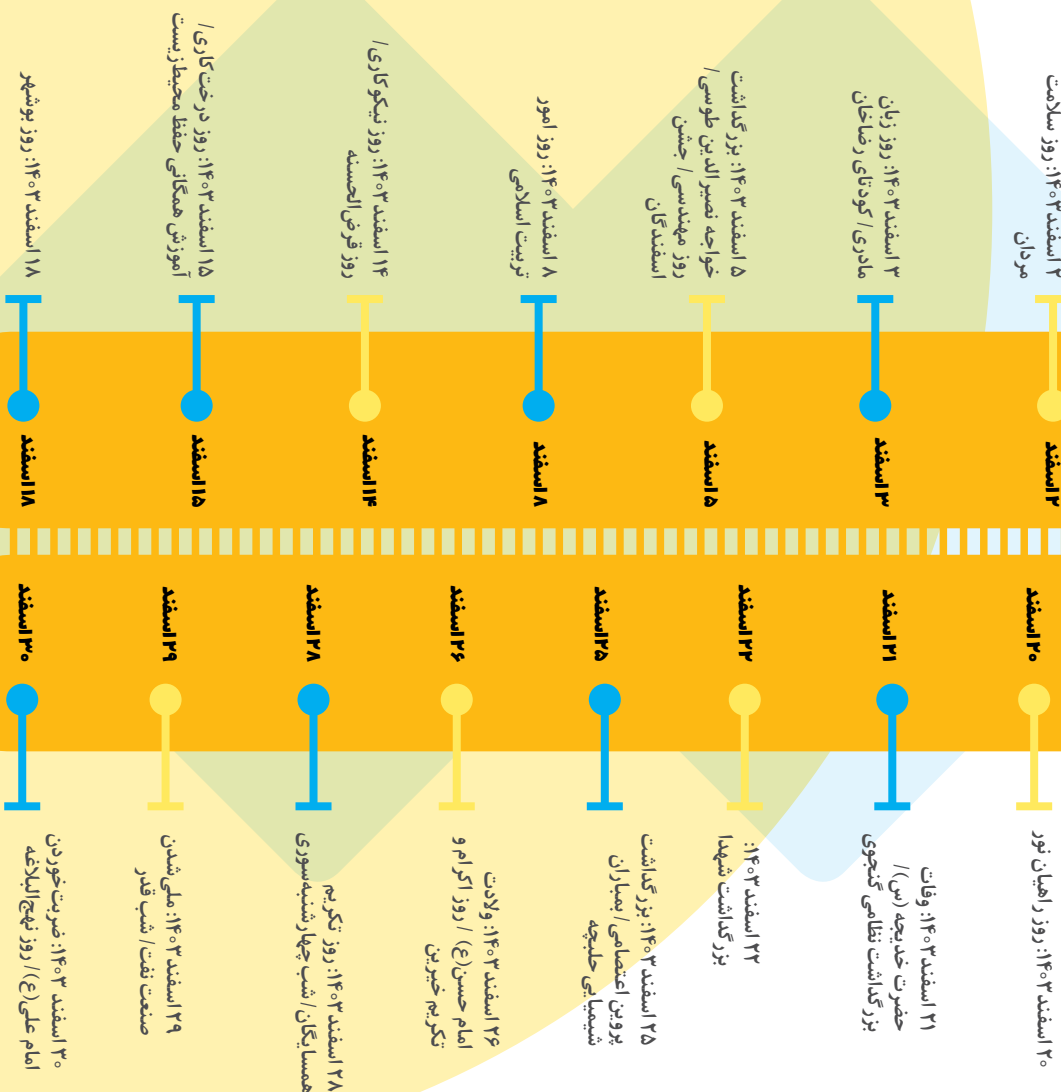
مناسبت‌های ماه



امیر ذوقی، کارشناس مدیریت فرهنگی و آموزگار پایه‌ی سوم ابتدایی



قرارمان این بود که در این قسمت از مجله، حول محور تقویم و مناسبت‌های هر ماه، روش تدریسی را ارائه کنیم. اگر خاطرتان باشد، در این چند شماره دو مسیر کلی بیان شد: اولی: جابه‌جایی موضوعات درسی و آموزشی متناسب با تقویم. دومی: تدریس به‌طور عادی، اما واکنش متناسب با مناسبت‌هایی که به آن می‌رسیم. پیش‌نیاز اصلی این روش دانستن مناسبت‌های پیش‌روست. به همین منظور در این بخش مناسبت‌های هر ماه را قرار می‌دهیم و برای برخی از آن‌ها ایده یا تجربه‌ای را نقل می‌کنیم. در این شماره هم به سراغ تقویم اسفندماه و ایده‌های متناسب با آن می‌رویم.





از آنجایی که تقریباً هفته‌ی آخر اسفندماه حضور دانش‌آموزان در مدرسه‌ها رفته‌رفته کمتر می‌شود و معمولاً معلم‌های عزیز مشغول جمع‌بندی درس‌ها هستند، خیلی نمی‌توان برای هفته‌ی آخر اسفند طرح و برنامه‌ی خاصی داشت؛ لذا در این شماره به مناسبت‌های آغاز اسفند اکتفا می‌کنیم.

چهاردهم اسفند؛ روز نیکوکاری و روز قرض‌الحسنه

یکی از برنامه‌هایی که در این تاریخ رواج دارد، برپایی بازارچه‌ی خیریه است که بی‌شک از کم و کیف آن اطلاع دارید. سال گذشته آقای سبحانی متن مفصلی در مورد ایده‌های برپایی چنین بازارچه‌ای، در همین مجله، نوشتند که اگر قصد دارید در این تاریخ به موضوع بازارچه بپردازید، خالی از لطف نیست که به آن متن سری بزنید (مجله‌ی رشد آموزش ابتدایی، دوره‌ی بیست‌وششم، شماره ۷، فروردین ۱۴۰۲، شماره پی‌درپی ۲۱۲).

اما در اینجا می‌خواهم به ایده‌ی «جعبه‌ی مهربانی» یا «کمد مهربانی» در مدرسه اشاره کنم. می‌دانیم که در دوره‌ی ابتدایی خیلی از وسایل بچه‌ها در مدرسه گم می‌شوند و تا آخر سال هم کسی ادعای مالکیت آن‌ها را نمی‌کند. از طرف دیگر همیشه بچه‌هایی هستند که فراموش می‌کنند برخی از وسایلشان را به همراه بیاورند یا حتی برخی هستند که به دلیل بدغذایی و... تغذیه‌ی خود را نمی‌خورند. گاهی هم دیده می‌شود که به دلایلی بعضی از بچه‌ها تغذیه‌شان را دست‌نخورده در سطل زباله می‌اندازند. این مسائل بستری را فراهم می‌آورد تا بتوانیم طرح درس «طاقچه‌ی مهربانی» را به راحتی و با بازخوردهای مثبت زیادی در این تاریخ (یا هر تاریخی که فکر می‌کنیم مناسب است) اجرا کنیم.

ماجرای این قرار است که محلی را به عنوان طاقچه یا کمد یا جعبه‌ی مهربانی در نظر می‌گیریم و بعد از پروراندن موضوع مهربانی کردن و نیکوکاری در ذهن بچه‌ها، بحث کمک به هم‌نوع را با ادبیات خودشان مطرح می‌کنیم. بعد نوبت به معرفی آن طاقچه یا کمد می‌رسد. از بچه‌ها می‌خواهیم هر وسیله‌ای را که به آن نیاز دارند، در این محل قرار بدهند تا کسانی که نیاز دارند از آن استفاده کنند؛ مثلاً اگر کسی تغذیه‌ی آن روزش زیاد آمده است یا نمی‌خواهد آن را بخورد، در آنجا بگذارد تا اگر کسی گرسنه بود بردارد یا اگر کسی مداد و پاک‌کن‌های پارسالش را که کوچک شده‌اند نخواست، در آنجا قرار دهد تا هر کس لازم داشت بردارد یا حتی کسانی که فراموش کرده‌اند یا وسیله‌ی خود را گم کرده‌اند، آن روز از مداد و پاک‌کن مهربانی استفاده کنند. لازمه‌ی اجرای این طرح هماهنگی با خانواده‌ها و معرفی طرح به خانواده‌هاست تا چنانچه فرزندشان تصمیم داشت وسیله یا تغذیه‌ای را به کمد مهربانی هدیه کند، آن‌ها مقدار و اندازه‌ی آن هدیه را مدیریت کنند. خوب است که این کمد یا طاقچه، زیبا و تر و تمیز باشد و آرایه‌ی (دکور) جالب توجهی داشته باشد تا همیشه در چشم بچه‌ها خودنمایی کند. اگر می‌خواهیم این کار تربیتی اثر قوی‌تری داشته باشد، بهتر است خود ما هم گاهی به آن چیزهایی را که لازم نداریم، اضافه کنیم و برای اینکه یخ بچه‌هایی که قرار است از آن کمد وسیله بردارند باز شود، خودمان هم گاهی از آن وسایل برداریم. همچنین بچه‌هایی را که می‌دانیم چیزی را نیاز دارند، به سمت آن کمد سوق دهیم.

پانزدهم اسفند؛ روز درخت‌کاری

یکی از پایه‌های اصلی کتاب‌های علوم دوره‌ی ابتدایی مباحث مرتبط با گیاهان است. در پایه‌های متعدد به بخش‌ها و ابعاد گوناگون شناخت گیاهان پرداخته می‌شود. حال اگر ما در روز درختکاری فعالیت‌ی همه‌جانبه تعریف کنیم، هم به مباحث درسی پایه‌های متعدد پرداخته‌ایم و هم اهمیت درخت و گیاهان را گوشزد کرده‌ایم و هم فضای مدرسه‌ی خود را دلنشین‌تر ساخته‌ایم. خوب است برای این روز به‌طور ویژه برنامه‌ای همگانی در مدرسه در نظر بگیریم

و از همان اول صبح در صبحگاه به آن اشاره کنیم که امروز قرار است در مدرسه اتفاق خاصی رخ دهد و یک یا دو زنگ ویژه برای آن داشته باشیم (با توجه به اینکه قرار است مباحثی از درس علوم هم تدریس شود، بهتر است به آن زنگ‌ها به چشم زنگ آموزشی نگاه شود). مراسم با قرائت قرآن و چند جمله‌ای سخنرانی در مورد اهمیت درخت و توجه به خلقت شروع می‌شود. سپس به هر پایه متناسب با مبحث درسی و توانمندی‌شان گیاه موردنظر و ابزار داده می‌شود؛ مثلاً به پایه‌های اول و دوم بذر و ظرفی برای پرورش سبزی عید داده می‌شود و به پایه‌های سوم و چهارم گلدانی کوچک (خود بچه‌ها می‌توانند گلدان‌ها را با بطری یا دیگر وسایل دورریز بسازند) و دانه‌ی لوبیا یا قلمه‌ی پیتوس داده می‌شود و در نهایت به پنجمی‌ها و ششمی‌ها باغچه‌های مدرسه سپرده و بوته و نهال هم داده می‌شود (شهرداری‌ها در ایام درخت‌کاری به‌صورت رایگان نهال و بوته و... را در اختیار قرار می‌دهند). در این برنامه، هر معلم باید با دانش‌آموزان خود به محل کشت‌وکار (کلاس یا باغچه یا گلخانه) برود و در حین فرایند کاشت، نکات آموزشی و تربیتی خود را به دانش‌آموزان منتقل کند. خوب است که دعای کاشت درخت هم از بلندگوهای مدرسه در حین این فرایند پخش شود. اگر مدرسه‌ی شما باغچه‌های بزرگی دارد، بهتر این است که آن روز زمین هر کلاس مشخص باشد و بعد از این مراسم روزهای دیگر و در فرصت‌های آینده هر کلاس از زمین خود برای کشت‌وکار و مراقبت از گیاهان خود استفاده کند تا مسئولیت‌پذیری و استمرار در امور نیز تمرین شود. توصیه می‌شود در این مراسم از گیاهان ثمرده استفاده نشود تا بچه‌ها از ثمر آن‌ها هم استفاده کنند و حاصل دسترنجشان حتی سال‌ها بعد از اینکه از مدرسه رفتند، برای دیگران قابل بهره‌برداری باشد.





مهرمانی سوره‌ها

مروری بر ویژگی‌ها و اهداف تربیتی پایه‌ی چهارم ابتدایی

رضا دژبخش

کارشناس ارشد تفسیر قرآن

مریم خدادادی

کارشناس ارشد علوم قرآن و حدیث

سوره را به عنوان شعار کلاس همخوانی کنیم. بهتر است هر بار همه‌ی سوره را بخوانیم؛ اما اگر به هر دلیل نمی‌توانیم کل سوره را یکجا بخوانیم، خوب است هر بار که بخشی از سوره خوانده می‌شود، بار بعد از آن، بخش بعدی را بخوانیم تا همه‌ی سوره خوانده شود. در این پایه، بسیاری از مفاهیم را می‌توانیم در قالب گفت‌وگو به دانش‌آموزان منتقل کنیم. حالا دیگر ادراک انتزاعی بچه‌ها به سطحی رسیده است که خوب می‌شود با آن‌ها گفت‌وگو کرد و حقایق، قوانین، پیام سوره‌ها و نکات درسی را به آن‌ها منتقل کرد؛ اما به هر حال باید مراقب جذابیت گفت‌وگو باشیم و حواسمان باشد که دانش‌آموزان از گفت‌وگو خسته نشوند.

بهترین قالب‌های آموزشی برای پایه‌ی چهارم، هم خوانی سوره، گفت‌وگو و خواندن داستان است.

در این پایه نیز همچنان خیلی از مفاهیم را می‌توانیم در قالب داستان به بچه‌ها منتقل کنیم. قاعدتاً برای بچه‌های پایه‌ی چهارم خواندن داستان، از روی کتاب، تأثیر گذارتر از قصه‌گویی است؛ اما متناسب با نیاز کلاس گاهی هم می‌توانیم از قصه‌گویی و

می‌کنند، دیگر کسی در مدرسه روی آن‌ها متمرکز نشود و عملکرد آن‌ها را تفحص نکند. آن‌ها در این سن به این بی‌تفاوتی نیاز دارند.

دانش‌آموز کلاس چهارم احساس استقلال می‌کند و تا حدودی خودرأی است. او نیاز دارد در بستری از آرامش و القای بی‌تفاوتی با دلیل و قانون روبه‌رو شود.

در این شرایط نقش ما به عنوان آموزگار اهمیت بسیار دارد. از آنجا که قانون‌پذیری دانش‌آموزان در این پایه بسیار مهم است، لازم است که ما سطح ارتباط خودمان را با دانش‌آموزان بالا ببریم تا آن‌ها ما را به عنوان مرجع قبول داشته باشند و بتوانیم قوانین را به آن‌ها ارائه کنیم. این ارتباطی است که سطح ارتباط باید در همان بستری بی‌تفاوتی و تفحص نکردن اتفاق بیفتد.

نوع مواجهه‌ی ما با دانش‌آموز پایه‌ی چهارم باید متناسب با اقتضائات سنی او باشد. یعنی برنامه‌های آموزشی و تربیتی و قالب‌هایی که برای ارائه‌ی محتوا انتخاب می‌کنیم، باید با این اقتضائات هماهنگ باشد تا دانش‌آموز با آموزش‌ها ارتباط برقرار کند. بهترین قالب برای انس با سوره و انتقال پیام آن، هم‌خوانی و تک‌خوانی سوره‌هاست. باید موقعیت‌هایی فراهم کنیم که بچه‌ها سوره‌ای را که مهمان آن هستیم، بشنوند و بخوانند. با توجه به اینکه در این پایه مهمان سوره‌هایی می‌شویم که نسبتاً بلندتر از سوره‌های پایه‌های قبل هستند، می‌توانیم سوره را به دو یا سه بخش تقسیم کنیم و در موقعیت‌هایی که به هر دلیل می‌خواهیم در زمان کوتاه‌تری سوره خوانده شود، هر بار یک بخش از آن را بخوانیم. از آنجایی که خواندن روزانه‌ی سوره برنامه‌ی ثابت کلاس است، باید به این خواندن تنوع بدهیم. خوب است هر یک از دانش‌آموزان در موقعیت‌های گوناگون سوره را در کلاس بخوانند. در بعضی از موقعیت‌ها نیز کل سوره یا بخشی از آن را خودمان آیه به آیه بخوانیم و بچه‌ها تکرار کنند. در موقعیت‌هایی نیز کل یا بخشی از

دانش‌آموزان در پایه‌ی چهارم، وارد دوره‌ی دوم ابتدایی شده‌اند که برای آن‌ها دوره‌ای جدید است. به همین نسبت تغییرات بیشتری هم در آن‌ها دیده می‌شود. در این پایه، بچه‌ها بیشتر از قبل احساس مستقل بودن می‌کنند. این احساس ممکن است گاهی به صورت خودرأیی در آن‌ها ظاهر شود. همین که بدانیم این تغییرات روند طبیعی رشد آن‌ها و اقتضای این سن است، کمک می‌کند مواجهه‌ی درستی با آن‌ها داشته باشیم. در این شرایط چیزی که بستر مناسبی برای شکوفایی توان دانش‌آموزان متناسب با اقتضائات آن‌ها فراهم می‌کند، وجود قانون و دلیل است. با توجه به توان درک انتزاعی که در آن‌ها به سطح قابل قبولی رسیده، لازم است در کلاس و خانه قانون حاکم باشد و هر دستور و امر و نهی، دلیلی از جنس قانون داشته باشد تا بچه‌ها از ما، به جای خودرأیی، تبعیت از قانون را ببینند و خودشان هم در این چارچوب قرار بگیرند. شاید لازم باشد والدین محترم را از اقتضائات فرزندشان آگاه کنیم و از آن‌ها بخواهیم که با فرزند خود درگیر نشوند و همان‌طور که او در برابر دستورات والدین بی‌تفاوتی نشان دهد؛ اما هم در برابر خودرأیی او بی‌تفاوتی نشان دهند؛ اما در عوض قانون را در خانه حاکم کنند و به جای اینکه فرزند را به خاطر اشتباهاتش تنبیه کنند، به او القا کنند که دیگر بزرگ شده است و هر انسان بزرگ اگر اشتباه کند، خودش برای خودش تنبیه در نظر می‌گیرد.

از آنجا که بعضی از دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم حس استقلال پیدا کرده‌اند و خودشان و نظر خودشان را محور می‌بینند، در برابر محیط هم بی‌تفاوت هستند. ممکن است آن‌ها این بی‌تفاوتی را به محیط مدرسه هم داشته باشند. مدرسه هم باید در چارچوب قانون با آن‌ها بی‌تفاوت باش؛ یعنی همین که بچه‌ها کلیت قوانین مدرسه را رعایت





بود؛ یعنی رسیدن به توان تحلیل برای شکوفایی توان «انتخاب درست». در پایه‌ی سوم بچه‌ها باید رابطه‌ی بین کارها و قانون‌های مربوط به آن‌ها را متوجه می‌شدند تا بتوانند در حد خودشان کارهای خوب را انتخاب کنند و انجام دهند. حالا در پایه‌ی چهارم لازم است درک دانش‌آموزان، از رابطه‌ی بین کار و قانون، تا حدی ارتقا پیدا کند که بتوانند برنامه‌ریزی کنند و کارهای جدی‌تری انجام بدهند. اگر در پایه‌ی سوم توقع داشتیم دانش‌آموزان ما فقط کارهای خوب کوچک و ساده انجام بدهند، در پایه‌ی چهارم توقع داریم آمادگی انجام کارهای دشوارتر را هم داشته باشند.

هدف تربیتی پایه‌ی چهارم، شکوفایی توان برنامه‌ریزی و انجام کارهای خوب جدی‌تر است.

اگر دانش‌آموزان ما در سال تحصیلی گذشته در سطح پایه‌ی سوم ابتدایی رشد نکرده باشند، باید از ابتدای سال تحصیلی جدید به ترتیب روی اهداف پایه‌های قبل کار کنیم تا آن‌ها به تدریج به هدف پایه‌ی چهارم نزدیک شوند؛ اما اگر به رشد مطلوب سال‌های گذشته رسیده‌اند، باید امسال روی مقصد همین پایه تمرکز کنیم تا در پایان سال تحصیلی، دانش‌آموزان به هدف تربیتی پایه‌ی چهارم یعنی «شکوفایی توان نظم و برنامه‌ریزی» برسند.

حتی هنگامی که روی مقصد پایه‌ی چهارم تمرکز می‌کنیم، نمی‌توانیم مقاصد پایه‌های قبل را در نظر نگیریم؛ لکن به مقاصد قبلی از زاویه‌ی مقصد جدید نگاه می‌کنیم. ابتدای سال تحصیلی با همان شادی و نشاط پایه‌ی اول شروع می‌کنیم. دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم لازم است به فایده‌ی نشاط و تحرک توجه داشته و فهم مشخصی از این فایده را داشته باشند. سعی می‌کنیم این نشاط و تحرک را همراه با توجه به فایده‌ی آن، تا پایان سال، در دانش‌آموزان فعال نگه داریم. بچه‌های پایه‌ی چهارم از منظر مقصد پایه‌ی دوم، یعنی «درک تمایز»، لازم است بتوانند در مورد موضوع خاصی پژوهش کنند و از منظر مقصد پایه‌ی سوم، یعنی «تحلیل و انتخاب»، باید بتوانند برای انتخاب‌های خود به درستی و به وضوح دلیل ارائه کنند. بعد از این بسترسازی، روی توان نوشتن بچه‌ها و میل به ثبت اتفاقات و نتایج آن‌ها کار می‌کنیم و همچنین روی شکوفایی توان انجام کارهای نسبتاً سخت و آمادگی برای کارهای طاقت‌فرسا. اگر این فرایند خوب پیش برود، آن‌ها قادر خواهند بود برنامه‌ریزی در دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم شکوفا می‌شود.

بدین منظور، می‌توانیم گاهی از قالب متن‌نویسی هم استفاده کنیم. متن‌نویسی فهم مطلب را در دانش‌آموزان درونی می‌کند. بازی و فعالیت‌های کلاسی همچنان برای بچه‌ها جالب است؛ اما این رده‌ی سنی، بیشتر از آنکه مثل کلاس اولی‌ها در قالب بازی آموزش ببینند، بازی برایشان تنوع و تفریح است. به همین دلیل خوب است همچنان گاهی از بازی استفاده کنیم، اما سعی کنیم با پررنگ کردن و جذابیت‌دادن به سایر فعالیت‌ها، به خصوص گفت‌وگو و خواندن داستان، بازی را کم‌رنگ‌تر کنیم.

هدف تربیتی پایه‌ی چهارم

همان‌طور که بیان شد، دانش‌آموزان در پایان دوره‌ی ابتدایی باید به سطح «خیرگزینی» برسند. در هر پایه‌ی تحصیلی، مقصدی اصلی را دنبال می‌کنیم که این مقاصد، گام‌های رسیدن به «خیرگزینی» هستند. مقصد پایه‌ی اول حفظ نشاط و جهت‌دهی تحرک دانش‌آموزان بود. مقصد پایه‌ی دوم ادامه‌ی همان نشاط و تحرک همراه با دیدن تنوع و درک تمایز خوب و بد بود. مقصد پایه‌ی سوم علاوه بر درک تمایزها درک رابطه‌ها

نمایش بهره ببریم. به دلیل سطح ادراک انتزاعی بچه‌ها که اشاره شد، از قلب پرسش و پاسخ هم می‌توانیم استفاده کنیم؛ یعنی گفت‌وگو را با سؤال و جواب پیش ببریم. می‌توانیم سؤال‌های هدفمندی ببرسیم که خود دانش‌آموزان به پیام مدنظر ما برسند، یا دانش‌آموزان سؤال بپرسند و ما با پاسخ‌هایمان سؤالات آن‌ها را جهت‌دهی کنیم. خیلی از حقایق را هم بچه‌ها در ارتباط با محیط زیست دریافت می‌کنند. محیط زیست می‌تواند طبیعت یا فضای جامعه باشد. علاوه بر مواجهه‌ی مستقیم با موقعیت‌هایی که می‌خواهیم بچه‌ها از آن‌ها نکته‌ای بیاموزند، همین که از محیط کلاس خارج می‌شویم برای بچه‌ها تنوع خوبی است و کیفیت یادگیری را بالا می‌برد. خطاطی خیلی مفید است و باعث افزایش نظم ذهنی بچه‌ها می‌شود و این نکته برای دانش‌آموزان پایه‌ی چهارم خیلی مهم است. هر قدر برنامه‌ی حساب‌شده‌تری برای خطاطی یا خوش‌نویسی بچه‌ها داشته باشیم، بیشتر می‌توانیم از ثمرات آن استفاده کنیم. در بچه‌های پایه‌ی چهارم باید توان نوشتن و میل به ثبت رخدادها افزایش پیدا کند.



فهم قرآن در پایه‌ی چهارم ابتدایی



سیدعلی عبداللہی حسینی
کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، سفیر نوآفرینی
آموزش، مربی (کوچ) عملکرد
عذرا بیگم هزبری
دکترای برنامه‌ریزی آموزشی، مدرس دانشگاه و مدیر
مدرسه‌ی ابتدایی مهرگان بابل

میزان و موزون خویش

نکته‌هایی درباره‌ی تقویت مهارت خودتنظیمی دانش‌آموزان

خودتنظیمی^۱ دانش‌آموزان یکی از مهارت‌های مهم قرن بیست و یکم است که مدرسه‌ها باید به آن توجه ویژه‌ای داشته باشند. این مفهوم به توانایی دانش‌آموز در مدیریت رفتار، انگیزه و فرایند یادگیری خود اشاره می‌کند. خودتنظیمی شامل مجموعه‌ای از مهارت‌ها همچون تعیین اهداف، برنامه‌ریزی، خودارزیابی، مدیریت زمان و کنترل احساسات است که دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا مستقل‌تر و مسئولیت‌پذیرتر شوند. برای اینکه دانش‌آموزان را به سوی خودتنظیمی سوق دهیم، الگوهای سه‌گانه‌ی آرمانی (ایده‌آل)، برای تدریس، کمک کننده خواهند بود. در این مقاله به اختصار به معرفی الگوها و مثال‌های مرتبط با آن می‌پردازیم: اسکر دامالیا و برایتسه^۲ (۱۹۹۱) از جمله افرادی هستند که در این زمینه مطالعه و تحقیق کرده‌اند و سه الگوی آرمانی را برای تدریس ارائه داده‌اند: **الگوی الف:** در این الگو تمرکز بر انجام کار است و یادگیری، محصول جانبی این فعالیت تلقی می‌شود. این الگو بیشتر بر انجام کار تمرکز دارد تا یادگیری دانش. بر اساس الگوی الف، دانش‌آموز باید نشان دهد که در حال انجام وظایفی است که معلم به او محول کرده است و آن را مطابق دستورالعمل انجام می‌دهد. این الگو هیچ توجهی به فرایندهای شناختی ندارد و دانش را نتیجه‌ی سخت‌کوشی می‌داند. بر این مبنای نتیجه‌ی ضعیف به معنی تنبلی دانش‌آموز است.

در ادامه برای الگوی الف مثالی ارائه می‌کنیم تا ویژگی‌های این الگو، بهتر و کامل‌تر نمایان شود: معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد یک نقاشی از طبیعت بکشند.





باعث می‌شود که خوددانش‌آموزان تصمیم بگیرند، مسائل را تحلیل کنند و به جست‌وجوی راه‌حل بپردازند.

۲. ترویج یادگیری مبتنی بر پروژه و همکاری: یادگیری پروژه‌محور، جایی که دانش‌آموزان خودشان مسئول برنامه‌ریزی، تحقیق و اجرای پروژه‌ها هستند، به توسعه‌ی مهارت‌های خودتنظیمی کمک می‌کند.

۳. آموزش مهارت‌های مدیریتی و خودارزیابی: مدرسه‌ها باید به‌طور فعال مهارت‌های خودتنظیمی را به دانش‌آموزان آموزش دهند. این آموزش‌ها می‌توانند شامل ففونی برای مدیریت زمان، تعیین اهداف شخصی و ارزیابی عملکرد خود باشند.

۴. افزایش فضای یادگیری انعطاف‌پذیر: طراحی محیط‌های آموزشی که به دانش‌آموزان فرصت دهد تا در فضایی مستقل و بدون فشار مستمر معلمان به یادگیری بپردازند، به توسعه‌ی خودتنظیمی کمک می‌کند.

واما سخن پایانی

امروزه، فقط حفظ کردن مطالب و دریافت نمرات بالا برای موفقیت کافی نیست. دانش‌آموزان باید یاد بگیرند چگونه خودشان را در طول زندگی هدایت کنند. مهارت‌های خودتنظیمی به آن‌ها کمک می‌کند در مواجهه با چالش‌ها بیشتر مقاومت بورزند، یادگیری مادام‌العمر داشته باشند و در جامعه به‌عنوان افراد مسئولیت‌پذیر و مستقل مشارکت کنند.

پی‌نوشت‌ها

1. Self regulation
2. Scardamalia & Bereiter
3. Zone of proximal development
4. Scaffolding
5. Vygotsky

۶. منطقه‌ی مجاور رشد، به فاصله‌ی بین سطح رشد فعلی فرد (آنچه می‌تواند به‌تنهایی انجام دهد) و سطح رشد بالقوه (آنچه با کمک و راهنمایی دیگران قادر به انجام آن است) اشاره دارد. به عبارت دیگر، محدوده‌ی رشد تقریبی (ZPD) شامل مهارت‌ها و دانش‌هایی است که فرد هنوز به‌تنهایی قادر به انجام یا درک آن‌ها نیست، اما با حمایت و راهنمایی می‌تواند به آن‌ها دست یابد.

داربست‌زنی روشی آموزشی است که در آن معلم یا فرد ماهر تر با ارائه‌ی حمایت‌های موقت، یادگیرنده را در فرایند یادگیری یاری می‌کند تا به تدریج مهارت‌ها و دانش جدید را کسب کند. این حمایت‌ها با پیشرفت یادگیرنده کاهش می‌یابند تا او بتواند به تنهایی از عهده‌ی تکلیف‌ها بر آید. داربست‌زنی به‌طور مؤثر در منطقه‌ی مجاور رشد به کار می‌رود تا یادگیرنده با چالش‌های مناسب مواجه شود و مهارت‌های جدید را بیاموزد.

منبع

تویوولا، ماریکا، ۲۰۲۰. ارزیابی معکوس گامی به‌سوی ارزیابی برای یادگیری، مترجمان: ابوالفضل بختیاری، مسعود گرامی و مریم اکبرزاده. یزد: تیک.

آموزش مستقیم و دقیق انجام می‌شود. برنامه‌ی آموزشی جدید در کشورهای توسعه‌یافته، مانند فنلاند، بر الگوی ج تأکید دارد که عملاً شامل تمام بخش‌های الگوی ب، به‌علاوه‌ی دوسویگی و انتقال کنترل میان گروه و دانش‌آموز است.

الگوی ج: این الگو از دانش‌آموز در پرورش خودتنظیمی پشتیبانی می‌کند. بزرگ‌ترین نگرانی که حول این ایده شکل گرفته، این است که معلم دیگر نباید آموزش دهد. این ادعا به‌هیچ‌وجه صحیح نیست؛ اما نحوه‌ی تدریس و هدف معلم باید به‌شکلی نقادانه بررسی شود. این مقاله، تغییر در رویکرد تدریس را به‌عنوان یکی از اهداف الگوی ج تعیین می‌کند.

در ادامه برای الگوی ج مثالی ارائه می‌کنیم تا ویژگی‌های این الگو بهتر و کامل‌تر نمایان شود: پس از توضیحات اولیه‌ی معلم درباره‌ی چرخه‌ی آب، دانش‌آموزان به گروه‌های کوچک تقسیم می‌شوند تا درباره‌ی یکی از بخش‌های چرخه‌ی آب مثلاً تبخیر، تراکم یا بارش تحقیق کنند. آن‌ها اطلاعات خود را با معلم و سایر دانش‌آموزان به اشتراک می‌گذارند و معلم به‌جای هدایت صرف، نقش مشاور و همکار را به عهده می‌گیرد. دانش‌آموزان در این فرایند بیشتر تصمیم‌گیری می‌کنند و مدیریت آموزش را به عهده دارند.

این مثال‌ها تفاوت هر الگو را بیان می‌کنند و نشان می‌دهند که در هر الگو، نقش معلم و دانش‌آموزان در فرایند یادگیری تغییر می‌کند.

با توجه به موارد مطرح‌شده، در پایان راهکارهایی برای حرکت از الگوی الف به الگوی ج برای رسیدن به مهارت خودتنظیمی دانش‌آموزان ارائه می‌شود:

۱. تغییر نقش معلم از هدایتگری به تسهیلگری:

معلم‌ان باید به‌جای اینکه منبع اصلی اطلاعات باشند، نقش تسهیلگر را بر عهده بگیرند. این تغییر

دانش‌آموزان شروع به نقاشی می‌کنند. در این فرایند، بدون اینکه مستقیماً به آن‌ها آموزش داده شود، مفاهیمی مثل رنگ‌ها، ترکیب‌بندی و فضای مثبت و منفی را یاد می‌گیرند. تمرکز بیشتر بر انجام کار است و آموزش رسمی و مستقیم کمتر به چشم می‌خورد.

الگوی ب: این الگو دانش‌بنیان است. در آن، نقش معلم از هدایت و نظارت صرف فراتر می‌رود و تعیین اهداف شناختی، فعال‌سازی دانش گذشته و پرسیدن پرسش‌های محرک و هدایت‌کننده را نیز در برمی‌گیرد. این الگو بر درگیری شناختی دانش‌آموزان و تعامل میان دانش‌آموز و معلم تأکید دارد؛ اما دیدگاه معلم درباره‌ی اهداف یادگیری فعالیت‌های آن را هدایت می‌کند. معمولاً چنین تصور می‌شود که معلم در الگوی ب، با کاربرد ایده‌های منطقه‌ی مجاور رشد^۳ و داربست‌زنی^۴، در سایه‌ی ویگوتسکی^۵ حرکت می‌کند؛ اما این صحت ندارد. ترکیب مفاهیمی چون منطقه‌ی مجاور رشد و داربست‌زنی به آن سادگی که ممکن است فکر کنید، نیست. خود ویگوتسکی هرگز از مفهوم داربست‌زنی استفاده نکرده است. از نظر او، تمایز قائل شدن میان مفاهیم یادگیری و رشد ضروری است. او به‌درستی درباره‌ی منطقه‌ی مجاور «رشد» و نه منطقه‌ی مجاور «یادگیری» صحبت می‌کند^۶. در ادامه برای الگوی ب مثالی ارائه می‌کنیم تا ویژگی‌های این الگو بهتر و کامل‌تر نمایان شود: معلم یکی از درس‌های علوم را درباره‌ی چرخه‌ی آب شروع می‌کند. ابتدا با پرسیدن سؤالاتی مثل «چه چیزی باعث می‌شود باران ببارد؟» دانش‌آموزان را به فکر وامی‌دارد و دانش قبلی آن‌ها را فعال می‌کند. سپس مراحل چرخه‌ی آب را با جزئیات توضیح می‌دهد و با پرسش‌های بیشتری دانش‌آموزان را هدایت می‌کند تا به درک عمیق‌تری برسند. در اینجا نقش معلم از هدایت ساده فراتر می‌رود و



مربی یا معلم؛ مسئله این است!

به هر سختی‌ای بود روز را پشت سر گذاشتم و به خلوتگاهی رفتم تا با خودم فکر کنم و ببینم مشکل از کجاست؟! از چند همکار که آن‌ها هم تازه کار بودند، کمک خواستم. آن‌ها از حرف‌هایم تعجب کردند و گفتند: «خب، آن بچه آن روز تمرین نکرده بوده و اصطلاحاً خواسته است که تو را ببیچاند.» ظاهراً پذیرفتم؛ اما در باطن احساس خاصی داشتم و به قول آن دانش‌آموز: «یه جوری بودم.»

اخبار را دنبال می‌کردم و می‌دیدم که ما در آزمون‌های جهانی تیمز و پرلز اصلاً جایگاه خوبی نداریم. به اطرافیانم نگاه می‌کردم و با

محمد سیحانی

کارشناس مددکاری اجتماعی و عضو بنیاد تعلیم و تربیت برهان



خیلی بد می‌شود.

با اضطراب و فشار عصبی مدام بودجه‌بندی را بررسی و به این فکر می‌کردم که هر روز املا و امتحان را فراموش نکنم. البته هر روز که نمی‌شود، منظورم وقت‌های خالی است که هیچ‌وقت پیدا نمی‌شود؛ چون باز هم ممکن است از بودجه‌بندی جا بمانیم. آن‌قدر بودجه‌بندی و کتاب درسی برایم مهم شده بود که اصلاً یادم رفت که چرا به سمت معلمی آمده‌ام و اصلاً چی شد که معلم شدم؟!

یادم می‌آید روزی با کلی انرژی وارد کلاس شدم. هنوز دانش‌آموزانم به کلاس نیامده بودند؛ ولی یکی از آن‌ها جلوتر از بقیه در کلاس نشسته بود و گفت که من خیلی حالم خوش نبوده است و با اجازه، زودتر به کلاس آمده‌ام. از او پرسیدم: «چه شده است؟ سرما خوردی؟» گفت: «نه! راستش کمی یه جوریم و هر وقت که املا داریم، این جوری می‌شم.» بعد هم زد زیر گریه.

من هم او را در آغوش گرفتم و اصلاً آن روز املا را برگزار نکردم. تمام مدت ذهنم درگیر آن دانش‌آموز بود. در آن روز متوجه اتفاق عجیب دیگری هم شدم. دانش‌آموز دیگری را در حیاط دیدم که دقیقاً همانند من بر سر دوستش فریاد می‌زد و حتی مدل حرکت دستش مانند من بود. این موضوع هم مرا در فکر فرو برد. خیلی فکر کردم. احساس بازنده‌ای واقعی را داشتم.

تا حالا به نوع معلمی خود در کلاس اندیشیده‌اید؟! آیا واقعاً ما در حال تربیت دانش‌آموزان هستیم یا فقط کافی است که مباحث علمی دانش‌آموزان را جدی بگیریم تا آن‌ها پایه‌ای قوی داشته باشند و تبدیل به دانشمندانی بزرگ و نامی شوند، یا اصلاً ما تأثیری در آینده‌ی دانش‌آموزانمان نداریم؟!

درس‌هایی مثل ریاضی، علوم و فارسی برای توسعه‌ی ذهنی دانش‌آموزان ضروری هستند؛ اما این پرسش وجود دارد که آیا آموزش علمی بدون تربیت معنوی و اخلاقی می‌تواند به ساختن انسان‌های کامل منجر شود؟

تربیت باید محور باشد، نه به آن معنا که مباحث علمی کنار گذاشته شوند، بلکه باید همه‌ی این مباحث در خدمت رشد انسان قرار گیرند. تربیت یعنی ساختن انسان‌هایی که علاوه بر داشتن دانش، بتوانند با دیگران همدلی کنند، مسئولیت‌پذیر باشند و ارزش‌های انسانی را در زندگی‌شان عملی کنند.

معلم یا مربی؟!

در سال‌های ابتدایی تدریس، در کلاس درس، خیلی حرص و جوش می‌خوردم و مدام با عده‌ای از بچه‌ها درگیر بودم و با خودم کلنجار می‌رفتم که ای وای فلان موضوع از فلان درس را تدریس نکرده‌ام و اگر خوب جا نیفتد،



خودم کلنجر می‌رفتم. ما که در تدریس کم نمی‌گذاریم، پس چه می‌شود؟! خواستم دانش‌آموزانم را جذب کنم و کلاس را برایشان جذاب‌تر کنم تا درس‌ها را با شوق و ذوق بیشتری یاد بگیرند.

اولین راهی که به ذهنم رسید و در جاهای دیگر هم دیده بودم، این بود که کمد جوایز کلاسی را راه انداختم و از جیب خودم آن را تجهیز کردم. انصافاً هم جواب‌گو بود و چند دانش‌آموزان به‌خاطر گرفتن جوایز ارزنده، تلاش چشمگیر و پیشرفت خوبی داشتند. عده‌ای هم غر می‌زدند و جایزه می‌خواستند؛ ولی امتیازشان با امتیاز گرفتن جایزه فاصله

داشت. احساس کردم فاصله‌ای طبقاتی در کلاسمان ایجاد شده است.

واقعاً این راه درست بود؟! روزی که جوایز تمام شده بود، از دانش‌آموزان خواستم تا کاری انجام دهند. چند نفری از آن‌ها گفتند: «اگر انجام دهیم، چه جایزه‌ای به ما می‌دهید؟» گفتم: «فعلاً جایزه نداریم؛ ولی آن را انجام دهید.» تنها دوسه نفر خوب آن کار را انجام دادند و چند نفری هم با اکراه تا حدی پیش رفتند و بقیه هم بی‌توجهی مشهودی داشتند. دوباره به‌جوری شدم و باز هم دنبال راه چاره گشتم. با خودم حس کردم که این راهش نبود و حتی یکی دوتا از دانش‌آموزان خوبی

که به حرفم گوش می‌دادند، حالا دنبال جایزه‌اند تا حرفم را بخوانند و این یعنی باز هم شکست خوردم.

یک روز با یکی از دوستانم به مزار شهدای گمنام در بهشت‌زهرای تهران رفتم و همان‌جا با یکی از مادران شهدا که بالای سر یکی از شهدا نشسته بود، هم‌کلام شدم. خیلی هم شیرین صحبت می‌کرد. از او خواستم که از فرزندش بگوید و او هم شروع کرد با زبانی شیرین از محمد که پسری شیطان و پرانرژی بود تعریف کرد و من لذت بردم. یکی از نکاتی که در خاطراتش به آن اشاره می‌کرد، این بود که پسرش کارهای خیلی کوچکی را انجام می‌داد؛ اما آن کارها دغدغه‌های بزرگ او بودند؛ مثلاً یک بار که به مدرسه رفته بود، در راه کفشش را به پسرپچهای که کفش نداشت، داده و خودش پابرهنه به خانه آمده بود و حتی کتک هم خورده بود یا مثلاً پول توجیبی‌هایش را اصلاً برای خودش خرج نمی‌کرد و مدام برای دوستانش یا کودکان کار خرج می‌کرد. از آن مادر پرسیدم: «شما این را به او یاد داده بودید؟» گفت: «نه پسر، او معلمی داشت که خیلی دوستش داشت. این معلم روزی برای بچه‌ها خاطره‌ای تعریف کرده بود که کشش را به یک نفر که در سرما بوده، بخشیده است و از آن روز بود که محمد دگرگون شد.»

این صحبت را به فال نیک گرفتم و حس کردم خدا راه را جلوی پایم گذاشته است. کافی است سر نخ را بگیرم و پیش بروم. راستش من هم دگرگون شده بودم و همچنین یاد آن دانش‌آموزی افتادم که دقیقاً مانند من رفتار می‌کرد و همین نقطه‌ی امیدی بود که می‌توان کاری کرد و باید کاری کرد.





با چندتن از مربیان خوب و دغدغه‌مند نیز صحبت کردم. می‌خواستم نقشه‌ی راهی را طراحی کنم. کلیت صحبت‌های دوستان این بود که ما باید بچه‌ها را پرورش دهیم و باید یادمان باشد که ما انسان تربیت می‌کنیم و آن‌ها ربات نیستند. تربیت کاملاً تدریجی است و نباید عجله کرد. ما الگوی بچه‌ها هستیم و...

یکی از آن‌ها هم به من گفت: «می‌دانی پیامبران چه کار می‌کردند؟ تو هم می‌توانی از آن‌ها کمک بگیری. پیامبران همیشه معلم بوده‌اند. آن‌ها می‌توانند الگوی بسیار مناسبی باشند. مثلاً اینکه آن‌ها همیشه به انسان‌ها تلنگر می‌زدند و سعی می‌کردند که کاری کنند تا همه به مسیر درست بیایند و مدام این تلنگر و تذکر را تکرار می‌کردند.»

با انگیزه و امید مضاعف وارد کلاس شدم. این بار بودجه‌بندی برایم اولویت نبود و سر بچه‌ها داد نمی‌زدم و با آن‌ها درگیر نبودم. مدتی سعی کردم که آن‌ها را تحلیل و بررسی کنم و دغدغه‌ها و مشکلاتشان را ببینم، بشنومشان، با آن‌ها خوش‌برخورد باشم، مهربان باشم و همچنین تا جای ممکن به آن‌ها توجه کنم. فشار روحی و روانی به آن‌ها وارد نکنم و با آن‌ها همراه شوم و بگذارم تا کودکی کنند و حتی خودم هم همراهشان شدم.

اشتباه نکنید. هنوز هم بودجه‌بندی برایم مهم بود؛ اما اولویت اولم نبود. با حس آرامشی که برای خودم و بچه‌ها ایجاد شد، آن‌ها همراه‌تر شدند. کتاب راحت‌تر پیش می‌رفت. گاهی از تلفیق درس‌ها هم استفاده می‌کردم و یادگیری و کاربرد درس‌ها هم برایم مهم‌تر از حفظ کردن شده بود. سعی می‌کردم برای بچه‌ها ایجاد دغدغه کنم تا به جای تبدیل شدن به افرادی درس‌خوان و بدون دغدغه، افراد دغدغه‌مند و تکلیف‌مدار ساخته شوند. راه درست همین بود.

تصمیم گرفتم علاوه بر معلمی، تربیت برایم در اولویت و رفتارم مربی‌گونه باشد و الگویی برای دانش‌آموزانم باشم. بعد از این تصمیم، دیگر حتی اردو هم

برایم معنی داشت؛ یعنی بدون برنامه‌ی قبلی و فقط برای خوش‌گذرانی اردو برگزار نمی‌کردم و دنبال هدف، دغدغه و حل مسائل بچه‌ها بودم؛ مثلاً یادم می‌آید وسط سال حس می‌کردم که دانش‌آموزانم از نظر مسئولیت‌پذیری ضعیف هستند، برای همین، برایشان اردوی درون‌مدرسه‌ای کار و مسئولیت برگزار کردیم. کارها و مسئولیت‌های مدرسه را برشمردیم. بچه‌ها گروه‌بندی شدند. هر گروه باید کار یا مسئولیتی را پیش می‌برد و همین شروعی شد تا روی مسئولیت‌پذیری آن‌ها کار کنیم. یا مثلاً در سال حداقل یک یا دو بار با همه‌ی اولیا جلسه‌ی فردی می‌گذاشتم و سعی می‌کردم در قدم اول، دانش‌آموز را بهتر بشناسم. بعد هم با کمک خانواده‌ها راه‌حل‌هایی برای مشکلات بچه‌ها پیدا می‌کردیم. البته قرار نبود در یک سال تمام مسائل و مشکلات دانش‌آموزی را حل کنم؛ بلکه قرار بود فقط روی دو یا سه مسئله‌ی آن‌ها زمان بگذارم. آن‌ها هم مسائلی بودند که بین خیلی از بچه‌ها مشترک بود.

به امید روزی که دانش‌آموزانی دغدغه‌مند و تکلیف‌مدار و اصطلاحاً مسئله‌محور داشته باشیم و با دغدغه‌هایشان به سمت قله حرکت کنیم؛ دانش‌آموزانی که ایران و جهان را بسازند و ما هم افتخار کنیم. ان‌شاءالله!

در اینجا چند نکته را اضافه می‌کنم:

مربی کسی است که این ویژگی‌ها را بتوان در او یافت:

۱. از هر موقعیتی برای رشد دانش‌آموزانش استفاده می‌کند و آن‌ها را آموزش می‌دهد.
 ۲. اولویتش تربیت دانش‌آموز است.
 ۳. زمان و میزان تعاملش با دانش‌آموز بسیار زیاد است.
 ۴. شناختش از دانش‌آموز ذوابعاد است.
 ۵. تعاملش با اولیا زیاد است.
 ۶. تمام تلاشش را برای تربیت دانش‌آموز و برجای گذاشتن اثری تربیتی می‌کند.
- پس در کل برای اینکه معلم به مربی تبدیل شود، نیاز است ابتدا نگاه خود را به دانش‌آموز تغییر دهد. دانش‌آموز دیگر فقط

کسی نیست که باید درس‌ها را یاد بگیرد و امتحانات را بگذراند. او انسانی است که باید در مسیر رشد شخصیتی و اخلاقی هدایت شود. در این مسیر، علاوه بر ویژگی‌هایی که بیان شد، معلم وظایفی دارد که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. ایجاد رابطه‌ی ولایی و عاطفی: دانش‌آموزان در محیطی که رابطه‌ی عاطفی و محبت‌آمیز حاکم باشد، بهتر یاد می‌گیرند. مربی باید نقش الگویی را ایفا کند که دانش‌آموزانش به او اعتماد کنند و از او بیاموزند؛ مثلاً معلمی که به جای انتقاد صرف از دانش‌آموزی که در کلاس بی‌نظم است، با او گفت‌وگوی دوستانه‌ای ترتیب می‌دهد و علت رفتار او را می‌پرسد، تأثیری به مراتب عمیق‌تر خواهد داشت.

۲. توجه به نیازهای فردی: هر دانش‌آموز شخصیتی منحصر به فرد دارد. مربی باید این تفاوت‌ها را ببیند و با توجه به توانایی‌ها و چالش‌های هر دانش‌آموز، به او کمک کند تا رشد کند.

۳. تعریف علم در قالب تربیت: درس‌هایی که تدریس می‌شود، باید به گونه‌ای ارائه شوند که ارزش‌های تربیتی در دل آن‌ها نهفته باشد، مانند طرح درس‌های مسئله‌محور که بارها در این مجله در موردشان صحبت کرده‌ایم.

تبدیل معلم به مربی، تغییری بنیادین است که می‌تواند آینده‌ی دانش‌آموزان و در نهایت جامعه را دگرگون کند. وقتی تربیت در اولویت قرار گیرد، علم نیز جایگاه واقعی خود را پیدا خواهد کرد و دانش‌آموزان به انسان‌هایی متفکر، مهربان و مسئولیت‌پذیر تبدیل خواهند شد.

یادمان باشد بچه‌ها آن چیزی که می‌خواهیم نمی‌شوند، بلکه آن چیزی می‌شوند که ما هستیم. پس روی خودمان هم کار کنیم؛ چون ما الگوی دانش‌آموزانمان هستیم.

کلام آخر هم اینکه فراموش نکنیم که تربیت تدریجی است و باید صبر داشته باشیم تا نتیجه‌ی کارمان را ببینیم. آیا آماده‌ایم تا این تغییر بزرگ را از خودمان آغاز کنیم؟
بسم‌الله!

لذت گل بازی



مریم اسدی
کارشناس ارشد گرافیک و معاون آموزشی
مدرسه‌ی ابتدایی، منطقه‌ی ۳ تهران

اگر گل ترک خورد و شکست، نشانه‌ی این است که گل آب کافی ندارد و اگر با آن چیزی درست کنند، حتما ترک خواهد خورد؛ پس مجدد آب بزنند و ورز بدهند تا گل منسجم و نرم شود و این کار را هر جلسه ابتدا توضیح دهید تا کاملاً ورز دادن را یاد گیرند.

گام چهارم: در جلسه‌های اولیه، اجازه دهید بچه‌ها از میان توده‌ی گل خود شکلی آزادانه بسازند و کمی با شکل‌ها بازی کنند و با تخیل خود پرنده، اسب و گل... بسازند. بهتر است به بچه‌هایی که شکلی پیدا نمی‌کنند، کمک کنید و از آن‌ها بخواهید که این قدر گل را ورز دهند یا پیچ و تابش دهند که از داخل آن شکلی را کشف کنند. مهم است در این مرحله کودک شکل خود را بیابد (اشکال می‌توانند تخیلی و بسیار عجیب باشند) و مربی در آن دخالتی نکند. سپس جزئیات شکل را بسیار ساده تکمیل کند، به گونه‌ای که به ماهیت آن شکل آسیب نزنند. این تمرین را هر چند وقت یک بار انجام دهید. این فعالیت باعث تقویت تخیل کودک می‌شود.

جلسه‌ی دوم

در این جلسه با دو روش اصلی سفالگری با دست، یعنی فشاری و فتیله‌ای، آشنا می‌شویم.

۱. روش فشاری

با استفاده از خاصیت اصلی گل، یعنی شکل‌پذیری با فشار و حفظ شکل بعد از حذف فشار، شروع به ساختن کاسه‌ای می‌کنیم که با فشار شست روی گل شکل می‌گیرد.

ابتدا به بچه‌ها به اندازه‌ی یک کف دست گل بدهید و از آن‌ها بخواهید آن را خوب آب بزنند و ورز دهند. بعد آن را به صورت توپ یا گلوله‌ای در بیاورند. با یک انگشت خیس آن را آب بزنند و سپس با کمک شست، سوراخی در وسط گلوله‌ی گلی ایجاد کنند. درحالی‌که شست در داخل گل قرار دارد، به کمک انگشتان دیگر و شستشان به گل فشار بیاورند و سوراخ داخل آن را بزرگ‌تر کنند. آرام آرام گلوله‌ی گل به شکل کاسه در می‌آید.

روزنامه بپوشانید و سپس کار را با تقسیم کردن گل بین بچه‌ها شروع کنید. از بچه‌ها بخواهید که در بریدن گل به شما کمک کنند (در جلسه‌ی اول نیاز به گل زیاد نیست).

گام دوم: ورز دادن را به گونه‌ای ساده به آن‌ها یاد دهید. به آن‌ها بگویید که گل را یک بار در این دست و بار دیگر در آن دست خود فشار دهند. در زمان ورز دادن مقداری آب به گل خود بزنند. توجه کنید بچه‌ها برای آب زدن، گل را مستقیم وارد آب نکنند. این کار باعث شل شدن بیش از حد گل و سُرخوردن آن در دست می‌شود.

سپس ورز دادن روی میز را آموزش دهید. چانه‌ی گل را روی میز بگذارید و اجازه دهید وزن بدن شما از طریق کف دست بر گل وارد شود. این کار را تا زمانی انجام دهید که بافت گل یکنواخت شود.

گام سوم: به بچه‌ها آموزش دهید با غلتاندن گل روی میز چیزی شبیه فتیله یا کرم و مار درست کنند و آن را دور انگشتشان بپیچند.

بیشتر کودکان با گل آشنایی ندارند و تابه‌حال لذت کار با آن را تجربه نکرده‌اند. بهتر است در ابتدا با گل، بازی کنند و در نهایت آزادی، از فعالیت خود لذت ببرند. برای آن‌ها فرایند سفالگری مهم‌تر از برآیند آن است. بیشتر آن‌ها به دنبال نتیجه و محصول کار نیستند. **نکته:** نباید رفتار ما به گونه‌ای باشد که کودکان کار با گل را سخت و دشوار بدانند و در آخر کلاس اگر اثری خلق نکرده‌اند، خجالت بکشند. بچه‌ها در حین بازی با گل باید بفهمند که گل زود خشک می‌شود و آن را می‌توانند به هر شکلی که بخواهند، در بیاورند و در نهایت می‌توانند از این فن (مهارت کار با گل) برای بیان احساسات و هیجانات خود استفاده کنند.

جلسه‌ی اول

گام اول: ابتدا روی میز را با کاغذ باطله یا





قسمت تقسیم کنند، یک قسمت را به شکل گلوله در بیاورند، بعد آب بزنند و روی میز قرار دهند. سپس به کمک کف دست کمی به گلوله فشار بیاورند تا شبیه دایره شود. البته می‌توانند به شکل مربع یا هر شکل دیگری که دوست دارند، در بیاورند.

نکته: به بچه‌ها آموزش دهید که لبه‌ی دایره یا شکل خود را با ابزار خود خراش دهند و با انگشت کمی آب بزنند. این کار باعث چسبیدن فتیله به سطح می‌شود. به آن‌ها بگویید: «چسب سفالگری آب و خراش است.»

سپس از بچه‌ها بخواهید سفال خود را با کمک مقداری گل تزیین کنند. در این مرحله زیر هر قطعه‌ای که می‌خواهد به کاسه بچسبد، کمی با ابزار خراش دهند و با انگشت خیس آب بزنند. بعد آن تکه‌ی تزیینی را اضافه کنند.

نکته‌ها

- دیواره‌ی ظرف نباید بیش از حد نازک شود؛ چراکه سبب ترک خوردن آن می‌شود.
- قطر دیواره نباید در یکجا خیلی نازک و جایی دیگر کلفت باشد. این کار باعث می‌شود کار ترک بخورد.
- تکه‌هایی که برای تزیین به کار اضافه می‌شود، باید رطوبت یکسانی با کاسه داشته باشد.
- یکی از فواید مهمی که این روش دارد این است که باعث بهبود حس لامسه می‌شود.

۲. روش فتیله‌ای

این روش راهی برای ساخت حجم‌ها و ظرف‌هاست و می‌توان از این طریق شکل‌های ساده، پیچیده و خلاقانه ساخت.

گام اول: بچه‌ها ابتدا میز کار را آماده کنند و گل را خوب ورز دهند. حالا گل خود را به دو

آب بزنند. حالا فتیله‌ی جدید را روی قبلی بچسبانند و آن‌ها را از داخل به کمک ابزار به هم وصل کنند. به تدریج با بالا آمدن فتیله‌ها شکل ظرف آشکار می‌شود.

نکته‌ها

- اگر کار ترک خورد، می‌توانید با دست یا اسفنج نمدار ترک را بپوشانید.
- فتیله‌ها می‌توانند پس از پایان کار، از بیرون صاف شوند یا اینکه به همان شکل فتیله باقی بمانند.

گام دوم: به بچه‌ها بگویید که قسمت دوم گل را ورز دهند و به شکل مار یا کرم پهن و کلفتی که نام اصلی آن در سفالگری «فتیله» است، در بیاورند. آن‌ها باید ادامه‌ی این کار را روی میز و با هر دو دست انجام دهند و توجه کنند که فتیله‌ها باید قطر یکسان و یکنواختی داشته باشند. یک فتیله بردارند و دور صفحه‌ی دایره‌ای یا هر شکلی که درست کرده‌اند، روی خراش‌های خود با فشار دست و کمی آب بچسبانند؛ سپس مجدد روی فتیله را خراش دهند و



افسردگی در

دنیای کودکان

ساجده میرزایی
کارشناس آموزش ابتدایی
علی قلعه‌نویی
کارشناس آموزش هنرهای تصویری

هدف از این سلسله پژوهش‌ها آشنایی معلمان با اختلالات روانی‌ای است که منجر به ایجاد تمایز میان دانش‌آموزی با دانش‌آموزان دیگر می‌شود. این اختلالات می‌توانند علت اختلالات یادگیری هم باشند و برعکس. گاهی هم این اختلالات در یادگیری دانش‌آموز نمود پیدا نمی‌کنند و نیاز است که معلم بررسی بیشتری انجام دهد. هر چه دانش معلم به این موارد بیشتر باشد، مدیریت کلاس و کیفیت آموزشی کلاس درس هم بالاتر می‌رود.

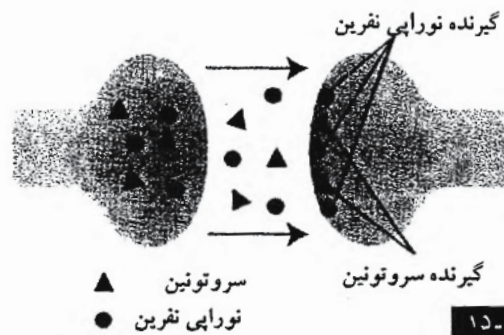
در این مقاله نگاهی اجمالی به افسردگی در کودک می‌اندازیم تا بتوانیم با تشخیص و برخورد مناسب، کلاس خود را برای آموزش درست و بازدهی بالا پیش ببریم.

اختلال افسردگی یکی از مشکلات رایج دوران کودکی است (واتس و مارکان، ۲۰۰۶) که چنین تعریف می‌شود: ایجاد مسئله‌ای روانی که در آن شخص به گونه‌ای پایدار ناراحتی مداوم و عمیق و علاقه‌ی کاسته‌شده‌ای را در تمام فعالیت‌ها برای دوره‌ای، حداقل دو هفته، تجربه می‌کند (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۰۱). افسردگی روی همه‌ی سنین از جمله کودکان اثر می‌گذارد (سابتینو، ویست و بونی و انس، ۲۰۰۷).

اختلال افسردگی کودکی به گونه‌ی منفی عملکرد شخصی و خانوادگی بهنجار کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد و اغلب تا بزرگسالی به صورت متناوب ادامه می‌یابد (سواف توماس امسلائی، گراهام مایز و تارین، ۲۰۰۱؛ سیچتی، ۱۹۹۸). ممکن است کودکانی که افسرده هستند، برچسب افسردگی نخورند؛ زیرا افسردگی آن‌ها ذهنی و واکنشی شخصی است (هامن و رودالف ۴، ۲۰۰۳). آن‌ها به دلیل پایین بودن سطح تفکر انتزاعی قادر

به بیان هیجانات و احساسات خود نیستند. سرکوب و مهارت‌نداشتن در بیان احساسات، به‌ویژه از نوع منفی آن بهداشت روانی کودک را به مخاطره می‌اندازد (رای اسکاتل کرب و تسای، ۲۰۰۷).

هامن و همکاران (به نقل از لوپس، ۱۹۹۱) ارتباط معنی‌داری را میان افسردگی در مادر و کودک گزارش کرده‌اند. آنان نشان داده‌اند که کودکانی که مادران آن‌ها مبتلا به اختلال‌های خلقی هستند، بیش از کودکان مادران سالم، در رویارویی با فشار روانی، با افسردگی روبه‌رو می‌شوند. گروهی از پژوهشگران نشانه‌های افسردگی را در کودکان واکنشی به تغییرات محیطی و بحران‌های خانوادگی معرفی کرده‌اند (لفکوویتز و بورتون، ۱۹۷۸). به نقل از لوپس، ۱۹۹۶. به‌طور کلی کودکانی که شیوه‌های فرزندپروری ناسازگارانه را تجربه می‌کنند، بیشتر اوقات



داد و ستد پیام عصبی در افسردگی. گیرنده‌های نورونی نورایی نفرین و سروتونین در اشخاص افسرده درست کار نمی‌کنند؛ یعنی وقتی این پیامهای عصبی از نورون واحدی آزاد می‌شوند نمی‌توانند به مناطق گیرنده نورونهای دیگر اتصال بیابند.

عادی و روزمره‌ی خود را به‌درستی انجام دهد. کودکانی که افسردگی دارند، حالت خمودگی و کرحتی از خود نشان می‌دهند، خود را کنار می‌کشند و در گوشه‌ای منزوی می‌شوند. بازداری حرکتی آن‌ها به‌صورت بروز مشکلاتی در بازی کردن یا انجام دادن هر وظیفه یا اشتغال به یک فعالیت، به‌خصوص کارهایی که قبلاً برای آن‌ها لذت بخش بوده‌اند، مشاهده می‌شود. احساس موردعلاقه نبودن در این کودکان فراوان است. یکی از بارزترین جنبه‌های قابل رؤیت، در مورد این احساس، شکست تحصیلی یا بی‌رغبتی و بی‌علاقگی به تحصیل در این دوران است (دادستان، ۱۳۷۶).

تا اینجا به دلایل پیدایش و همین‌طور علائم افسردگی در کودکان پرداختیم. در شماره‌ی بعد به بسط دادن هر یک از این موارد و همین‌طور نحوه‌ی برخورد با این اختلال می‌پردازیم.

منابع

۱. انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۱۳۸۱، متن تجدیدنظرشده‌ی راهنمای تشخیص آماری اختلالات روانی، ترجمه محمد رضا نیکخواه و هامایاک آوادیس پائیس، تهران: سخن.
۲. دادستان، پ، ۱۳۸۲، روان‌شناسی مرضی تحولی از کودکی تا بزرگسالی، جلد اول: تهران: سمت.
۳. دی اسمیت، ادوارد و دیگران، ۱۳۸۹، زمینه‌ی روان‌شناسی اکتیویتی و هیگلارد، ترجمه‌ی کیانوش هاشمیان تهران: انتشارات رشد.
۴. نولن هوکسما، سوزون و دیگران، ۱۴۰۲، زمینه‌ی روان‌شناسی اکتیویتی و هیگلارد، ترجمه‌ی مهدی گنجی، چاپ نهم، تهران: ساوالان.

4. Watts, Shirley, Markham, Ramona (2005). Etiology of depression in children journal of Instructional psychology, 32(3).
5. Sabatino, D.A, Webster, B.G, Boonevance, H. (2001). Children mood disorders: History, characteristics, diagnosis and treatment. Clinical Assessment of child and adolescent behavior. (pp.413-449).
6. Shoaf, Thomas L, Emslie, Graham J, Mayes, Taryn L (2001). Childhood depression: Diagnosis and treatment strategies in general pediatric.
7. Ray D, Schottel korb A, Tsai M-H. (2007). Play therapy with children exhibiting symptoms of Attention Deficit Hyperactivity Disorder. International journal of play therapy, 16, 95-111.
8. Hammen, C. Rudolph, K.D. (2003). Childhood depression, child psychopathology, (pp 233-263).
9. Lewis, M. (1996). Child and adolescent psychiatry (2nd ed.). Baltimore: Williams and Wilkins.
10. Gould MS, Greenberg T, Velting DM, Shaffer D. (2003). Youth suicide risk and preventive interventions: A review of the past ten years. Journal American academy child and adolescent psychiatry 42: 386.
11. Carlson, G. A. (2000). The challenge of diagnosing depression in childhood and adolescence. Journal of Affective Disorder, 61(1), 3-8.
12. Najarian, B and Davoodi, I. in translation: Child psychopathology. Kendall, P.C (Author). Tehran, Ro- shd Publication, 1384. [Persian].
13. treatment of childhood problems. Carolyn S. Schro- eder, Betty N. Gordon (Author). Tehran, Danjeh Pub- lication. 1384. [Persian]

چهارم کتاب راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی DSM-IV، وقتی تشخیص افسردگی مازور داده می‌شود که کودک در یک یا چند دوره‌ی دو هفته‌ای شواهدی دال بر تغییر کارکرد نشان بدهد؛ از جمله اینکه افسرده و تحریک‌پذیر باشد یا بی‌علاقه شود و از خیلی چیزها لذت نبرد یا هر دو حالت را داشته باشد. در ضمن کودک باید حداقل چهار مورد از این نشانه‌ها را تقریباً هر روز داشته باشد و برخی از کارکردهای مهم او مختل شود: برخی از این اختلالات عبارت‌اند از:

- لاغر شدن و نرسیدن به وزن موردانتظار؛
- کندی یا تحریک روانی حرکتی شدید؛
- خستگی یا کم انرژی بودن؛
- داشتن احساس بی‌ارزشی یا احساس گناه بیجا و افراطی؛
- افت قوه‌ی تفکر، تمرکز و تصمیم‌گیری؛
- مرور فکرهای تکراری در مورد مرگ و خودکشی؛
- اقدام به خودکشی یا داشتن نقشه برای خودکشی؛
- اختلال در خواب، اعم از کمبود خواب، شب‌بیداری، بیداری مکرر در طول شب، زیاد خوابیدن و به‌سختی از خواب برخاستن (کارلوس، ۲۰۰۰).

یکی دیگر از نشانه‌های افسردگی گریه کردن‌های شدید و روحیه‌ی تحریک‌پذیر است، به‌طوری که کودک به‌سرعت عصبی و خشمگین می‌شود و نتیجه‌ی آن داد و فریادهای زیاد و گریه‌ی شدید است. همین یک مورد باعث می‌شود کودک به‌مرور نتواند کارهای

مشکلات سازگاری جدی دارند. برخی از آن‌ها به سوی خلق افسرده کشیده می‌شوند و عده‌ای هم رفتارهای تکانشی و پرخاشگر پیدا می‌کنند (هی و همکاران، ۲۰۰۳، به نقل از لورابکر). نظریه‌های روانکاوی افسردگی را واکنشی در برابر فقدان معرفی می‌کنند و معتقدند صرف‌نظر از نوع فقدان، افسردگی واکنش شدید شخص ناشی از به یاد آوردن همه‌ی ترس‌های فقدان در کودکی است، به‌خصوص ترس از دست دادن مهر و محبت والدین. در بزرگسالی این فقدان خود را به‌صورت درخواست محبت، عطفوت و امنیت نشان می‌دهد (انجمن روان‌پزشکی آمریکا، ۲۰۰۱).

پوزنانسکی و زرول (۱۹۷۰)، به نقل از لوپس، (۱۹۹۶) پرخاشگری والدین، مقررات تنبیهی، اختلافات زناشویی و سپر بلا قرار دادن یا طرد کردن را در خانواده‌های کودکان افسرده گزارش کرده‌اند. در سبب‌شناسی اختلال افسردگی کودکی به سابقه‌ی خانوادگی، عوامل زیستی عوامل اجتماعی و شیوه‌ی فرزندپروری اشاره شده است. در این میان، عوامل خانوادگی و اجتماعی بیشترین تأثیر را می‌گذارند (گلد، گرین برگ ولتینگ و شافر، ۲۰۰۳).

گیرنده‌های عصبی نورایی نفرین و سروتونین نیز در اختلال‌های خلق بسیار نقش‌آفرین هستند (روان‌شناسی هیگلارد، ۱۹۰۴).

اختلال افسردگی خاصی که بیشتر اوقات درباره‌ی کودکان مطرح می‌شود، اختلال افسردگی مازور است. بر اساس متن ویراست



حلقه‌های توانمندی

تجربه‌ای از اجرای طرح شهید همت



مریم صالحی
کارشناس ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش

متوجه می‌شدیم اتفاقی که در کلاس درس رخ می‌دهد، متفاوت از رویکرد اصلی برنامه است و معلم همان مسیری را که بلد بوده، طی کرده است. در آزمون‌های بین‌المللی به‌خوبی نشان می‌داد که آموزش‌ها نتوانسته‌اند خود را به استانداردهای بین‌المللی برسانند. آموزش معلمان در حد برگزاری دوره‌ای بیست الی سی ساعته کفایت نمی‌کرد و در نهایت، دانش‌آموزان دچار مشکلات یادگیری می‌شدند (نجفی، ۱۴۰۱).

مسئله‌ی دیگر در آموزش ابتدایی معلمانی هستند که به‌علت کمبود نیرو، در رشته‌های عمومی و غیر تخصصی، استخدام می‌شوند. آموزش و به‌روز کردن این معلمان یکی از مأموریت‌های اصلی دانشگاه فرهنگیان و مسئولان نظام آموزشی است. معلم مهم‌ترین و کلیدی‌ترین عنصر در آموزش است. اگر همه‌ی لوازم آموزش با اختلال روبه‌رو شود، اما معلم توانمند باشد، می‌تواند تمام نواقص دیگر نظام آموزشی را جبران کند.

اگر برای بهبود روش‌های آموزش تلاش نشود، عاقبت تأسف باری در انتظار نظام آموزشی است، نه به‌دلیل اینکه فرصتی از دست خواهد رفت، به این سبب که این تنها فرصت موجود است. نظام آموزشی باید از تلاش معلمان برای بهبود روش‌های آموزش استفاده کند. معلم حتماً باید طراحی آموزشی برای مبحث کتاب درسی داشته باشد و این یعنی باید تسلط کامل به برنامه‌ی درسی داشته باشد

روش اجرای طرح

مدل طرح مبتنی بر شبکه‌سازی معلمان در سطوح کشوری، استانی و منطقه‌ای است. طرح مذکور به‌صورت ترکیبی، یعنی شانزده ساعت آموزش حضوری و شانزده ساعت آموزش مجازی، انجام می‌شود. گروه هدف آموزگاران جدیدالورود ابتدایی بودند. در فازهای بعدی طرح، به‌تدریج همکاران کمتر از پنج و ده سال سابقه و تغییر پایه‌ها هم جزو گروه هدف قرار خواهند گرفت. این طرح بر شیوه‌های نوین تدریس و ایجاد نگرشی نو در علم و هنر معلمی (پداگوژیک) متمرکز است.

«یکی از موضوعات روی میز معلمان در طرح شهید همت برنامه‌ی درسی کلاس بود. مطلب باید جذاب و عملیاتی می‌بود

اصلی آن بسیار فاصله دارد. به بیان دیگر برنامه‌ی درسی تغییر کرده است؛ اما معلم همچنان با شیوه‌های سنتی خود فرایند آموزش را اجرا می‌کند.

ابتدای دهه‌ی ۱۳۹۰، کتاب‌های درسی از نو تألیف شدند و رویکرد آن‌ها تغییر کرد؛ مثلاً کتاب علوم رویکرد کاوشگری و کتاب ریاضی رویکرد حل مسئله و فارسی رویکرد ارتباطی پیدا کرد. این تغییر رویکردها اتفاق بزرگی در محتوای آموزشی بود؛ اما چقدر معلم متناسب با این تغییر رویکرد آموزش دید؟ دوره‌های آموزشی نصفه و نیمه برگزار می‌شد. وقتی در سطح ارزشیابی برنامه‌ی درسی توجه می‌کردیم،

توانمندسازی نیروی انسانی بنیادی‌ترین عنصر موفقیت در هر کشور است. امروزه نقش و جایگاه نیروی انسانی به‌عنوان عنصری بی‌بدیل در پیشبرد اهداف هر دستگاه پذیرفته شده است. مدیریت سرمایه‌گذاری، برای توانمندسازی رشد و اعتلای منابع انسانی، مؤثرترین نوع سرمایه‌گذاری به شمار می‌رود.

بررسی‌های میدانی نشان می‌دهد اجرای برنامه‌های درسی، در دوره‌ی ابتدایی، از اهداف





تا بتوان معلم را در این فضای گفتمانی آورد. طوری برنامه ریزی شد تا جریانی آموزشی از سطح مدرسان کشوری شروع شود. این مدرسان مؤلفان کتاب های درسی و مسلط به رویکرد به روز برنامه ی درسی و آشنا به استانداردهای بین المللی بودند. سپس از استان ها معلمان شاخص فرستاده شدند و آموزش دیدند و محتوا ضبط شد و در اختیار مدرسان استانی قرار گرفت. مدرسان استانی به مدرسان مناطق و مدرسان مناطق نهایتاً به حلقه های ده نفره در سال اول و در سال دوم به نصف معلمان آموزش دادند» (نجفی، ۱۴۰۱).

در پایان فرایند آموزش دو کار انجام می شود؛ یکی سنجش صلاحیت معلمان است که باید مرکز سنجش، ابزار سنجش معتبر را برای این موضوع تولید کند و دیگری شرکت در برنامه ی عصر جدید یادگیری است. در نهایت، نیز سامانه ای با نشانی عصر جدید طراحی شد و قرار شد معلمان آموزش دیده در طرح شهید همت آثار طراحی آموزشی خود و فیلم تدریس آن را بارگذاری کنند. (نشانی سامانه ذکر شود). در طرح شهید همت، با ایجاد حلقه های توانمند علمی از آموزگاران و به هم پیوستن حلقه ها زنجیره ای توانمند از آموزگاران ابتدایی در کل کشور ایجاد می شود. این زنجیره در انتقال مفاهیم در فازهای متناوب بسیار مؤثر است. آموزش ها حتی در دورترین نقاط محروم کشور هم در دسترس هستند. علاوه بر آن، دسترسی به مدرسان کشوری که مؤلفان کتاب هستند، عدالت آموزشی را محقق می سازد. بدین سان با این طرح فقط روی صلاحیت تخصصی کار نمی شود، بلکه صلاحیت حرفه ای نیز در نظر گرفته می شود.

اهداف طرح

هدف اصلی طرح این است که آموزش، با شبکه سازی در کل کشور، گفتمان غالب و مشترک بین معلمان شود. شبکه سازی تخصصی بین معلمان، ترویج گفتمان های آموزشی و تربیتی، فراهم کردن بسترهای لازم برای انتقال تجربه ها و کسب شایستگی های لازم در قالب گروه های همتا و حلقه های علمی از جمله مهم ترین اهداف طرح شهید همت هستند. در مدرسه ها و کلاس های درس، باید فراتر از سطح انتقال مباحث دانشی، بر آموزش

در طرح شهید همت، ابتدا چون قرار است معلم به دیگران یاد بدهد، خوب یاد می گیرد، سپس هم به معلمان دیگر و هم به دانش آموزان خوب یاد می دهد و یادگیری و یاددهی واقعی اتفاق می افتد.

طرح شهید همت در صدد است تا صلاحیت های حرفه ای آموزگاران مدرسه های ابتدایی را با برپایی دوره های حضوری و مجازی توسعه دهد و طی سه سال منجر به توانمندسازی ۳۶۰ هزار معلم پایه ی ابتدایی شود. در سال اول، ۴ حلقه ی متفاوت برای توانمندسازی ۱۲۰ هزار معلم، در سال دوم ۷ حلقه، و در سال سوم طراحی آموزشی درس های هدف مدنظر قرار گرفت.

مستندات قانونی طرح

طرح شهید همت مبتنی است بر: سیاست های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش (سیاست ۳-۴ توسعه ی مهارت حرفه ای و توانمندی های علمی و تربیتی معلمان با ارتقای کیفی آموزش های ضمن خدمت و برنامه ریزی برای به روز کردن اطلاعات و سیاست ۶-۳) و راهکار ۱۱/۶ استقرار ساز و کارهای ارتقای توانمندی معلمان و راهکار ۱۱/۷ و ۱۷/۳ سند تحول بنیادین.

منبع
سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

شایستگی های پایه به دانش آموزان تمرکز کرد. ارتقای کیفیت آموزش در مدرسه های ابتدایی، افزایش سطح توان مهارت خواندن دانش آموزان، ارتقای کیفیت تدریس معلمان، توانمندسازی مدیران مدرسه ها و یافتن نقاط قوت و ضعف طرح توانمندسازی معلمان مدرسه های ابتدایی از دیگر اهداف اجرای طرح هستند. طرح شهید همت فقط دوره ی توانمندسازی معلم نیست، بلکه جریان سازی تغییر عظیم است که با شبکه سازی معلمان و ایجاد گفتمان مستمر آموزشی ایجاد می شود.

نتیجه ی طرح شهید همت

- چرخش تحولی در آموزش ابتدایی با به روز کردن رویکردهای آموزشی و شایستگی محوری؛
- کاهش فاصله ی برنامه ی درسی قصد شده با برنامه ی درسی اجرا شده و کسب شده در کلاس درس؛
- ایجاد بستر مناسب گفتمان آموزشی مستمر با شبکه سازی معلمان؛
- به اشتراک گذاری و اشاعه ی تجربه های آموزشی معلمان با ایجاد حلقه های گفت و گو و سامانه ی عصر جدید یادگیری؛
- ترویج و توسعه ی فرهنگ خودارتنمایی و یادگیری مشارکتی در بین همکاران؛
- محقق شدن عدالت آموزشی.



الو! ابری شهر

درس نامه های فضای مجازی برای
دانش آموزان ابتدایی





صدرا فیروزمند، کارشناسی ارشد علوم شناختی
علیرضا عسگری، کارشناسی ارشد علوم تربیتی
سیداحسان میرشجاعی، کارشناسی ارشد علوم تربیتی
مهدی حمزه لو، کارشناسی روانشناسی

مسئولانه ی ابزارها و حضور در محیط های مجازی توانمند سازد. این تعریف شباهت های علمی و عملی فراوانی با رویکرد «شهروندی دیجیتال» دارد؛ با این تمایز که هدف باران، یکی شدن دانش آموز ایرانی با جامعه ی اطلاعاتی جهانی و تبدیل شدن کودکان و نوجوانان مسلمان به شهروندان استاندارد دهکده ی جهانی نیست. لذا آگاهی مورد نیاز مخاطبان باران، از دنیای دیجیتال، آگاهی عمیق و تنیده شده ای در نگاه های فرهنگی و تمدنی است. در نتیجه کاربری این مخاطبان از فضای مجازی نیز منطبق با اصول «فناوری گزینی» خواهد بود. برای نشان دادن تمایز رویکرد مرسوم جهانی در این حوزه با رویکرد بومی باران، عمداً از به کار بردن عبارت «شهروندی دیجیتال» در این پروژه خودداری و در عوض عبارت غیر ترجمه ای و ایرانی «سواد فضای مجازی» برگزیده شده است. آنچه در این ویژه نامه به آن اشاره شده است، فقط سه درس نامه ی اختصاصی «دوره ی دبستان پروژه ی ابری شهر» است. در صورتی که این پروژه شامل ۲۴ درس نامه ی مجزا برای هر دو دوره ی متوسطه و ابتدایی است. پایگاه مجازی ابری شهر (AbriShahr.ir) سامانه ی مرجع تمامی محتواهای تولید شده است که معلمان گرامی با ورود به آن، امکان مشاهده و دریافت رایگان تمامی اجزای بسته ی یادگیری ابری شهر را دارند. معلمان گرامی با عضویت رایگان در این پایگاه، ضمن اینکه عضوی از جامعه ی معلمان ابری شهر می شوند، امکان مطالعه و بارگیری تمامی اجزای بسته های یادگیری را خواهند داشت. جدول ۱ شامل موضوعاتی است که در هر دو دوره به آن ها پرداخته شده است.

توانمند، برای تدریس این مباحث بوده است. در این ویژه نامه، به اجمال به معرفی «بخش دبستان» این پروژه می پردازیم.

سواد فضای مجازی

توجه به موضوع «سواد فضای مجازی» به عنوان سرفصلی مستقل، ولی غایب از موضوعات متداول سواد رسانه ای در ایران، موضوعی بود که جای خالی آن در برنامه ریزی درسی دانش آموزان ایران حس می شد. سواد فضای مجازی دایره ی وسیعی از مهارت های پایه ی رایانه ای تا مهارت های تخصصی تولید دیجیتال را دربر می گیرد؛ اما بخش بزرگی از این موضوعات در زیرشاخه های مهارتی کار و فناوری یا آموزش نرم افزار و کسب و کارهای مجازی قرار دارد و با رویکرد انسانی و ارتباطی «سواد رسانه ای» متمایز است. لذا از حدود یک دهه پیش، اسامی تازه ای مثل «شهروندی دیجیتال»^۱ یا «هوش دیجیتال»^۲ برای اشاره به این آموزه های متمایز از مهارت های فنی در دنیا متداول شده است. در رویکرد باران و به طور خاص پروژه ی ابری شهر، تربیت یافته ی مطلوب نظام تربیت رسانه ای اسلامی کسی است که با انتخاب آگاهانه، جامع و دقیق از میان ظرفیت های رسانه ای پیرامونی و کاربری مسئولانه ی آن، هم در مصرف و هم در انتشار، در رشد همه جانبه ی خود و جامعه، در شش ساحت تربیتی، قدم برمی دارد و خود را در برابر خداوند متعال، خویش و جامعه پاسخ گو می داند.^۳

با این حساب، «سواد فضای مجازی» باید مخاطب خود را به انتخاب آگاهانه ی زیرساخت ها، خدمات و محتواهای فضای مجازی و هشیار کند و او را در کاربری

پروژه ی «طراحی و تولید محتوای مربیگری سواد فضای مجازی با رویکرد شبکه ی ملی اطلاعات»، در تابستان ۱۴۰۳، به سرانجام رسیده است. این پروژه در راستای تحقق اهداف فرهنگی و اجتماعی شبکه ی ملی اطلاعات و حمایت پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات شکل گرفته است. هدف این پروژه نیز تولید منابع آموزشی سواد فضای مجازی، به منظور استفاده در مدرسه ها و تربیت مربیان

جدول ۱: موضوعات دانشنامه و درس نامه های ابری شهر

فصل آموزشی			بخش
صنعت فاوا و حکمرانی بر فضای مجازی	فناوری های مجازی	شبکه شناسی	دانش شبکه (لایه ی زیرساخت)
سرگرمی های مجازی و آداب کاربری	رسانه های اجتماعی	خدمات کاربردی	دانش زیست مجازی (لایه ی خدمات)
داده آگاهی	هوش مصنوعی	داده شناسی	دانش اطلاعات (لایه ی محتوا)
هویت و گروه های مرجع	دوستی و حریم خصوصی	اخلاق ارتباطی	دانش ارتباطی (لایه ی کاربر)

اجزای درس‌نامه‌های سواد فضای مجازی

هر کدام از درس‌نامه‌های پیش رو از بخش‌های گوناگونی تشکیل شده‌اند. اجزایی که هر کدام گامی را برای تکمیل سفر یادگیری برمی‌دارند. در این بخش، برای سهولت استفاده‌ی معلمان محترم، هر یک از بخش‌ها را به‌اختصار معرفی می‌کنیم:

در یک نگاه

در بخش «در یک نگاه» به‌صورت خلاصه و کلی، مسئله‌ی اساسی درس‌نامه و هدف آن شرح داده شده است. با خواندن «در یک نگاه»، معلم یا مربی آگاه می‌شود که این درس‌نامه برای چه مقصود و منظوری طراحی و تدوین شده است و با اجرای آن، چه آورده و ثمری می‌تواند کسب شود. در واقع در این بخش به‌اختصار توضیح داده‌ایم که ضرورت و لزوم اجرای این درس‌نامه چیست. تصمیم‌گیری شما به‌عنوان معلم یا مربی، برای برگزار کردن یا برگزار نکردن این درس‌نامه، با خواندن این بخش رقم می‌خورد.

شروع خوب

از راه‌های تمرین‌بخش برای برگزاری کلاسی موفق و مؤثر، شروع درس و کلاس به‌نحوی جذاب و درگیرکننده با موضوع است. برای شروع خوب هر درس‌نامه‌ای که تصمیم به اجرای آن دارید، حداقل دو پیشنهاد متفاوت طراحی شده است که با امکان‌سنجی شرایط موجود و تشخیص و سلیقه‌ی خودتان، یکی از آن‌ها را انتخاب و به‌عنوان مرحله‌ی ابتدایی کلاس اجرا می‌کنید.

درس‌گام

درس‌گام‌ها قدم‌های آموزش و یادگیری درس‌ها هستند. در طول سفر یادگیری هر درس‌نامه، مرحله‌ها و پله‌هایی طراحی شده‌اند که با اجرای آن‌ها، قدم‌به‌قدم به مقصد آموزشی موردنظر خواهید رسید. «درس‌گام» نام هر کدام از این مرحله‌هاست و ابری‌شهر به‌دلیل اصالتی که برای تشخیص، سلیقه و شرایط شخصی شما قائل است، در هر درس‌گام، بیش از یک

پیشنهاد به شما هدیه کرده است تا با انتخاب دلخواهتان، کارایی و اثربخشی درس شما به حداکثر برسد.

پایان خوب

پایان سفر یادگیری مثل فرود هواپیما نیاز به کاهش سرعت و توقف آرام دارد. یکی از اقدامات ضروری برای تثبیت آموخته‌ها و طبقه‌بندی محتواهای آموزشی، مرور و جمع‌بندی مطالب در پایان کلاس است. «پایان خوب» اقدامی مهم برای اتمام تمرین‌بخش کلاس شماست. در این بخش نیز حداقل دو پیشنهاد برای «پایان خوب» در هر درس‌نامه تقدیم شده است که در متن درس‌نامه‌ها به‌اختصار به صورت «پ.خ.پ [شماره‌ی پیشنهاد]» آمده است.

ارزشیابی

با انجام ارزشیابی مناسب، دانش‌آموزان محتوای درس‌نامه‌ها را به‌خوبی مرور می‌کنند و درس‌ها را در عمل به کار می‌گیرند. حتماً به‌عنوان یک معلم و مربی، تأثیر مثبت ارزشیابی خوب را در تثبیت درس تجربه کرده‌اید. قدم پایانی در اجرای کلاس، تعیین شیوه‌ی ارزشیابی برای دانش‌آموزان است که تا جلسه‌ی بعدی موظف به انجام آن هستند.

در جلسه‌ی بعد، وظیفه‌ی مهم شما جمع‌آوری فعالیت‌های ارزشیابی از دانش‌آموزان، بررسی موردی ارزشیابی‌ها و همچنین بازخورد دادن به دانش‌آموزان برای بهبود فعالیت‌های دیگر است. مشابه قسمت‌های قبل، ارجاع به این بخش نیز به‌شکل اختصاری «ای.پ [شماره‌ی پیشنهاد]» صورت گرفته است.

روش‌های اجرای درس‌نامه

یکی از ارکان مهم شکل‌گیری کلاس پویا و مؤثر، تنوع در سبک آموزش است. امروزه، پژوهشگران متعددی در سطح جهانی ذیل عناوین «فناوری آموزشی»، «روش تدریس» و «دانش و هنر معلمی (پداگوژی)» روی همین موضوع متمرکزند و تلاش می‌کنند با مطالعه‌ی «راهبردهای آموزشی مناسب»، بهترین روش‌های تدریس با حداکثر بازدهی آموزشی را به معلمان معرفی کنند. راهبرد آموزشی، سبک و شیوه و طریقه‌ی آموزش شما در کلاستان است. در درس‌نامه‌های ابری‌شهر از

هفت خانواده‌ی اصلی راهبردهای آموزشی بهره گرفته شده است تا جذابیت و ثمرات آموزشی شما با بیشترین تنوع ارتقا پیدا کند.

ترتیب این هفت راهبرد در پیوستاری قرار دارد و از «معلم‌محورترین» تا «دانش‌آموز‌محورترین» راهبردها در آن قرار گرفته‌اند. هرچه راهبرد آموزشی معلم‌محورتر باشد، آموزش به شخص معلم وابسته‌تر است. از طرفی هرچه راهبرد آموزشی دانش‌آموز‌محورتر باشد، نقش فعال خود دانش‌آموز در یادگیری پررنگ‌تر است و تسهیلگری، راهبری و مدیریت فرایند آموزش توسط معلم در آن‌ها جدی‌تر خواهد شد.

بیان مستقیم

در راهبرد آموزشی «بیان مستقیم»، شما دانش‌آموزان را مخاطب خود قرار می‌دهید و محتوای آموزشی را در مجموعه‌ای از گزاره‌ها و جملات پیوسته با آن‌ها مطرح می‌کنید. در برخی موارد، این محتوا بدنه‌ی اصلی درس و در موارد دیگر ممکن است مقدمه‌چینی یا جمع‌بندی شما باشد. این روش قدیمی‌ترین و صریح‌ترین طریق آموزش است و به‌شرط مدیریت توجه دانش‌آموزان و فن بیان مناسب شما، درصد زیادی از پیشبرد اهداف آموزشی را در زمانی کوتاه رقم خواهد زد.

استفاده از تخته، نمایش تصویر، ویدئو و پرده‌نگار در این شیوه به جلب توجه دانش‌آموزان و غنی کردن محتوای سخنرانی کمک می‌کند.

پرسشگری معلم

در این راهبرد آموزشی، شما مجموعه‌ای از سؤال‌ها را برای دانش‌آموز مطرح می‌کنید و با پاسخ به پرسش‌ها، آن‌ها را به‌سمت مقصد آموزشی از پیش طراحی‌شده‌تان هدایت می‌کنید. پاسخ‌دادن شفاهی دانش‌آموزان به سؤال‌های معلم، علاوه بر گسترش مهارت‌های ارتباطی و تقویت مهارت‌های کلامی آن‌ها، منجر به تحریک قوه‌ی تفکر و درگیری بیشتر ذهنشان خواهد شد. در برخی موارد ممکن است، پس از هر پرسش، پاسخ را روشن بگویید و گاهی نیز ممکن است خودتان پاسخی ندهید و در پایان از مجموعه‌ی پرسش و پاسخ‌ها نتیجه‌گیری کنید. از موارد مهم در اجرای مناسب این راهبرد آموزشی، فعال کردن عموم دانش‌آموزان



و مشارکت دادن آن‌ها در پاسخ پرسش‌هاست. همچنین تنظیم زمان مناسب برای فکر کردن دانش‌آموزان به هر پرسش نیز حائز اهمیت است.

شکل‌دهی مفهوم

در این راهبرد، از طریق تبیین یک یا چند مثال جزئی، کم‌کم مفهوم آموزشی مدنظر خودتان را به دانش‌آموزان منتقل می‌کنید. در واقع، به‌واسطه‌ی تشریح مثال‌های آموزشی‌تان، محتوای آموزشی شما، به‌صورت غیرکلی، در ذهن دانش‌آموزان شکل می‌گیرد. در مرحله‌ی بعدی با افزودن تعداد نمونه‌ها و تشریح آن‌ها، به‌خصوص با بیان نامثال‌ها (مواردی که مثال‌ها محتوای آموزشی شما نیستند)، قدم‌به‌قدم به دقیق‌ترشدن و روشن‌ترشدن محتوای کلی اصلی نزدیک می‌شوید؛ زیرا دانش‌آموزان با افزایش هر مثال، ناخودآگاه در ذهن خود وجوه مشترک آن‌ها را استخراج و تفسیر می‌کنند و با بیان هر نامثال، وجوه غیرضروری را از آن

خودش) نمایشی را آزادانه اجرا می‌کنند. این نمایش ممکن است شبیه‌سازی‌ای از وضعیتی واقعی باشد که بچه‌ها باید در آن تصمیم‌هایی بگیرند و مواردی را انتخاب کنند. همچنین ممکن است نمایش خلاق شما موقعیتی طراحی‌شده باشد که دانش‌آموز لازم است با ذهنیت و فکری متفاوت نقشی را در آن ایفا کند. راهبرد نمایش خلاق، تأثیر قابل‌توجهی بر تقویت مهارت‌های تصمیم‌گیری و فن بیان دانش‌آموزان دارد. از طرفی مهم‌ترین عامل موفقیت این راهبرد این است که معلم کلاس را مدیریت می‌کند. در بسیاری از موارد ضروری است چپش میزها، دانش‌آموزان و... را به کمک آن‌ها تغییر دهید. مرحله‌ی پایانی، هدایت نمایش خلاق و جمع‌بندی و تحلیل خلاصه‌ای از آن با توجه به هدف آموزشی است.

فعالیت مشارکتی

یکی از راهبردهای آموزش با محوریت دانش‌آموز استفاده از فعالیت‌های مشارکتی است. در این فعالیت‌ها دانش‌آموزان «با همراهی هم» و «از یکدیگر» یاد می‌گیرند. معلم در این جایگاه طراح، مدیر و رهبر فرایند آموزش است و فعالیت‌هایی را تدوین و اجرا می‌کند که در آن‌ها دانش‌آموزان محتوای آموزشی را به‌بهترین نحو طی مشارکت یاد می‌گیرند. کار گروهی دانش‌آموزان جوهره‌ی اصلی فعالیت‌های مشارکتی است. توجه داشته باشید که فعال کردن تک‌تک اعضای گروه‌ها در فرایند مشارکت گروهی برای دستیابی به نتیجه بسیار مهم است و هدف مشخص و مشترک در هر گروه عامل پیشبرد فعالیت آن گروه خواهد بود.

گروه راهبردهای یادگیری مشارکتی انواع گوناگون و خلاقانه‌ای دارد که در آموزش، به‌اقتضای شرایط، از هر کدام می‌توان بهره گرفت. نکته‌ی کلیدی آن است که شما، در جایگاه معلم، بایستی به تک‌تک گروه‌ها نظارتی کلی داشته باشید و پیشرفت فعالیت هر گروه را متناسب با زمان، تسهیلگری و مدیریت کنید تا همه‌ی گروه‌ها بتوانند، در زمان مشخص‌شده، وظایف خود را به انجام برسانند. بنابراین توزیع مناسب بچه‌ها و شکل‌دهی متوازن گروه‌ها برای موفقیت در اجرای این راهبرد حیاتی است.

می‌زدایند. به این ترتیب، در مرحله‌ی پایانی، پس از بررسی نمونه‌های واقعی با همراهی بچه‌ها، شما با تعمیم و استقرای مثال‌های جزئی به مفهوم کلی، مصداق‌ها را یکپارچه می‌کنید و محتوای اصلی آموزشی‌تان را شرح می‌دهید. در راهبرد شکل‌دهی مفهوم، شما باید با ظرافت و به‌تفصیل، مثال‌ها را برای دانش‌آموزان باز کنید و بدون اینکه از ابتدا، اصرار و عجله‌ای برای جمع‌بندی داشته باشید، قدم‌به‌قدم دانش‌آموزان را به سمت مفهوم کلی اصلی درس نزدیک کنید. آنچه اهمیت دارد، استفاده از مثال‌های کمک‌کننده، شرح و توضیح مناسب و روشن از مثال‌ها و در پایان، استقرای کلی از مثال‌های جزئی است.

نمایش خلاق

یکی از راه‌های جذاب و درگیرکننده برای دانش‌آموزان در تدریس، بهره‌گیری از عناصر نمایش است. در این راهبرد، معلم موقعیتی خلق می‌کند که در آن دانش‌آموزان (و شاید



عکاس: حامد نیستانی



مباحثه‌ی دانش‌آموزی

یکی از راهبردهای آموزشی، مباحثه‌ی بین دانش‌آموزان درباره‌ی موضوعی مشخص است. در این راهبرد، شما در جایگاه مدیریت و راهبری مباحثه قرار می‌گیرید و دانش‌آموزان به‌صورت آزاد نظرات مخالف و متضادشان را در کلاس مطرح می‌کنند و به نقد نظرات همدیگر می‌پردازند. تقویت مهارت‌های شنیداری، بیان و تفکر نقاد دانش‌آموزان از مزیت‌های این راهبرد است. توزیع عادلانه‌ی فرصت برای اظهارنظر بین همه‌ی داوطلبان، فعال کردن دانش‌آموزان غیرداوطلب، مدیریت هیجانات بچه‌ها هنگام صحبت، نتیجه‌گیری بدون سوگیری و صیانت از آداب و اخلاق گفت‌وگو در مباحثه ارکان حیاتی وظایف شما به‌عنوان معلم و تسهیلگر این راهبرد است.

تحقیق و کاوشگری

تحقیق و کاوشگری دانش‌آموز محورترین راهبرد

آموزشی است. بر این اساس شما در این راهبرد نقش چشمگیری در تسهیلگری فردی برای دانش‌آموزان و نظارت و مدیریت از بالا به آن‌ها دارید. دشواری و اهمیت این روش به این دلیل است که شما باید مسیر یادگیری دانش‌آموز را طراحی کنید؛ اما نباید نتیجه‌ی جست‌وجو و کاوش را برای او به‌صراحت بگویید؛ چراکه در این راهبرد برنامه‌ی آموزش بر کشف خود دانش‌آموز متمرکز است. از این‌رو، ماندگاری محتوا و انگیزش دانش‌آموزان در آن به‌طرز شگفت‌آوری افزایش پیدا می‌کند. در این راهبرد دانش‌آموز بیشتر از همیشه حس مالکیت، مسئولیت و انتخاب را دریافت می‌کند و با مسائل جهان واقعی مواجه می‌شود. دشواری و اهمیت جایگاه معلم، به‌عنوان تسهیلگر، در این است که راهبرد تحقیق و کاوشگری فقط مجموعه‌ای پیشنهادی برای آموزش نیست؛ بلکه مسیری برای هدایت دانش‌آموز به نتیجه‌ای مشخص است و شما مسئولیت این راهبری را دارید.

درس‌نامه‌های فضای مجازی

در این بخش، سه نمونه از درس‌نامه‌های فضای مجازی مناسب دوره‌ی ابتدایی را با یکدیگر مرور می‌کنیم. این درس‌نامه‌ها از بخش زیست مجازی پایگاه ابری شهر انتخاب شده‌اند:

عنوان درس‌نامه: کلاه سرت نره
موضوع درس‌نامه: تجارت الکترونیک
مدت زمان اجرا: ۴۵ الی ۶۵ دقیقه

درس‌نامه در یک نگاه

یکی از خدمات پرکاربرد فضای مجازی، خدمات خرید غیرحضوری اینترنتی است. در کنار مزایایی مثل صرفه‌جویی در رفت‌وآمد و امکان خرید در هر زمان و از هر مکان، گمنام‌بودن افراد در فضای مجازی و امکان جعل هویت سبب می‌شود معضلاتی چون کلاهبرداری‌های اینترنتی نیز به وجود آید. این درس‌نامه ضمن آشناسان کردن دانش‌آموزان با فرایند و مراحل فنی خرید اینترنتی، ترفندهای ایمنی‌بخشی را به آنان آموزش می‌دهد که باید در خرید غیرحضوری و تبادلات مالی بر بستر اینترنت در نظر داشت.

شرایط اجرای درس‌نامه

این درس‌نامه برای دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی و از پایه‌ی چهارم تا ششم مناسب است و در مدت‌زمان یک جلسه (۴۵ دقیقه تا ۶۵ دقیقه) قابل اجراست. محتوای این درس‌نامه نیز قابل تلفیق با درس سوم کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی چهارم است با عنوان «خرید و فروش در محله» و درس دوم کتاب کار و فناوری پایه‌ی ششم با عنوان «رایانه‌ها همه جا هستند».

برای اجرای این طرح یادگیری لازم است که امکانات پخش چندرسانه‌ای، به‌علاوه‌ی لوازم مربوط به چاپ کاربرگ، به تعداد گروه‌های کلاسی فراهم شود. به‌منظور عملی‌تر و عینی‌تر شدن تدریس، پیشنهاد می‌شود پیش از کلاس درباره‌ی تجارت الکترونیک مطالعه کنید و با ذهنی آماده وارد کلاس شوید؛ مثلاً مطالعه درباره‌ی مصادیق کلاهبرداری اینترنتی و روش‌های جلوگیری از آن، می‌تواند مفید باشد.



شروع خوب: جلب توجه دانش‌آموزان به موضوع خرید اینترنتی

برای وارد کردن دانش‌آموزان به فضای موضوعی این جلسه، نمایش خلاقي را اجرا کنید: با آشفته‌گی و در حالی که با نگرانی مشغول صحبت با تلفن همراه هستید، به کلاس وارد شوید. در مکالمه‌ی تلفنی خود جملاتی به کار ببرید که دانش‌آموزان متوجه شوند، خرید اینترنتی انجام داده‌اید و اکنون مشغول پیگیری ارسال بسته‌ای هستید. پس از اتمام مکالمه‌ی تلفنی نمایشی، از دانش‌آموزان بپرسید: «آیا تا به حال خرید اینترنتی انجام داده‌اید؟» و اگر بله، از آن‌ها بخواهید تجربه‌شان را بیان کنند.	پیشنهاد ۱ نمایش خلاق ۵ د
به دانش‌آموزان بگویید: «می‌خواهم برای تولد پدر / مادر یا خواهر / برادرم هدیه بخرم؛ اما وقت نمی‌کنم. به نظر شما چه کنم؟» سپس گفت‌وگو را به سمتی ببرید که دانش‌آموزان «خرید اینترنتی» را پیشنهاد بدهند و از همین‌جا بحث جلسه را درباره‌ی تجربه‌هایشان از این موضوع شروع کنید.	پیشنهاد ۲ شکل‌دهی مفهوم ۵ د

درس‌گام ۱: آشنایی با فرایند خرید و پرداخت اینترنتی

پرده‌نگار را بخش کنید و با دانش‌آموزان درباره‌ی مراحل متعدد فرایند پرداخت اینترنتی و اجزای آن گفت‌وگو کنید.	پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۱۰ د
در این فعالیت می‌خواهیم فرایند انجام پرداخت اینترنتی را در کلاس شبیه‌سازی کنیم. برای این منظور ابتدا از دانش‌آموزان بپرسید: «برای اینکه خرید و پرداخت اینترنتی انجام شود، چه اجزایی درگیر هستند؟» پاسخ دانش‌آموزان را به چهار جزء «خریدار»، «وبگاه فروشگاه اینترنتی»، «وبگاه درگاه پرداخت اینترنتی» و «بانک» هدایت کنید. پس از این، چهار نفر از دانش‌آموزان را انتخاب کنید و جلوی کلاس بیاورید و به هر یک از آن‌ها برشی از #کاربرگ ۱ را بدهید. این افراد قرار است نقش این چهار جزء را ایفا کنند. به این صورت که شما سؤالی درباره‌ی مراحل پرداخت اینترنتی می‌پرسید و آن‌ها باید مشخص کنند کدام نفرات به هم دست دهند (به مثابه برقراری اتصال اینترنتی) و چه اطلاعاتی را تبادل کنند (با نوشتن اطلاعات روی کاغذ کاربرگ) تا فرایند پرداخت انجام شود این روند باید به ترتیب اتفاق بیفتد: (اینجا نیاز به سؤال هست یا نه؟ در متن اصلی آمده بود که سؤال‌ها به این ترتیب باشد اما من چون سؤالی ندیدم، به روند تغییر دادم. آیا نیاز به سؤال هست یا نه؟) ۱. خریدار به وبگاه فروشگاه اینترنتی مراجعه و پس از انتخاب کالا، سفارشش را در آن ثبت کند (خریدار به فروشگاه اینترنتی دست می‌دهد و کاغذ سفارشش را منتقل می‌کند). ۲. وبگاه فروشگاه اینترنتی مشخصات پرداخت (مبلغ، شناسه، حساب مقصد و...) را به وبگاه درگاه پرداخت اعلام کند (دست‌دادن فروشگاه اینترنتی با درگاه پرداخت و منتقل کردن کاغذ جمع مبلغ و حساب فروشنده). ۳. خریدار توسط فروشگاه به صفحه‌ی درگاه پرداخت منتقل شود و در آنجا اطلاعات بانکی‌اش را وارد کند (فروشگاه اینترنتی دست خریدار را به درگاه پرداخت می‌رساند و خریدار اطلاعاتش را روی کاغذ درگاه بانکی نوشته و در نهایت درخواست رمز پویا می‌کند). ۴. درگاه پرداخت به بانک وصل و مبلغ پرداخت و درخواست رمز پویا را منتقل کند (دست‌دادن درگاه پرداخت با بانک و دادن کاغذ مبلغ پرداخت و درخواست رمز به وی). ۵. بانک به خریدار رمز پویا را پیامک کند (دست‌دادن بانک به خریدار و دادن کاغذ حاوی رمز پویا به وی). ۶. خریدار رمز پویا را در درگاه پرداخت وارد کند (دست‌دادن دوباره‌ی خریدار با درگاه پرداخت و نوشتن رمز پویا روی کاغذ آن). ۷. درگاه پرداخت رمز پویای واردشده توسط خریدار را به بانک منتقل و در صورت درستی آن، مبلغ پرداخت را از حساب خریدار کسر و به حساب فروشگاه اینترنتی واریز کند (دست‌دادن درگاه پرداخت با بانک و منتقل کردن کاغذ پرداخت به آن. در صورت تأیید رمز پویا و داشتن موجودی خریدار، بانک در دفتر خود مبلغ را از خریدار کم و به حساب فروشنده اضافه می‌کند). ۸. درگاه پرداخت پیام موفقیت‌آمیز بودن پرداخت را به خریدار نمایش دهد. هم‌زمان بانک پیامک برداشت از حساب را به خریدار و واریز به حساب را به فروشنده ارسال می‌کند (دست‌دادن درگاه پرداخت با خریدار و دست‌دادن هم‌زمان بانک با فروشنده و خریدار). نکته: در هر مرحله، تا حد امکان در دادن جواب نهایی عجله نکنید و اجازه دهید دانش‌آموزان پاسخ چگونگی اتصالات را پیشنهاد کنند و حدس بزنند. پس از پایان بازی به دانش‌آموزان توضیح دهید که «چرا امروزه به‌جای رمز ایستا از رمز پویا استفاده می‌شود؟» می‌توانید این‌طور شبیه‌سازی کنید که نفر پنجمی (کلاهدار) واسط بین فروشگاه، درگاه پرداخت و بانک شود و اطلاعات را بدزدد. از این طریق دانش‌آموزان را متوجه اهمیت رمز پویا کنید.	پیشنهاد ۲ فعالیت مشارکتی ۲۰ د

درس گام ۲: مرور تجربه‌ها درباره‌ی خطرات خرید اینترنتی

از دانش‌آموزان بپرسید: «آیا خانواده‌ی خودشان یا اطرافیانشان تاکنون مورد کلاهبرداری اینترنتی واقع شده‌اند؟» اگر تجربه و خاطره‌ای دارند، برای کلاس بیان کنند. شما نیز می‌توانید خاطره‌ای از تجربه‌ی شخصی خودتان یا دوستان و آشنایان درباره‌ی «قربانی کلاهبرداری اینترنتی شدن» یا «دقت و تشخیص تقلبی بودن فروشگاه پیش از خرید» یا «پیگیری و شناسایی کلاهبردار» بیان کنید؛ مثلاً می‌توانید نمونه‌ی واقعی زیر را برای دانش‌آموزان نقل کنید: «چند سال پیش، آقای الف در بستر برنامه‌ای از تلفن همراه که افراد در آن می‌توانند آگهی‌های تبلیغاتی رایگان منتشر کنند، یک تلفن همراه را دید و پسندید. برای خرید آن کالا با صاحب آگهی که خانم میان‌سالی بود، تماس گرفت. خانم مذکور پس از اینکه در مکالمه‌ی تلفنی گفت سرم شلوغ است و فرصت زیادی ندارم؛ از وی خواست به‌جای اینکه حضوری قرار بگذارند و تلفن همراه را تحویل بگیرند، مبلغ را به‌صورت اینترنتی به شماره‌ی کارت او واریز و هم‌زمان، آن خانم پیکی بگیرد و کالا را برایش ارسال کند. آقای الف هم که کمی خجالتی بود و حوصله‌ی رفتن تا خانه‌ی صاحب آگهی و صحبت با او را نداشت، با خودش فکر کرد که این روش در دسر کمتری دارد و دیگر نیاز به رفت‌وآمد هم ندارد. لذا پذیرفت و ... متأسفانه بعد از گذشت چند ساعت و پاسخ‌دادن خانم، مشخص شد که ماجرا کلاهبرداری بوده و کالایی در کار نبوده است. از طرفی چون خانم در نرم‌افزار مذکور احراز هویت نشده بود، امکان شناسایی وی وجود نداشت... البته بعد از گذشت مدتی پلیس فتا توانست وی را شناسایی و به دادگاه معرفی کند؛ اما در این بین، چندین برابر وقت آن رفت‌وآمد از آقای الف تلف شد و کلی هم اعصابش را خرد کرد...»	پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۱۵ د
دو نفر از دانش‌آموزان را انتخاب و ماجرای خاطره‌ای را که در «د.گ. ۲ پ» مطرح شد، برایشان نقل کنید. سپس از آن‌ها بخواهید یک نفر نقش آقای الف و دیگری نقش آن خانم را بازی کند و این ماجرا را به‌صورت نمایشی خلاق بازآفرینی کنند. پس از پایان نمایش، از سایر دانش‌آموزان بپرسید: «به نظر شما آقای الف اگرچه نکته‌هایی را رعایت می‌کرد، به مشکل نمی‌خورد؟»	پیشنهاد ۲ نمایش خلاق ۲۰ د
پایان خوب: نکته‌های تکمیلی حفظ ایمنی در خرید اینترنتی	
پرده‌نگار را بخش کنید و بحث جلسه را با آموزش برخی نکته‌های ایمنی که هنگام خرید اینترنتی باید رعایت کرد تا گرفتار کلاهبرداری نشد، جمع‌بندی کنید. پس از دیدن آموزش‌های پرده‌نگار، #کاربرگ ۲ را توزیع کنید و از دانش‌آموزان بخواهید مکالمه‌ی موجود در آن را درباره‌ی اصول خرید اینترنتی ایمن، با توجه به آنچه در این جلسه آموخته‌اند، به‌صورت انفرادی تکمیل کنند.	پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۱۵ د
با توجه به تجربه‌های کلاهبرداری ذکرشده در کلاس، اکنون بحث را سراغ نکته‌های ایمنی خرید اینترنتی ببرید. برای این منظور با توجه به آنچه در «د.گ. ۱» درباره‌ی فرایند خرید اینترنتی به شاگردان آموزش داده‌اید، از آن‌ها بپرسید: «برای امن کردن این فرایند چه پیشنهادهایی دارید؟» بحث را طوری هدایت کنید که به برخی از این موارد اشاره شود: دقت در هویت فروشنده: خرید از وبگاه‌هایی که نشان «ای‌نماد» دارند، خرید از سکوهایی که فروشندگان آن‌ها احراز هویت شده‌اند (نه شبکه‌های اجتماعی یا سکوهای انتشار آگهی)، خرید از سکوهای تخصصی کسب‌وکار و فروش، مثل «باسلام» که بین خریدار و فروشنده واسطه‌گری می‌کند و پول را تا زمانی که کالا به دست خریدار نرسیده و سلامت آن را تأیید نکرده باشد، برای فروشنده واریز نمی‌کند. دقت در فرایند خرید: استفاده از رمز پویا، انجام پرداخت به‌صورت حضوری تا حدامکان، پرداخت نکردن بیعانه، استفاده از روش دوکارتی (یک کارت اصلی برای پس‌انداز و یک کارت با موجودی محدود برای خرید اینترنتی). دقت درباره‌ی کالا: دقت در اصل بودن کالا (ممکن است کالای ارسالی با توضیحات فروشنده تفاوت داشته باشد)، بررسی کردن دست‌دوم، معیوب یا دزدی بودن کالا. در پایان کاربرگ ۲ را توزیع کنید و از دانش‌آموزان بخواهید مکالمه‌ی موجود در آن را درباره‌ی اصول خرید اینترنتی ایمن، با توجه به آنچه در این جلسه آموخته‌اند، به‌صورت انفرادی تکمیل کنند.	پیشنهاد ۲ پرسشگری معلم ۲۰ د
ارزشیابی	
از دانش‌آموزان بخواهید درباره‌ی پلیس فتا (پلیس فضای تولید و تبادل اطلاعات) تحقیق و وظایف، وبگاه و شماره‌ی تماس آن را پیدا کنند.	پیشنهاد ۱ تحقیق و کاوشگری ۲۰ د
از دانش‌آموزان بخواهید درباره‌ی روش کلاهبرداری «طعمه‌گذاری (فیشینگ)» و راه‌های مقابله با آن تحقیق و برای جلسه‌ی آینده، نمونه‌ای از آن را ذکر کنند.	پیشنهاد ۲ تحقیق و کاوشگری ۳۰ د
از دانش‌آموزان بخواهید ترفندهای ایمنی‌بخش خرید اینترنتی را که در این درس فراگرفته‌اند، مانند یک معلم، به یکی از اعضای خانواده‌ی خود آموزش دهند. سپس از ایشان بخواهید که #کاربرگ ۳ را تکمیل کنند.	پیشنهاد ۳ نمایش خلاق ۲۰ د

محتوای تکمیلی

در انتها برای مشاهده‌ی بهتر و حتی استفاده‌ی معلمان محترم، کاربرگ‌های این درس‌نامه که برای تدریس بهتر این موضوع تهیه شده است، خدمت شما تقدیم می‌شود:

عنوان درس‌نامه: سوا کن، جدا کن
موضوع درس‌نامه: استفاده‌های مفید از اینترنت

مدت زمان اجرا: ۵۵ الی ۷۵ دقیقه

درس‌نامه در یک نگاه

ورود دانش‌آموزان به فضای مجازی و کاربری‌های گوناگون آن‌ها از این فضا، بدون شناخت کامل و آموزش اولیه صورت گرفته است. در این درس‌نامه

چهار کاربری مهم اینترنت برای بچه‌ها (پیام‌رسانی، وب‌گردی و بارگیری، پژوهش و تحقیق، بازی برخط) مورد بررسی قرار گرفته و ترفندهایی برای استفاده‌ی مفید و کاهش آسیب‌های آن ارائه شده است. همچنین به اصولی برای طراحی آداب کاربری رسانه‌ها نیز اشاره می‌شود.

شرایط اجرای درس‌نامه

این درس‌نامه برای دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی و از پایه‌ی چهارم تا ششم مناسب است و در مدت‌زمان یک جلسه (۵۰ دقیقه تا ۷۵ دقیقه) قابل اجراست. محتوای این درس‌نامه نیز قابل تلفیق با فصل هفتم کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی ششم، با عنوان «وقایع فراغت»، و درس دوم و سوم کتاب کار و فناوری (اجرای آزمایشی)، پایه‌ی ششم، با عنوان «رایانه‌ها همه‌جا هستند» و «آشنایی با الگوریتم و روندنما» است.

برای اجرای این طرح یادگیری در کلاس درس، لازم است امکانات پخش چندرسانه‌ای به علاوه‌ی لوازم مربوط به چاپ کاربرگ به تعداد گروه‌های کلاسی فراهم شود. اگر بنا به اجرای فعالیت، موشک کاغذی هم دارید، باید به تعداد دانش‌آموزان کاغذ باطله فراهم کنید. چهار کاربرد موردبررسی، در این درس‌نامه، با توجه به میزان ابتلای دانش‌آموزان انتخاب شده است. شما می‌توانید به تناسب نیاز دانش‌آموزان خود، آموزش‌های استفاده‌ی سالم در حوزه‌های دیگر را نیز اضافه کنید. بهتر است به منظور ملموس کردن مفهوم مصرف رسانه‌ای سعی کنید آن را به تغذیه و خوراک تشبیه کنید. همچنین برای عینی‌سازی آسیب‌های مصرف رسانه‌ای نامناسب، به اثرات آن بر مغز و بدن اشاره کنید تا بهتر در ذهن دانش‌آموزان بماند.



تکلیف: اعظم لاریجانی

شروع خوب: آماده‌کردن کلاس برای ورود به موضوع کاربردهای مفید اینترنت

برای آماده‌سازی کلاس، روی تخته دایره‌ای بزرگ بکشید و داخل آن بنویسید: «کاربردهای اینترنت». سپس از دانش‌آموزان بخواهید همگی موشکی کاغذی درست کنند و روی بال‌های آن یکی از «کاربردهای اینترنت» را که از آن استفاده می‌کنند، بنویسند. پس از آنکه موشک‌های همه دانش‌آموزان کامل شد، با شمارش شما، آن‌ها را به سمت دایره پرتاب کنند. از میان موشک‌های پرتاب‌شده، تعدادی را باز کنید و کاربرد نوشته‌شده روی آن را بخوانید. وقتی تعداد خوبی از موشک‌ها را بررسی کردید، آن‌ها را ذیل این چهار دسته‌ی پرکاربرد جمع‌بندی کنید: - ارتباط متنی، صوتی و تصویری از طریق پیام‌رسان‌ها؛ - وب‌گردی و بارگیری فیلم و موسیقی؛ - تحقیق و پژوهش؛ - انجام بازی‌های برخط.	پیشنهاد ۱ پرسشگری معلم ۱۰ د
کلاس را با این سؤال آغاز کنید: «کاربردهای اینترنت چیست؟» سپس اجازه دهید دانش‌آموزان در پاسخ هر چه به ذهنشان می‌رسد، بیان کنند. هم‌زمان پاسخ‌های آن‌ها را به‌صورت خلاصه و کلیدواژه‌ای پای تخته یادداشت کنید. پس از آنکه پاسخ‌های شاکردان را شنیدید، چهار دسته‌ی پرکاربرد مورد اشاره در این درس‌نامه را از آن‌ها استخراج کنید.	پیشنهاد ۲ پرسشگری معلم ۲۰ د
درس‌گام ۱: مرور فرصت‌ها و تهدیدها در چهار کاربرد فضای مجازی	
پرونده‌نگار را پخش کنید و فرصت‌ها و ملاحظات کاربری چهار کاربرد فضای مجازی را برای دانش‌آموزان بیان کنید.	پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۱۵ د
روی تخته، جدولی را با چهار ردیف (ارتباط از طریق پیام‌رسان، وب‌گردی و بارگیری، تحقیق و پژوهش، انجام بازی برخط) و سه ستون (مزایا و کاربردها، آسیب‌های احتمالی، توصیه برای استفاده‌ی مفید) رسم کنید. سپس با مشارکت دانش‌آموزان جدول را تکمیل کنید. نکته: در نظر گرفتن نکته‌های ذکر شده در پرونده‌نگار این درس، درباره‌ی چهار کاربرد مورد بررسی، می‌تواند به شما در تکمیل جدول کمک کند.	پیشنهاد ۲ پرسشگری معلم ۲۰ د
درس‌گام ۲: آموزش آداب کاربری فضای مجازی	
کاربرگ ۱ را میان دانش‌آموزان توزیع کنید و از آن‌ها بخواهید میزان زمانی را ثبت کنند که برای فعالیت‌های متعدد حقیقی و مجازی در طول شبانه‌روز اختصاص می‌دهند. سپس در انتهای کاربرگ، نمودار میله‌ای این زمان‌ها را رسم کنند. نکته: هدف این کاربرگ ایجاد خودآگاهی در دانش‌آموزان و جلب توجه آن‌ها به تناسب زمانی است که برای کارهای متعدد اختصاص می‌دهند؛ لذا آن‌ها را اعلام کنید و گزارش میزان زمان‌ها را آزاد بگذارید. پس از تکمیل کاربرگ‌ها و ثبت زمان فعالیت‌ها، برای دانش‌آموزان اصول برنامه‌ریزی را به‌منظور استفاده از فضای مجازی و زمان و مدت مناسب برای کارهای متعدد روزمره بیان کنید؛ مثلاً چیدمان یک در میان فعالیت‌های بدنی و ذهنی یا قراردادن استفاده از فضای مجازی در انتهای شب و ... در انتها، #کاربرگ ۲ را توزیع کنید و از آن‌ها بخواهید طبق صحبت‌های شما آن را تکمیل کنند.	پیشنهاد ۱ شکل‌دهی مفهوم ۲۰ د
می‌خواهیم مفهوم آداب کاربری رسانه‌ها را از طریق تشبیه آن به رژیم غذایی و تناسب اندام به دانش‌آموزان منتقل کنیم. برای این منظور: ۱. از دانش‌آموزان بپرسید: «چاقی رسانه‌ای چیست؟» بحث را به این سمت هدایت کنید که چاقی زمانی رخ می‌دهد که غذای ورودی بیشتر از فعالیت شخص باشد و محتوای رسانه‌ای (فیلم، موسیقی، بازی و ...) غذای مغز است. ۲. از آن‌ها بپرسید: «آیا خوراکی‌هایی را می‌شناسید که جداگانه مفید باشند، اما خوردن هم‌زمان خوردن آن‌ها مضر یا بد مزه باشد؟» در بحث به این نکته‌ها اشاره کنید که با خوردن «خربزه و عسل» یا ترکیب‌های خوراکی عجیب و غریب، مثل خوردن پفک و شکلات داخل کاسه‌ی پر از دوغ، چه اتفاقی در معده می‌افتد. سپس این‌طور نتیجه‌گیری کنید که «مصرف درهم محتوای رسانه‌ای چه آسیبی به بدن می‌رساند؟» و به مواردی مثل درهم گوش کردن فهرست آهنگ‌ها یا قاطی‌بودن پیام‌ها و ویدئوهای طنز، غمگین، مذهبی و علمی در صفحات و کانال‌های مجازی یا دیدن تلویزیون هم‌زمان با نوشتن تکلیف اشاره کنید. پس از این گفت‌وگو، برخی از اصول لازم برای آداب کاربری رسانه‌ها را با معادل‌سازی آن به خوراکی و رژیم غذایی بیان کنید. نکته: می‌توانید پیش از کلاس تعدادی خوراکی تهیه و آن‌ها را در زمان ارائه با هم قاطی کنید تا تصویر ذهنی و حسی قوی‌تری از نامطبوع‌بودن این کار در دانش‌آموزان شکل بگیرد.	پیشنهاد ۲ شکل‌دهی مفهوم ۲۰ د



پایان خوب: مرور مطالب آموزش داده شده درباره‌ی چهار کاربرد مهم فضای مجازی و آداب کاربری آن

به منظور مرور مطالب تدریس شده در جلسه‌ی یک، نمایش خلاق را اجرا کنید. به این صورت که در نقش نوجوانی که در جمع دوستانش (دانش آموزان کلاس) حضور دارد، برخی از آفات کارکرد فضای مجازی را اجرا کنید در این درس نامه به آن چهار کارکرد پرداخته شد. سپس از دانش آموزان بخواهید علت این مشکلات را بیان کنند و راهنمایی تان کنند که روش درست چیست، مثلاً: – می‌خواهید با یکی از اقوام یا دوستانی که در جمعتان نیست، تماس تصویری بگیرید؛ اما نمی‌دانید با کدام نرم افزار این کار را انجام دهید. – برای دوستانتان تعریف می‌کنید که شب قبل هر کار می‌کردید خوابتان نمی‌برد. بعد مشخص می‌شود که علت آن این است که قبل از خواب مشغول بازی بوده‌اید. – سر درد شدیدی گرفته‌اید؛ اما علتش را نمی‌دانید. در پرس و جو معلوم می‌شود که چندین ساعت پشت هم آهنگ گوش می‌دادید. – تلفن همراهتان به وایروس آلوده شده است. بعداً متوجه می‌شوید به خاطر بارگیری بازی از وبگاه نامعتبر بوده است. – برای انجام تحقیق مدرسه سراغ ویکی‌پدیا رفته‌اید و در آن به اطلاعات عجیب و غلطی برخورد کرده‌اید.	پیشنهاد ۱ نمایش خلاق ۱۵ د
در ادامه‌ی فعالیت پرتاب موشک در «ش.خ پ ۱»، دایره‌ای جدید روی تخته بکشید و وسط آن بنویسید: «آداب کاربری اینترنت». سپس از دانش آموزان بخواهید هر کدام به صورت تصادفی یکی از موشک‌های ریخته شده پای تخته را بردارند و مراقبت‌های لازم درباره‌ی کاربری از اینترنت را که روی بال آن نوشته شده است، در سمت دیگر بال بنویسند. پس از اینکه همه‌ی دانش آموزان مراقبت لازم را روی بال نوشتند، دوباره با شمارش شما موشک‌ها را به سمت دایره‌ی جدیدی پای تخته پرتاب کنند. این بار نیز برخی از موشک‌ها را باز کنید و کاربرد و مراقبت نوشته شده روی آن را بلند برای کلاس بخوانید.	پیشنهاد ۲ پرسشگری معلم ۱۰ د
ارزشیابی	
از دانش آموزان بخواهید کاربرگ ۳ را درباره‌ی خودارزیابی کاربری رسانه تکمیل و در جلسه‌ی بعد تحویل دهند.	پیشنهاد ۱ تحقیق و کاوشگری ۱۰ د
از دانش آموزان بخواهید به کمک خانواده‌ی خود، برنامه‌ای برای زمان حضورشان در خانه طراحی کنند و آن را طبق جدولی در جلسه‌ی بعدی برای کلاس ارائه کنند. در برنامه به این موارد اشاره شود: ● مدت استراحت؛ ● مدت مطالعه و کار درسی؛ ● زمان انجام مسئولیت‌های در خانه؛ ● مدت بازی؛ ● نام بازی؛ ● مدت سایر کاربری‌های رسانه‌ای.	پیشنهاد ۲ تحقیق و کاوشگری ۷۰ د



محتوای تکمیلی

در انتها برای مشاهده‌ی بهتر و حتی استفاده‌ی معلمان محترم، کاربرگ‌های این درس‌نامه که برای تدریس بهتر این موضوع تهیه شده است، خدمت شما تقدیم می‌شود:

عنوان درس‌نامه: عقل سالم و بدن سالم
موضوع درس‌نامه: راه‌های مراقبت از جسم در فضای مجازی
مدت زمان اجرا: ۶۰ الی ۷۰ دقیقه

درس‌نامه در یک نگاه

تبعات جسمی و ذهنی استفاده‌ی نادرست از ابزارهای دیجیتال یکی از مسائل مهمی است که مردم دنیا را درگیر خود کرده است. هنوز بسیاری از ابعاد و اثرات استفاده از نمایشگرها، امواج مخابراتی و اینترنت بر مغز و بدن ناشناخته است؛ اما بنا بر احتیاط، کاربران باید از دوره‌ی کودکی و آغاز استفاده از این فناوری‌ها، به مراقبت‌های لازم از خود آگاه باشند. این درس‌نامه برخی از آداب کاربری رسانه‌ها و فضای مجازی ناظر به مراقبت از جسم و ذهن را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد.

شرایط اجرای درس‌نامه

این درس‌نامه برای دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی و از پایه‌ی چهارم تا ششم مناسب و در مدت زمان یک جلسه (۶۰ دقیقه تا ۷۵ دقیقه) قابل اجراست. محتوای این درس‌نامه نیز قابل تلفیق با درس پنجم و ششم کتاب علوم تجربی، پایه‌ی پنجم، با عنوان «حرکت بدن» و «چه خبر ۱» و درس دوم کتاب کار و فناوری (اجرای آزمایشی)، پایه‌ی ششم، با عنوان «رایانه‌ها همه جا هستند» است.

برای اجرای این طرح یادگیری در کلاس درس، لازم است امکانات پخش چندرسانه‌ای به‌علاوه‌ی لوازم مربوط به چاپ کاربرگ، به تعداد گروه‌های کلاسی، فراهم شود. اگر بنا به اجرای فعالیت مرور جلسه هم دارید، باید به تعداد دانش‌آموزان کاغذ فراهم کنید.

نکته‌ی بسیار مهم تربیتی در اجرای این درس‌نامه این است که در حالت مطلوب، مالکیت ابزارهایی مانند گوشی، رایانک، رایانه‌ی کیفی یا رایانه‌ی شخصی نباید بر عهده‌ی دانش‌آموزانی در این سن باشد. بنابراین ضروری است شما، به‌عنوان معلم دانش‌آموزان، در لحن تدریس خود، به‌نحو صحبت کنید که به‌روشنی مشخص شود منظور از کاربری، زمان‌های استفاده‌ی دانش‌آموزان از «وسیله‌ی پدر و مادر یا وسیله‌ی عمومی منزل» است. در مجموع دانش‌آموزان نباید این طور حس کنند که در این سن باید بر وسایل دیجیتالی مالکیت مستقلاً داشته باشند.



شروع خوب: جلب توجه به اهمیت سلامت جسم و روان

در این فعالیت قصد داریم توجه دانش‌آموزان را به نعمت پنهان سلامتی جسم جلب کنیم. به دانش‌آموزان بگویید چشم‌های خود را ببندند و داخل دفترشان یک نقاشی بکشند. سپس از آن‌ها بخواهید همچنان با چشم بسته، بالای نقاشی نام خود را با دست غیر تخصصی‌شان بنویسند. چشم‌هایشان را باز کنند و نظرشان را راجع به نقاشی خود بگویند. صحبت را به این سمت هدایت کنید که «اگر واقعاً قدرت بینایی یا یک دست را نداشته باشید، چه مشکلاتی پیش می‌آید؟» می‌توانید سؤالات را به سمت نعمت‌های جسمانی پنهان‌تر ببرید: – «اگر چهار انگشتان سالم باشد، فقط انگشت شست نداشته باشید. چه می‌شود؟» و از بچه‌ها بخواهید که انجام کارهایی را بدون انگشت شست امتحان کنند. – «اگر ابرو نداشته باشید، چه می‌شد؟»، «اینکه چشم در گودی صورت قرار دارد، چه فایده‌ای دارد؟»، «چرا اشک شور است؟»، «اگر به جای دو چشم، یک چشم داشتید، چه می‌شد؟» و ... نکته: در صورت تمایل برای تکمیل این بخش می‌توانید #ویدیوی ۱، مربوط به برشی از تفسیر آیه‌ی ۸ و ۹ سوره‌ی بلد را که حجت‌الاسلام قرائتی در آن به برخی ویژگی‌های کمتر توجه‌شده‌ی نعمت چشم، زبان و لب اشاره می‌کنند، پخش کنید. در انتها دانش‌آموزان را به این جمع‌بندی برسانید که «تک‌تک اجزای جسم انسان نعمت‌هایی پنهانی دارد که عموماً قدر آن‌ها را وقتی می‌فهمیم که نباشند.» اگر دانش‌آموزان نیز در این زمینه تجربه‌ای دارند که پس از ابتلا به یک بیماری خاص قدر سلامتی را دانستند، اجازه دهید بیان کنند. پس از توجه به جسم، قصد داریم اهمیت سلامت روان و ذهن را به دانش‌آموزان گوشزد کنیم. برای این منظور این فعالیت‌ها را انجام دهید: – تعدادی از شاگردان داوطلب را پای تخته بیاورید. از آن‌ها بخواهید شروع به نقاشی/حل جدول سودوکو یا مطالعه‌ی یک متن کنند. هم‌زمان به سؤالات شما، از جدول ضرب، هم پاسخ دهند. – چند دانش‌آموز را جلوی کلاس بیاورید تا یک «ماراتن تمرکز» انجام دهند. به این صورت که از آن‌ها بخواهید کتابی را باز و با نهایت توان و تمرکز شروع به خواندن کنند. هم‌زمان با صدای بلند با سایر بچه‌های کلاس درباری موضوع خنده‌داری گفت‌وگو کنید. هر کدام از آن‌ها که حواسش پرت شد و سرش را از کتاب بلند کرد، بازنده است. در نهایت، این‌طور جمع‌بندی کنید: «ظاهراً علاوه بر سلامت و توان جسمی، ما نیاز به سلامت و توان ذهنی هم داریم.»	پیشنهاد ۱ شکل‌دهی مفهوم ۲۰ د
درباره‌ی سلامت جسم از دانش‌آموزان بپرسید: ● «سخت‌ترین بیماری که تا به حال خودتان به آن دچار شده‌اید، چه بوده است؟» ● «در سخت‌ترین لحظات بیماری، بیشترین چیزی که به آن احتیاج داشتید، چه بوده است؟» ● «چرا در آن زمان‌های سخت، حال درس خواندن یا هوس بازی با رایانه نداشتید؟» ● «بیماری باعث شد قدر چه چیزهایی را بیشتر بدانید؟» پس از این دانش‌آموزان را به سلامت روان توجه دهید: ● «آیا پیش آمده است که به‌خاطر اضطراب امتحان، دل‌درد یا سردرد بگیرید؟» ● «آیا پیش آمده است که به‌خاطر کم‌خوابی یا بی‌خوابی، توان هیچ کاری نداشته باشید؟» ● «آیا سلامت ذهن و مغز بر جسم اثر دارد؟» در نهایت، این‌طور جمع‌بندی کنید: «جسم و ذهن ما نعمت‌های بزرگی هستند. تا زمانی که آن‌ها را از دست ندهیم، قدرشان را نمی‌دانیم.» پس از توجه‌دادن دانش‌آموزان به اهمیت سلامت، در دو بعد جسم و ذهن، درباره‌ی اثر استفاده از فضای مجازی و رسانه‌ها بر سلامتی گفت‌وگو کنید: ● «رایانه و تلفن همراه چه اثری ممکن است بر سلامتی جسم بگذارند؟» ● «آیا ممکن است بازی و فیلم و موسیقی بر ذهن اثر بگذارند؟» بحث را این‌طور جمع‌بندی کنید: «برای حفظ سلامتی در هنگام استفاده از رسانه‌ها و فضای مجازی باید اصول و آداب را رعایت کرد.»	پیشنهاد ۲ شکل‌دهی مفهوم ۱۵ د
درس‌گام ۱: آشنایی با آداب کاربری فضای مجازی برای مراقبت از جسم	
پرده‌نگار را پخش کنید و به کمک آن برخی آداب جسمانی کاربری فضای مجازی را تدریس کنید.	پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۱۵ د
به‌منظور آموزش اصول و آداب جسمانی که هنگام استفاده از ابزارهای فضای مجازی باید رعایت کرد، نمایشی خلاق اجرا کنید. به این صورت که خودتان یا یکی از دانش‌آموزان نحوه‌ی استفاده‌ی غلط از ابزارهایی مثل تلفن همراه، رایانه‌ی کیفی، فراتاب (پروژکتور) و ... را اجرا کنید و از شاگردان بخواهید بگویند: «طی این مدل استفاده به کدام اندام‌های بدن آسیب وارد می‌شود؟» و «روش درست کاربری چگونه است؟»	پیشنهاد ۲ نمایش خلاق ۲۰ د

درس گام ۲: آشنایی با آداب کاربری فضای مجازی برای مراقبت از ذهن و روان	
پیشنهاد ۱ بیان مستقیم ۲۰ د	برای آشنایی با اهمیت اثر فضای مجازی بر ذهن و اصول کاربری آن، #پرده‌نگار را پخش کنید.
پیشنهاد ۲ شکل‌دهی مفهوم ۲۰ د	از دانش‌آموزان بپرسید: «آیا ممکن است چیزی وجود داشته باشد و ما آن را با چشم‌هایمان نبینیم؟» ابتدا اجازه دهید همگی دانش‌آموزان پاسخ دهند و اگر پاسخ‌ها درست و کافی نبود، خودتان پاسخ بدهید: «بله. مانند صداها و اشعه‌ها که دارای «امواج» هستند.» سپس بپرسید: «آیا ابزارهای مورد استفاده در فضای مجازی که با آن‌ها اینترنت را دریافت می‌کنید، امواج دارند؟» اگر بله، چگونه باید از مغز در برابر آسیب‌های احتمالی این امواج مراقبت کنیم؟ پس از دریافت پاسخ‌های دانش‌آموزان، مراقبت‌های لازم برای مغز در استفاده از فضای مجازی را به دانش‌آموزان بگویید. نکته: در این بخش می‌توانید نکات «د.گ.۲» درس‌نامه‌ی فصل رسانه‌های اجتماعی (LM۴۵۶-e۱-T) را درباره‌ی آداب زمانی کاربری فضای مجازی و تشبیه آن به خوراکی نیز دوباره مرور کنید.
پایان خوب: جمع‌بندی و تثبیت آداب کاربری فضای مجازی	
پیشنهاد ۱ نمایش خلاق ۱۵ د	پرده‌نگار را پخش کنید و به کمک موشن‌گرافی‌های موجود در آن جلسه را مرور کنید. برای این منظور کاربرگ ۱ را میان دانش‌آموزان توزیع کنید و از آن‌ها بخواهید متناسب با نکته‌هایی که در ویدئوها مشاهده می‌کنند، خلاصه‌ای از جلسه را در کاربرگ یادداشت کنند. نکته: این کاربرگ را به‌عنوان خلاصه‌ای از نکته‌های این جلسه در اختیار دانش‌آموزان بگذارید تا در خانه نیز آن را همراه داشته باشند و بتوانند به این آموخته‌ها مراجعه کنند.
پیشنهاد ۲ پرسشگری معلم ۱۵ د	پای تخته، دایره‌هایی بکشید و داخل هر یک از آن‌ها «چشم»، «گوش»، «گردن»، «مغز»، «دست» و «ستون فقرات» را بکشید/ بنویسید. سپس موارد متعدد خطا در نحوه‌ی استفاده از ابزارهای فضای مجازی را ذکر کنید و از دانش‌آموزان بپرسید: «این اشتباه به کدام عضو بیشتر آسیب می‌رساند؟» دانش‌آموزان برای پاسخ، توبی کوچک یا کاغذ باطله مجالهای را به سمت عضو مرتبط پرتاب کنند.
پیشنهاد ۳ شکل‌دهی مفهوم ۱۰ د	دانش‌آموزان را به گروه‌های پنج نفره تقسیم کنید. به دانش‌آموزان بگویید: «هر کس کتابی را در نقش یک ابزار رسانه‌ای (مثل گوشی یا رایانک یا رایانه‌ی کیفی) در دست بگیرد. سپس هر گروه پس از مشورت با اعضایش، حالت اشتباه کاربری از ابزار (از لحاظ جسمی) را طراحی کند و اعضای گروه به همان صورت قرار بگیرند. به دانش‌آموزان توضیح دهید بازی به این نحو است که برای هر گروه، معلم داستان خود را روی چشم‌هایش می‌گذارد و به محض اینکه داستانش را بردارد، گروه موردنظر باید به حالت کاملاً صحیح بنشینند. این بازی را برای همه‌ی گروه‌ها اجرا کنید و به این بهانه پس از فعالیت هر گروه، ایرادهای دانش‌آموزان را توضیح دهید تا درس تثبیت شود.
ارزشیابی	
پیشنهاد ۱ تحقیق و کاوشگری ۱۰ د	از دانش‌آموزان بخواهید بررسی کنند: «آیا اعضای خانواده‌شان آداب کاربری استفاده از فضای مجازی را رعایت می‌کنند؟» اشتباه‌ها را با نوشتن و دادن نامه‌ای محبت‌آمیز به هر یک از آن‌ها تذکر دهند. سپس گزارش این کار را در کاربرگ ۲ ثبت کنند و به شما تحویل دهند.
پیشنهاد ۲ تحقیق و کاوشگری ۳۵ د	از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگ ۳، درباره‌ی مراقبت‌های کاربری رسانه‌ای را که در طول هفته انجام می‌دهند، به مدت یک هفته داخل خانه‌ی خود بچسبانند و تا هفته‌ی آینده آن را تکمیل کنند و به شما تحویل دهند.

پی‌نوشت‌ها

1. Digital citizenship

2. Digital intelligence quotient (DQ)

۳. برای آشنایی با رویکرد باران در تربیت رسانه‌ای جزوه «نامه

باران ۸» را ببینید ۱۳۵۵۱۳/bmtc.ir/?p=



کاربرگ سوا کن جدا کن



کاربرگ عقل سالم و بدن سالم



کاربرگ های کلاه سرت نره



کلاسی میان ابرها

تجربه‌ای از اجرای درس‌نامه‌ی ابری شهر و تأثیر آن بر دانش‌آموزان

معصومه ملکیان، آموزگار منطقه‌ی ۱۸ تهران

ابتدایی تحصیل می‌کردند، توجه خود را روی درس‌نامه‌ی این دوره متمرکز کردم. در نگاه اول اما اجرای طرح درس «عقل سالم و بدن سالم» برایم دشوار می‌آمد. حس می‌کردم این طرح درس‌ها نیاز به امکانات خاصی دارند و من در مدرسه‌ای معمولی فعالیت داشتم که امکانات ویژه‌ای نداشت. این موضوع باعث دلسردی من شد؛ اما امکان تلفیق این طرح درس با چند درس از کتاب‌های رسمی آموزش و پرورش من را قانع کرد تا در خلال مباحث کتاب درسی، حداقل برای یک‌بار شانس خودم را امتحان کنم. با استفاده از دانش‌نامه‌ی ابری شهر و مرور کاربرگ‌ها و فیلم آموزشی، خود را آماده‌ی کلاس کردم. البته ناگفته نماند که بعد از خواندن دانش‌نامه و مشاهده‌ی محتوای تکمیلی، کمی دلم به اجرای درس کلاس قرص شده بود. به هر حال طرح درس را در مدرسه اجرا کردم. برآیند اجرا واقعا مثبت بود. البته چالش‌هایی هم وجود داشت. بخش این طرح درس شش قسمت داشت. بخش

معناداری ضعیف‌تر از قبل شده بودند. همه‌ی این‌ها من را مجاب می‌کرد زمانی را در کلاس به این موضوع اختصاص بدهم؛ اما با توجه به اینکه مهارت و دانش خاصی در این بحث نداشتم، ورود به موضوع برایم بسیار دشوار بود. بعد از آشنایی با سامانه‌ی ابری شهر و مرور درس‌نامه‌های آن، درس‌نامه‌ای با همین عنوان را در میان طرح‌های یادگیری «دوره‌ی ابتدایی» پیدا کردم. از آنجایی که دانش‌آموزانم در دوره‌ی

از مدت‌ها قبل، شاید زمانی که هنوز مدت زیادی از ورود تلفن‌های همراه به ایران نمی‌گذشت، موضوع سلامت جسمانی افراد هنگام استفاده از وسایل دیجیتال، ذهن من را درگیر کرده بود. من متوجه اثر نامطلوب این وسایل بر دانش‌آموزان خودم می‌شدم؛ اما کاری از دستم بر نمی‌آمد. بیشتر بچه‌ها مشکل گردن داشتند. مدام بر گردن خود دست می‌گذاشتند و آن را ماساژ می‌دادند. از طرفی چشم‌های بچه‌ها به‌طور





شروع خوب با این عنوان آمده بود: «جلب توجه به اهمیت سلامت جسم و روان». اگر بخواهم به‌طور دقیق و جزئی کلاس را بررسی کنم، به نظرم پیشنهاد دوم بخش شروع خوب چندان برای دانش‌آموزان جذاب نبود؛ چراکه مسئله‌ی اهمیت سلامتی و لزوم توجه به آن تقریباً برای بچه‌ها مفهومی گنگ و غیرشفاف است؛ اما پیشنهاد اول آن توجه دانش‌آموزان را به‌خوبی جلب کرد. حداقل می‌توان گفت که این پیشنهاد توانست پانزده‌الی بیست دقیقه بچه‌ها را با خود همراه کند. هرچند تمام بچه‌ها از خروجی و نتیجه‌ای که در درس‌نامه قید شده بود، نرسیدند؛ اما در مجموع این پیشنهاد اثر مثبتی در کلاس داشت. در بخش دوم، درس‌گام اول با عنوان «آشنایی با آداب کاربری فضای مجازی برای مراقبت از جسم» آمده است. برای اجرای این درس‌گام باید از نمایش خلاق استفاده می‌کردم که من تا به حال تجربه‌ی آن را نداشتم. همان‌طور که اشاره کردم، قبل از اجرا هم حس می‌کردم این ایده و پیشنهاد مناسب مدرسه‌های خاص و دانش‌آموزانی است که از قبل آمادگی‌های لازم برای این شیوه از کلاس را کسب کرده‌اند؛ ولی بعد از اجرا نظرم

کاملاً تغییر کرد. دانش‌آموزان من با وجود اینکه در مدرسه‌ای خاص درس نمی‌خواندند و آمادگی بیشتری از قبل کسب نکرده بودند، به‌شکل ویژه‌ای جذب کلاس و «نمایش خلاق» شدند. به‌طوری که حتی خودشان گاهی پیشنهادهایی را برای اجرای مجدد نمایش در کلاس مطرح می‌کردند. بعد از اجرای این بخش از کلاس با خود فکر کردم که ما گاهی دانش‌آموزانمان را از شیوه‌های تربیتی خلاق و نوآورانه به‌بهانه‌ی آماده‌نبودن محروم می‌کنیم. در صورتی که دانش‌آموزان این شیوه‌های نوین را به‌راحتی می‌پذیرند و میزان یادگیری آن‌ها بسیار گسترش پیدا می‌کند. در نهایت، اگر بخواهم درس‌گام اول را نیز ارزیابی کنم، به‌نظرم این درس‌گام بسیار مثبت و اثربخش بود و دانش‌آموزان به‌خوبی با موضوع مشخص‌شده همراه شدند و کلاس در مجموع برای آن‌ها جذاب بود.

درس‌گام ۲ با عنوان «آشنایی با آداب کاربری فضای مجازی برای مراقبت از ذهن و روان» مرتبط‌ترین بخش به مباحثی بود که من مدت‌ها دنبال آن می‌گشتم. بخش‌های قبلی کلاس به‌نوعی دانش‌آموزان را برای به‌ثمرنشتن

این درس‌گام آماده می‌کردند. به‌نظر من اگر بخش‌های قبلی به‌درستی طی شده باشند، دانش‌آموزان در این مرحله به آمادگی ذهنی لازم برای فهم موضوع بسیار نزدیک شده‌اند. برای همین با پرسش‌های من خود دانش‌آموزان آرام‌آرام به نتیجه می‌رسیدند؛ اما به‌نظرم در اینجا ذکر نکته‌ای و رعایت آن بسیار مهم است؛ گاهی سؤالاتی که در درس‌نامه برای فهم دانش‌آموزان قرار داده شده است، نمی‌تواند برخی از آن‌ها را که احتمالاً اقتضات خاص فرهنگی دارند، با خود همراه کند. تجربه‌ی اجرای این درس‌نامه در مدرسه برایم این موضوع را روشن کرد که باید متناسب با فرهنگ و اقتضات دانش‌آموزان خود در سؤالات تغییراتی ایجاد کنم که آمادگی آن‌ها را به بیشترین حالت ممکن برساند.

قسمت دیگر بخش «پایان خوب» بود که به جمع‌بندی می‌پرداخت. من طبق هیچ‌کدام از پیشنهادهای درس‌نامه عمل نکردم. من با توجه به شرایط کلاس‌های خود و خستگی دانش‌آموزان، فقط جمع‌بندی خودم از کلاس را ارائه و سعی کردم با این جمع‌بندی بخش فرایادگیری را برای دانش‌آموزانم محقق کنم.

در «ارزیابی» نیز من پیشنهاد اول را انتخاب کردم تا دانش‌آموزان علاوه بر اینکه خودشان آموخته‌های خود را تثبیت می‌کنند، بتوانند خانواده‌های خود را نیز به موضوع آگاه کنند. این‌گونه هم شرایط منزل و خانواده‌ها برای رعایت آموزه‌های کلاس فراهم‌تر است و هم والدین می‌توانند الگوهای مصرف خود را تغییر دهند. برخلاف تصور اولیه‌ام این اتفاق به‌شدت از سوی خانواده‌ها حمایت شد و آن‌ها بازخوردهای بسیار مثبتی را به مدرسه ارائه دادند. اتفاقی که میل و انگیزه‌ی من را در کلاس چند برابر کرد.

به‌طور کلی، من از اجرای درس‌نامه‌های ابری‌شهر تجربه‌ی مثبت و خوبی دارم. البته به‌نظرم هر معلمی که قصد اجرای این درس‌نامه‌ها را در کلاس خود دارد، باید به لوازم و شرایط کلاس خود توجه کند و این درس‌نامه‌ها را متناسب با آن‌ها به‌اصطلاح «بومی» سازد؛ یعنی متناسب با شرایط خود، در این درس‌نامه‌ها تغییر ایجاد کند تا بتواند بهترین خروجی را از کلاس خود بگیرد. در نهایت امیدوارم روزی از راه برسد که دانش‌آموزان ایران در بهترین شرایط و کیفیت آموزشی مطالب موردنیاز زندگی خود را فرا بگیرند و در راه پیشرفت این سرزمین بکوشند.





مهارت دست‌ورزی چیست؟

مراحل شکل‌گیری مهارت دست‌ورزی در کودکان

معمولاً اولین نشانه‌های مهارت‌های دست‌ورزی قبل از یک سالگی شروع می‌شوند. به این صورت که کودک دستش را به سمت مادر دراز می‌کند. با گذر زمان و افزایش سن این توانایی پرورش می‌یابد و کودک قادر به گرفتن قاشق در دست خواهد بود. با بزرگ‌تر شدن، درک شناختی بیشتر می‌شود و کودک توانایی جابه‌جایی وسایل را کسب می‌کند. ساخت جورچین‌های ساده، کار با گواش، آبرنگ، رنگ انگشتی و... از جمله نشانه‌های مهارت‌های دستی در کودکان به شمار می‌روند. در حالت کلی این علائم با توجه به رشد و افزایش درک، به شکل‌های متعددی بروز می‌کنند. اگر دانش‌آموز هیچ‌کدام از مهارت‌های دست‌ورزی را نداشت،

آوا احمدعلی، کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی

یکی از مهم‌ترین مهارت‌های پیش‌دبستانی و دوره‌ی اول ابتدایی، مهارت دست‌ورزی است که کودک باید آن را یاد بگیرد. تقویت دست‌ورزی در ظاهر ساده به نظر می‌آید، اما به هماهنگی عضلات چشم و دست نیاز دارد. آموزش این مهارت‌ها اعتمادبه‌نفس کودک را بالا می‌برد. کودکانی که در این سن بتوانند مداد را برای آغاز نوشتن در دست بگیرند، مهارت دست‌ورزی خوبی دارند و در مقابل کودکانی که این مهارت را یاد نگرفته‌اند، در سن بالاتر با درشت‌نویسی و بدخطی مواجه می‌شوند. اگر دیدید کودکی به نقاشی علاقه ندارد، بدانید او مهارت دست‌ورزی را یاد نگرفته است. باید معلمان به این نکته توجه کنند و فعالیت دست‌ورزی را با کودک انجام دهند تا او یاد بگیرد. باید کودک را تشویق کرد مدادی را در دست بگیرد. این کار خودش یک مهارت دست‌ورزی به حساب می‌آید. مهم‌ترین ابزارهای آموزشی ابزارهای پیشرفته نیستند، بلکه دست‌ها هستند. کودکانی که دستانی قوی دارند، بهتر و راحت‌تر کارهایشان را انجام می‌دهند. مهارت دست‌ورزی توانایی استفاده‌ی دقیق و دستکاری اشیاء، وسایل خانه، ابزار و... است.

چرا مهارت دست‌ورزی در کودکان مهم است؟

قدرت انگشت یکی از مهم‌ترین توانایی‌های زیربنایی است که بر توانایی کودک برای کنترل دست تأثیر می‌گذارد. این توانایی در حفظ موقعیت‌یابی مؤثر انگشت برای حرکات بسیار دقیق (نقاشی، نوشتن، برش‌زدن) مورد نیاز است. مهارت دست‌ورزی با تمرین به دست می‌آید. هر چه کودک با تمرین و بازی‌های آموزشی بیشتر سروکار داشته باشد، عضلات دست او بیشتر تقویت می‌شوند. از جمله هدف‌هایی که در مهارت دست‌ورزی خیلی به آن‌ها توجه می‌شود، تقویت عضلات ریز و درشت دست و هماهنگی آن‌ها با عضلات چشم و تقویت عضلات نوک انگشتان است. امروزه مهارت دست‌ورزی در پیش‌دبستان و دوره‌ی اول ابتدایی تقویت می‌شود؛ اما والدین هم باید در منزل به پیشرفت کودکان در این مهارت اهمیت بدهند. هر چه سن کمتر باشد، تمرین‌ها ساده‌تر هستند. با افزایش سن تمرین‌ها پیچیده‌تر می‌شوند تا جایی که توانایی کودک افزایش پیدا کند. وقتی کودک کاری را ماهرانه انجام دهد، یک حس خوب به خود پیدا می‌کند که اعتمادبه‌نفسش را بالا می‌برد. کودکانی که دست‌ورزی ضعیف در انجام این فعالیت‌ها با مشکل روبه‌رو می‌شوند:

- غذا خوردن؛
- مرتب نوشتن؛
- استفاده از رایانه؛
- ورق‌زدن صفحات در یک کتاب؛
- انجام کارهای شخصی مانند لباس پوشیدن و نظافت.



بخواهیم لباسی را که زیپ یا دکمه دارد، باز و بسته کند.
استفاده از قلاب یا گیره‌ی پلاستیکی: با کمک این وسایل از کودک بخواهیم اشیاء را داخل سبد بیندازد.

خمیربازی: یکی از سرگرمی‌های دوست‌داشتنی کودکان خمیربازی است. شکل‌سازی با خمیر و شکل دادن به آن و ورز دادن مهارت دست‌ورزی را تقویت می‌کند.

قیچی کردن: از کودک بخواهیم خط صافی را برش بزند و بعد خط‌های پریچ و خم یا شکل‌های هندسی را قیچی کند.

رنگ آمیزی: اگر کودک به این کار علاقه‌مند است، باید برای او مدادهایی تهیه شود تا در آزادی کامل، هر چه را دوست دارد، روی کاغذ بکشد.

وصل کردن خطوط به هم: نقطه‌هایی با فاصله روی یک دفتر علامت می‌زنیم و از کودک می‌خواهیم آن‌ها را به هم وصل کند.
کشیدن خط راست، منحنی و شکسته: چند نمونه از خط‌ها را روی مقوای کشیم و با استفاده از کاتر از کودک می‌خواهیم آن‌ها را برش دهد. این کار برای هماهنگی چشم و دست مفید است.

۳. بازی با کاغذ

کاغذ باطله یا روزنامه را به کودک بدهید تا آن‌ها را پاره و بعد از آن، مچاله کند و شبیه به یک توپ گرد در بیاورد. با قوی تر شدن دستانش از او بخواهید تا کاغذها را با یک دست پاره و گلوله کند. این کار یکی از بهترین راه‌ها برای تقویت عضلات دست است.

سخن آخر

آموزش مهارت‌های دست‌ورزی اهمیت بسیار زیادی برای کودکان دارد. این مهارت باید در پیش‌دبستانی و دوره‌ی اول ابتدایی آموزش داده شود. بهترین دبستان‌ها، با بهره‌گیری از تمام نکات و اصول آموزشی، عضله‌ی دست کودکان را برای حل تمرین در مدرسه قوی می‌کنند. در واقع یکی از ضرورت‌های آموزش در دبستان، پرورش مهارت‌های دست‌ورزی است. اولیا باید سعی کنند این مهارت را از یک سالگی به کودک آموزش دهند و با ثبت نام او در بهترین پیش‌دبستانی و دبستان‌ها به آینده‌اش کمک کنند.

نگران نباشید؛ زیرا با انجام فعالیت‌های گوناگون می‌توانید به پرورش آن‌ها کمک کنید. بازی با خمیر، مچاله کردن کاغذ، بازوبسته کردن دکمه و... از جمله کارهایی هستند که باعث تقویت مهارت‌های دستی می‌شوند. هر چه کودکان را در این زمینه‌ها مستقل‌تر تربیت کنید، کمک بزرگی به آن‌ها خواهید کرد. برخی از فعالیت‌هایی که مهارت دست‌ورزی در کودک را تقویت می‌کند، عبارت‌اند از: خمیربازی، گل‌بازی، نقاشی با دست، جورچین، مچاله کردن کاغذ، مهره‌های رج‌شونده، دوخت‌ودوز، جدا کردن اجسام ریز، گره‌زدن و بستن بند کفش، مکعب هوش و کوبیدن میخ با چکش.

روش‌های تقویت دست‌ورزی

بازی با انگشتان: از کودک بخواهیم انگشتان خود را باز و بسته کند و دست‌ها را به صورت کشیده به جلو بیاورد و حرکت کششی داشته باشد.

بازو بسته کردن دکمه و زیپ: در قالب یک مسابقه از کودک



منابع

۱. سادات یاسینی، زهرا، (۱۴۰۱)، مهارت‌های دست‌ورزی، چاپ هفتم، انتشارات نردبان.
۲. صفاری‌پور، عبدالرحمان، (۱۴۰۱)، بازی‌های دست‌ورزی، مؤسسه‌ی فرهنگی برهان.

ضرب شاد

تجربه‌ای از آموزش تفکر انتزاعی با روش الگویابی



آرمنه مرزانی
کارشناس آموزش ابتدایی، آموزگار

نخست سه دسته را تصور کند که در هر دسته پنج چیز قرار دارد. این گونه به راحتی سه پنج تا را تصور می‌کند و جواب ضرب را می‌دهد. همان طور که می‌دانید مفهوم حفظ کردن نگهداری و مواظبت از چیزی بدون کم و کاست و بدون تغییر و تحول است که با ذهن و فکر سیال و تفکر انتقادی و جست‌وجوگری انسان مغایرت دارد. پس حفظ طوطی وار صحیح نیست.

مرحله‌ی اول این است که دانش آموز رابطه‌ی بین الگوهای عددی را کشف کند که از پایه‌ی اول ابتدایی، دانش آموز این توانایی را کسب کرده است و در پایه‌ی دوم هم ادامه دارد. کشف این رابطه در پایه‌ی سوم یکی از راه‌های به دست آوردن ضرب می‌شود. ممکن است تعدادی از دانش آموزان هنوز توانایی کشف رابطه‌ی عددی را نداشته باشند؛ پس اولین مرحله، یادآوری کشف این رابطه و ادامه دادن الگوهاست. در مرحله‌ی اجرای این طرح لازم است خانواده همکاری لازم را در ساخت دست‌سازه‌ها داشته باشد و استوانک‌ها یا انگشترهایی به تعداد بالا آماده کند و روی آن‌ها الگوهای عددی بنویسد:

- الگوی عددی ۲: ۲-۴-۶
- الگوی عددی ۳: ۳-۶-۹
- الگوی عددی ۴: ۴-۸-۱۲
- الگوی عددی ۵: ۵-۱۰-۱۵
- الگوهای عددی ۶: ۶-۱۲-۱۸
- الگوهای عددی ۷: ۷-۱۴-۲۱
- الگوی عددی ۸: ۸-۱۶-۲۴
- الگوی عددی ۹: ۹-۱۸-۲۷

جدید تعلیم و تربیت و روان‌شناسی تبعیت کند. در تدریس مفهوم ضرب و کاربردهای آن، اگر مراحل ضرب را قدم به قدم جلو برویم، دانش آموزان آن را یاد می‌گیرند؛ یعنی طوطی وار و فوری هر ضرب را جواب نمی‌دهند، بلکه با کمی تأمل به پاسخ می‌رسند. این درنگ کردن دانش آموز نشان‌دهنده‌ی ارائه‌ی استدلال و کاربرد منطق ضرب است. حفظ ضرب یعنی نگهداری و مواظبت از چیزی بدون کم و کاست و بدون تغییر و تحول که با ذهن و تفکر انتقادی انسان مغایرت دارد؛ پس حفظ ضرب طوطی وار صحیح نیست. کتاب ریاضی پایه‌ی سوم در جهت برنامه‌ی ملی درسی و در ادامه‌ی تدوین کتاب‌های درسی ریاضی پایه‌ی اول و دوم تألیف شده است. دانش آموز باید با روش‌های نوین آموزشی به فکر کردن ترغیب شود و در یادگیری نقش ایفا کند. در عین حال مهارت‌هایی را بیاموزد که توانایی فرد را در حل مسئله تقویت کنند. درس ریاضی باید برای دانش آموز شادآور و لذت‌بخش باشد و به وسیله‌ی آن، احساس خوبی از داشتن برخی توانایی‌ها در او ایجاد شود؛ مثلاً برای یادگیری ضرب سه در پنج، دانش آموز

امسال تصمیم گرفتم با توجه به تجربه‌های ۲۳ ساله‌ی تدریسم، از اوایل شروع سال تحصیلی، جدول ضرب را به طور انتزاعی به دانش آموزان آموزش دهم تا آن‌ها هم در طول سال با تکرار روش‌ها و بازی‌هایی که در گروه دانش آموزان می‌گذاشتم، در پایان سال بازخورد بهتری از یادگیری ضرب ارائه دهند.

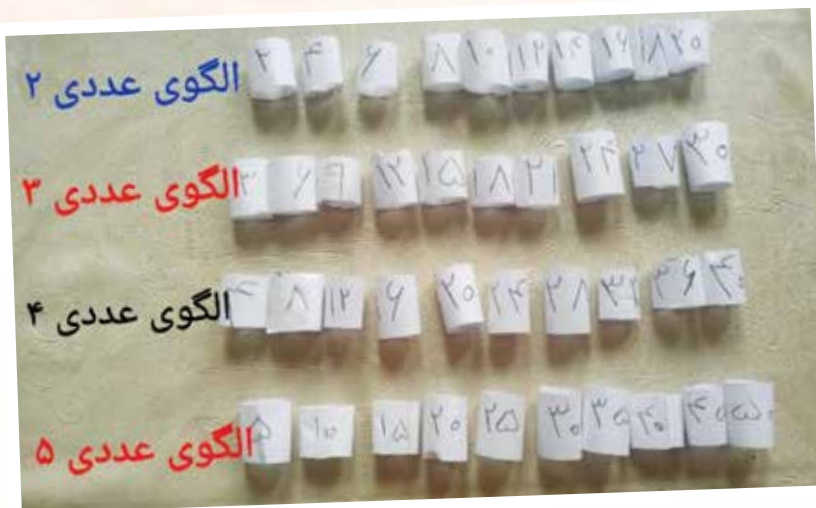
تفکر انتزاعی یکی از انواع تفکر است و به توانایی درک مفاهیم واقعی گفته می‌شود که مستقیماً به اشیا و تجربه‌های دنیای واقعی مربوط نمی‌شود. تفکر انتزاعی یکی از مهارت‌های سطح بالا در دنیای منطق به حساب می‌آید که هنگام انجام برخی فعالیت‌ها از آن بهره می‌بریم. برخی از این فعالیت‌ها عبارتند از:

ساخت ابزار، گوناگون، صحبت استعاره‌ای، حل مسئله، درک مفاهیم، تحلیل موقعیت‌ها، شکل دادن به نظریه‌ها و نگاه کردن به موقعیت‌ها از زاویه‌ای دیگر.

تدریس ضرب از کتاب ریاضی دوم شروع می‌شود و تمام کتاب ریاضی سوم را دربرمی‌گیرد، به طوری که می‌توان گفت تدریس ضرب وظیفه‌ی آموزگاران کلاس سوم است.

متأسفانه تدریس ضرب و سطح انتظار بیشتر معلمان و اولیا در حد حفظ جدول ضرب باقی می‌ماند و چون قدرت حافظه‌ی دانش آموز در این سنین بسیار زیاد است، با تکرار و تمرین، بیشتر بچه‌ها تا پایان سال موفق به حفظ جدول ضرب تحصیلی می‌شوند، بدون اینکه به مفاهیم واقعی آن پی ببرند.

به تعداد معملانی که در کلاس درس مشغول تدریس هستند، روش تدریس وجود دارد؛ اما از میان این روش‌ها روشی مناسب است که بر مبنای علمی استوار باشد و از یکی از دیدگاه‌های





آموزش تصویری
ضرب شاد



برای تمام الگوها تا ۱۰ عدد باید پیش رفت. روز اجرا از بچه ها می خواهیم جعبه ی حلقه ها را در پیش رو قرار دهند. یکی از بچه ها عدد موردنظر را در انگشت می کند و الگوهای عددی آن را هم در دیگر انگشتان قرار می دهد؛ مثلاً عدد ۳ را انتخاب و شروع به ضرب می کند که در انگشت دوم می شود ۶ و در انگشت سوم می شود ۹ و... . بعد از مرور و تکرار از او می خواهیم حلقه ها را از انگشت خارج کند و بدون حلقه با تمرکز روی انگشتان فرایند ضرب را شروع کند و مطابق الگوها ادامه دهد. بعد از انجام کار انفرادی، از بچه ها می خواهیم در گروه به بازی بپردازند و به صورت مسابقه بازی را ادامه دهند.

پیشنهاد کاربردی

آموزگاران محترم دوره ی ابتدایی و حتی دبیران محترم باید دوره های اختصاصی مربوط به تمام کتاب های درسی را گذرانده باشند و از ارتباط طولی و عرضی کتاب ها و پایه های تحصیلی کاملاً آگاه باشند. در این صورت آن ها هنگام تدریس هر بحثی از کتاب ریاضی یا حتی کتاب های درسی دیگر می دانند دانش آموز چه پیش آگاهی ای دارد و می توانند با دانشی قبلی، تدریسی عمقی را ارائه دهند.



آموزش تصویری
دست‌های نگه‌دارنده

دست‌های نگه‌دارنده

لوازم مورد نیاز: مقوا و جعبه‌ی بازیافتی، قیچی، مداد، چسب مایع



از روی دستمان الگو برداری می‌کنیم.



مریم جلیلی، کارشناس گرافیک و آموزگار
هنر پایه‌ی اول تا ششم ابتدایی



هنگامی که کودکان با کمک ابزاری مانند قیچی، مقوا و انواع چسب شروع به ساخت طرحی می‌کنند که در ذهن آن‌ها وجود دارد، نه تنها قوه‌ی تخیل خود را پرورش می‌دهند، بلکه احساسات پنهان آن‌ها نیز بروز پیدا می‌کند.

کار دستی‌ها معمولاً به استفاده از دست‌ها به‌طور هماهنگ نیاز دارند. هم‌زمان باید ذهن نیز به کار گرفته شود. انجام این دو کار در کنار یکدیگر باعث می‌شود کودکان در ذهن و دست خود هماهنگی ایجاد کنند. استفاده از وسایل دورریختنی و بازیافتی نیز موضوعی است که نیازمند تفکر و کار خلاقانه‌ی هم‌زمان است. این کار دستی‌ها در یادگیری و تفهیم قرینه‌ها در آموزش ریاضی کمک بسزایی می‌کنند. در ضمن مهارت برش و دست‌ورزی را تقویت می‌کنند و فرهنگ صرفه‌جویی را نیز رواج می‌دهند.

امروزه، هنر بازیافت شاخه‌ای از هنر است و هنرمندان در این زمینه از خلاقیت و فنون هنری گوناگونی استفاده می‌کنند. ایران زیبای ما در دست‌ان قدرتمند دانش‌آموزان سرزمینم محکم و استوار بمان!





دو نمونه از الگو را برش می دهیم.



در نهایت، کار به این شکل درمی آید. می توانیم از این کاردستی به عنوان نگهدارنده ی کتاب یا کاغذ استفاده کنیم.

مدیریت آینده

روش‌های کاربردی برای ارتقای

بهره‌وری معلمان در تربیت نسل فردا

کیما محمدی کاشانی
کارشناس ارشد مدیریت آموزشی
اعظم هارونی
دکترای مدیریت آموزشی

نقش مدیران مدرسه‌های ابتدایی در شکل‌دهی فرهنگ یادگیری مادام‌العمر حیاتی و انکارنشدنی است. در این دوره، دانش‌آموزان در سال‌های اولیه‌ی زندگی خود هستند و معلمان به‌عنوان نخستین الگوهای آموزشی در مسیر یادگیری آنان تأثیر بسزایی دارند. توانمندسازی معلمان با رویکردی عملی و نوآورانه نه تنها به ارتقای کیفیت تدریس کمک می‌کند، بلکه پایه‌گذار نسلی مشتاق به یادگیری، خلاق و مستقل خواهد بود. در ادامه به مدیران محترم مدرسه‌های ابتدایی راهکارهای کاربردی، الهام‌بخش و اجرashدنی در بستر مدرسه ارائه داده خواهد شد که با تکیه بر آن‌ها بتوانند بیش از پیش محیطی پویا برای یادگیری مادام‌العمر دانش‌آموزان ایجاد کنند.

راهکارهای نوآورانه و عملیاتی مدیر مدرسه برای توانمندسازی معلمان در مدرسه‌های ابتدایی برای ترویج یادگیری مادام‌العمر

۱. برنامه‌های رشد حرفه‌ای معلمان از طریق ایجاد «باشگاه‌های تدریس خلاق»

یکی از راهکارهای کارآمد برای توانمندسازی معلمان ابتدایی تشکیل باشگاه‌های تدریس خلاق در مدرسه است. این باشگاه‌ها به معلمان اجازه می‌دهند تا با یکدیگر تبادل نظر کنند، روش‌های تدریس جدید را بیاموزند و تجربه‌های موفق خود را به اشتراک بگذارند.

۳. تشکیل «درمانگاه‌های آموزشی» برای کمک به معلمان در حل چالش‌های تدریس

ایجاد درمانگاه‌های آموزشی می‌تواند فضایی برای رفع نیازهای خاص معلمان و مواجهه با چالش‌های آموزشی فراهم آورد. در این درمانگاه‌ها، مدیران خود می‌توانند معلمان برتر مدرسه‌های خود را به‌عنوان سرگروه در نظر بگیرند تا معلمان دیگر به آن‌ها مراجعه و سؤالات خود را مطرح کنند و با مشاوره و راهنمایی از آنان، راه‌حل‌های مؤثری بیابند.

الف) اجرای سازی: مدیر مدرسه می‌تواند هر ماه یا فصل، یک روز را به برگزاری «درمانگاه آموزشی» اختصاص دهد. در این جلسات، معلمان مسائلی مانند مدیریت کلاس، روش‌های جلب توجه دانش‌آموزانی را که مشکلات خاص رفتاری دارند، مطرح می‌کنند و از پیشنهادها و مشاوره‌های همکاران موفق خود بهره‌مند می‌شوند.

الف) اجرای سازی: مدیران گران‌قدر می‌توانند با دعوت از معلمان برای شرکت در جلسات هفتگی یا ماهانه باشگاه تدریس خلاق، بستری برای اشتراک‌گذاری ایده‌ها و نوآوری‌های تدریس فراهم آورند. در این جلسات می‌توان فنون آموزشی بازی‌محور، فعالیت‌های هنری و حتی روش‌های تدریس از طریق قصه‌گویی را به بحث و تبادل نظر گذاشت.

ب) کاربرد عملی: این باشگاه‌ها می‌توانند مکانی برای تحلیل و بازنگری در شیوه‌های تدریس و حتی تمرین سناریوهای متعدد درسی باشند. معلمان می‌توانند پس از هر جلسه، دستاوردهای خود را در کلاس درس به کار گیرند و نتیجه‌ها را با گروه به اشتراک بگذارند.

۲. برنامه‌های بازدید از مدرسه‌های موفق

یکی از بهترین روش‌ها برای رشد حرفه‌ای معلمان، بازدید از مدرسه‌های موفق و مشاهده روش‌های خلاقانه تدریس و مدیریت کلاس است. این بازدیدها می‌توانند برای معلمان مدرسه‌های ابتدایی بسیار الهام‌بخش باشند و به کارگیری شیوه‌های جدید را در آنان تقویت کنند.

الف) اجرای سازی: مدیران گرمایی مدرسه‌ها می‌توانند برنامه‌هایی برای بازدید معلمان از مدرسه‌های نمونه در شهر یا استان را ترویج و در صورت امکان، نشست‌هایی با معلمان آن مدرسه‌ها برای تبادل تجربه و ایده برگزار کنند.

ب) کاربرد عملی: در این بازدیدها، معلمان می‌توانند روش‌هایی مانند تدریس مشارکتی یا مجموعه‌های تشویقی جذاب را از نزدیک مشاهده و در صورت تمایل، آن‌ها را در کلاس‌های خود نیز پیاده کنند.





مربی و راهنما در کنار معلمان تازه‌کار قرار می‌گیرند و به آن‌ها در حل چالش‌های تدریس و رشد مهارت‌های آموزشی کمک می‌کنند.

الف) اجرایی‌سازی: مدیر می‌تواند برنامه‌ای ایجاد کند که در آن معلمان با تجربه‌تر به‌صورت داوطلبانه هدایت معلمان جدید را به عهده بگیرند و در طول سال تحصیلی به آن‌ها کمک کنند.

ب) کاربرد عملی: در این برنامه، معلم جدید می‌تواند با همراهی مربی خود، فنون کلاس‌داری، روش‌های تدریس و حتی چگونگی برقراری ارتباط مؤثر با والدین را بیاموزد و به‌مرور تجربه‌ی لازم برای مدیریت بهتر کلاس خود را به دست آورد.

نتیجه‌گیری

می‌توان بیان کرد که توانمندسازی معلمان ابتدایی، کلید موفقیت در توسعه فرهنگ یادگیری مادام‌العمر در مدرسه‌های ابتدایی ایران است. مدیران گران‌قدر مدرسه‌های ابتدایی می‌توانند با استفاده از نمونه‌هایی از راهکارهای عملیاتی و نوآورانه‌ای که ارائه شد، معلمان خلاق و توانمندی در مدرسه‌های خود داشته باشند که قادرند دانش‌آموزان را به‌سمت یادگیری مادام‌العمر هدایت کنند. این رویکرد نه‌تنها کیفیت آموزش در مدرسه‌های ابتدایی را می‌افزاید، بلکه محیطی حمایتی و پویا را نیز برای یادگیری ایجاد می‌کند. به این ترتیب می‌توان بیان کرد که با ارتقای مهارت‌ها و دانش معلمان، دانش‌آموزان در فضای آموزشی غنی و متنوعی قرار می‌گیرند که در آن تجربه‌های یادگیری جذاب و معنادار خواهند داشت. این فرایند نه‌تنها به رشد علمی و آموزشی دانش‌آموزان کمک می‌کند، بلکه آن‌ها را شهروندانی مسئول، خلاق و پویا برای جامعه تربیت می‌کند. در نتیجه، مدرسه‌های ابتدایی با رویکرد توانمندسازی معلمان به‌عنوان مراکز نوآوری و یادگیری مادام‌العمر شناخته می‌شوند و نقش حیاتی در پیشرفت فردی و اجتماعی نسل آینده ایفا خواهند کرد.

بازخوردی با حضور تمامی معلمان برگزار کند. در این جلسات هر معلم تجربه‌های مثبت و چالش‌های خود را بیان می‌کند و از نظرات دیگر همکاران بهره‌مند می‌شود.

ب) کاربرد عملی: این جلسات می‌توانند حول محور بررسی موضوعی خاص مانند «تدریس مفاهیم پایه‌ای خواندن و نوشتن» یا «روش‌های بهبود تمرکز دانش‌آموزان» برگزار شوند و معلمان با به‌اشتراک گذاشتن تجربه‌های خود، فنون جدیدی برای بهبود تدریس خود بیابند.

۵. ایجاد برنامه‌های مربیگری (کوچینگ) و هدایتگری (منتورینگ) بین معلمان با سطوح گوناگون تجربه

یکی از راهکارهای نوآورانه برای رشد حرفه‌ای معلمان، ایجاد برنامه‌های مربیگری و هدایتگری است. در این برنامه‌ها، معلمان با تجربه‌تر به‌عنوان

ب) کاربرد عملی: مثلاً اگر معلمی با مشکل تمرکزناشتن دانش‌آموزان در زمان تدریس ریاضی مواجه است، می‌تواند در درمانگاه آموزشی از راهکارهای پیشنهادی همکاران خود استفاده کند و با اجرای پیشنهادها به بهبود مدیریت کلاس دست یابد.

۴. برگزاری جلسات بازخورد گروهی با هدف بازبینی عملکرد آموزشی

جلسات بازخورد گروهی با محوریت بررسی عملکرد معلمان و به‌اشتراک گذاشتن بازخوردها، یکی از ابزارهای بسیار مفید برای ارتقای کیفیت تدریس است. این جلسات با محوریت بازبینی و تبادل تجربه‌های موفق و ناکام، به معلمان کمک می‌کند تا مهارت‌ها و فنون جدیدی کسب کنند.

الف) اجرایی‌سازی: مدیر می‌تواند در پایان هر نیم‌سال یا پایان هر ماه جلسات



نسیم نوازش

ماجرای مواجهه با اختلال اضطراب يك دانش آموز

سیده راحله موسوی لاریجانی
کارشناس آموزش ابتدایی و
آموزگار پایه‌ی چهارم



اولین روز سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود. بعد از سال‌ها دوباره در آموزش و پرورش مشغول به کار شده بودم. البته این بار نه به عنوان مربی بهداشت بلکه به عنوان معلم وارد حیاط مدرسه‌ی «شهید اکبرزاده کمانگر کلا» شدم. مدرسه‌ای در روستایی دورافتاده با حیاطی بسیار بزرگ و البته باصفا. حیاط مدرسه پر از زمین‌های سرسبز و درخت‌های نارنج و انار بود. به محض دیدن حیاط سرسبز مدرسه، به یاد دوران دبیرستان خودم افتادم. حیاط بزرگ و سرسبزی که تمام اوقات فراغتم را با دوستان اندک ولی بسیار صمیمی‌ای که داشتیم، در آن سپری می‌کردم. گاهی دور هم می‌نشستیم و خوراکی‌هایمان را قسمت می‌کردیم. از آرزوهای دورودرازمان، از اهداف پیش‌رویمان و از خواسته‌های بزرگ و کوچکمان می‌گفتم و گاهی روی آن چمن‌ها دراز می‌کشیدیم و درد دل می‌کردیم. در لحظه‌ای تمام آن خاطرات دور همانند فیلمی کوتاه از جلوی چشمانم گذشتند. آهی از نهادم بلند شد. انگار همین دیروز بود. حالا خودم خانم معلم شده‌ام و دوباره به مدرسه برگشته‌ام. دخترها و پسرهای دوست‌داشتنی با صفا و صمیمیت کودکانه‌شان دورم را گرفته بودند. دوست داشتم هرچه زودتر با آن‌ها آشنا شوم و به دنیای پاکشان راه پیدا کنم. واقعا چه دنیای قشنگی است دنیای بی‌آلایش و بی‌تکلف کودکان! در دلم بود که کمبودها و کاستی‌های این ساختمان قدیمی و شاید کمی دلگیر برای بچه‌ها را با آن حیاط زیبا جبران کنم؛ زیرا بر اساس بررسی‌های انجام‌شده گرچه شاهد تأثیر مستقیم عوامل

فیزیکی بر پیشرفت تحصیلی نیستیم؛ اما نمی‌توانیم از تأثیرات غیرمستقیم این عوامل نیز چشم‌پوشی کنیم (دهقان پورفرشاه، الهام حاج مقصودی، ۱۴۰۰).

به همین منظور، خیلی وقت‌ها کلاس درس‌مان را در حیاط و زیر سایه‌ی درختان نارنج برگزار می‌کردیم. زنگ‌های ورزش، کفش ورزشی می‌پوشیدم و با پسرانم فوتبال بازی می‌کردم. چقدر ذوق می‌کردند! خانم معلم، شما هم فوتبال بلدی؟!

کمی از دانسته‌های فوتبالی‌ام برایشان می‌گفتم تا پیششان کم نیاورم. با دخترها هم طناب بازی و وسطی و... بازی می‌کردیم تا آن‌ها نیز احساس تنهایی نکنند. کلا جو کلاسم خیلی صمیمی بود؛ ولی یکی از دخترها بسیار بی‌قرار بود و هر روز برای مادرش دلتنگی می‌کرد. از اول صبح که وارد کلاس می‌شد، تعداد زنگ‌ها را می‌پرسید. هر روز زنگ تفریح می‌پرسید که چند زنگ دیگر مانده است. مدام قطره‌های اشک بر صورتش جاری بود. دانش‌آموز باهوشی بود؛ اما متأسفانه به دلیل تمرکز نداشتن، در درس‌هایش موفق نبود.

حدوداً هفته‌ی دوم سال تحصیلی بود که با هماهنگی خانم مدیر با مادرش تماس گرفتم و خواستم تا به مدرسه بیاید. خیلی با هم صحبت کردیم؛ ولی او تمام مدت می‌گفت که هیچ مشکلی وجود ندارد و برای خودم هم سؤال است که این دختر چرا چنین رفتاری دارد. جلسه تمام شد و او به خانه برگشت؛ اما دیدم مشکل این دانش‌آموز روز به روز بدتر می‌شود تا اینکه صدای دیگر دانش‌آموزان هم بلند شد: «خانم معلم، ما نمی‌توانیم به درس گوش بدهیم. صدای حق‌هق گریه‌ی این دختر مانع تمرکز ما می‌شود».

هرچه با دانش‌آموز صحبت کردیم، لام تا

کام حرفی نمی‌زد، جز اینکه می‌گفت: «دلم برای مادرم تنگ می‌شود. می‌خواهم به خانه و نزد مادرم بروم.» به‌ناچار دوباره اوایل ماه آبان بود که از مادر دعوت کردیم به مدرسه بیاید. این بار مادر کمی آشفته و عصبی بود. دوباره با هم کمی صحبت کردیم؛ اما باز هم راه به جایی نبردیم. هنگام برگشتن او، دخترش شروع به گریه کرد که من را هم با خود به خانه ببر. مادر که متوجه حضور من نبود، شروع به تهدید دخترک کرد که اگر دست از این کارها برنداری، خانه را ترک خواهم کرد. من با دیدن این صحنه بلافاصله مادر را به دفتر مدرسه فراخواندم و گفتم: «متوجه تهدید شما بودم.» مادر به گریه افتاد. تازه سر حرف باز شد. کوله‌باری از مشکلات در خانواده وجود داشت. مرتباً از ما معذرت‌خواهی می‌کرد که آن‌ها را از ما مخفی کرده بود. من هم در پاسخ گفتم: «مخفی‌کاری شما نه تنها کمکی به





آخر سال تحصیلی با علاقه به مدرسه آمد. به درس هم علاقه‌مند و کم‌کم علائم اضطراب و بی‌قراری هم در او کاملاً برطرف شد. ما هم از همه‌ی فرصت‌ها برای ایجاد فضایی شاد برای آموزش استفاده می‌کردیم تا کودکان حداقل در ساعت‌هایی که در مدرسه هستند، مشکلاتشان را کمی به فراموشی بسپارند. با تدارک بازی‌های محلی و سنتی و جشن‌ها و مناسبت‌های متعدد تلاش کردیم شرایطی را مهیا کنیم که بچه‌ها ولو برای چند ساعت به دور از دغدغه‌های موجود زندگی کنند. ماه اردیبهشت بود. به بچه‌ها گفتیم: «می‌خواهیم صبحانه‌ی فردا را دور هم در چمن مدرسه بخوریم. هر کس هم هر چیزی که دوست دارد، با خود بیاورد. هر کس هم می‌تواند زیراندازی برای نشستن روی سبزه‌ها بیاورد. یادش به‌خیر! چه دورهمی‌ای شد! بسیار صمیمی و خودمانی!

به بچه‌ها گفته بودم: «چون در فضای باز هستیم، می‌توانید لوازم نقاشی، گواش، آبرنگ، رنگ‌های انگشتی و... با خود بیاورید و از طبیعت نقاشی بکشید.» کارهای بسیار زیبایی شکل گرفت که روز بعد در مدرسه به صورت نمایشگاهی به نمایش گذاشته شد. همان طور که همه‌ی ما واقف هستیم، هر دانش‌آموزی که در کلاس درس حاضر می‌شود دنیایی از افکار، آرزوها، تمایلات و همین‌طور مشکلات کوچک و بزرگ به همراه دارد. معلم با به‌کارگیری علم خود و با کمک نیروی عشق و اراده، شاید بتواند اندکی از این مشکلات را بکاهد تا دست‌کم این چند ساعتی را که کودک در محیط مدرسه به سر می‌برد، با ذهنی آرام و قلبی سرشار از شادی سپری کند و مهارت‌های زندگی سالم را در این فضای توأم با آرامش فرا بگیرد. به امید آن روز و با آرزوی شادی تمام کودکان سرزمین عزیزمان!

خانوادگی خود را هم کم کنند و جلوی این بچه مراقب رفتار و حرف‌های خود باشند.» از او خواستیم که با مراجعه به مشاوره و با کمک گرفتن از او به فکر چاره‌ی مشکل باشد. خانم مدیر هم مرکز مشاوره‌ای را معرفی کردند. طی چند جلسه مراجعه به مرکز و کنترل رفتارها در خانواده، کم‌کم دختر با آرامش و لبی خندان وارد کلاس می‌شد. روزی هم مستقیماً نزد من آمد و گفت: «خانم معلم، من دیگر در مدرسه گریه نمی‌کنم و دوست دارم بیشتر وقت‌ها را در مدرسه در کنار هم کلاسی‌هایم بگذرانم. دیگر هیچ وقت از شما نمی‌پرسم که چند رنگ مانده است تا مدرسه تمام شود.» پیگیری‌های ما همچنان ادامه داشت و هرچند روز یک‌بار دوباره با مادر کودک صحبت می‌کردیم و جویای احوال و شرایط بودیم. سرانجام همان اتفاقی افتاد که می‌خواستیم و این دانش‌آموز از ماه آذر تا

حل مشکل نکرد، بلکه به آن دامن زد. این تهدیدها سبب اضطراب و نگرانی کودکان شد. او در عالم کودکی خود باور داشت که وقتی در خانه نیست، احتمال دارد شما به‌خاطر اختلافی که با پدرش دارید، منزل را ترک کنید. همیشه این نگرانی و اضطراب همراه او بوده است.»

چنان‌که می‌دانیم خانواده به‌عنوان عاملی محیطی نقش بسزایی در بروز اختلالات روانی کودکان و نوجوانان دارد. فقدان روابط مناسب در بیشتر موارد، آنان را با کمبودهای عاطفی، انگیزش و مشکلات روانی از جمله اختلالات اضطرابی روبه‌رو می‌سازد (محمودی، ۱۴۰۱).

با شنیدن این توضیحات، مادر خیلی شرم‌نده و ناراحت شد و راه چاره خواست. گفتیم: «باید به دخترش اطمینان بدهد که هرگز چنین اتفاقی نخواهد افتاد. پدر و مادر باید تا حد ممکن اختلاف‌ها و درگیری‌های



منابع
۱. محمودی شیران، سارا، ۱۴۰۱، «نقش والدین در اضطراب کودک»

<https://civilica.com/doc/1579081>

۲. دهقان پورفرشاه، مهدیه و مهدیه، حاجی‌محمودی، الهام، ۱۴۰۰، «بررسی تأثیر فضای فیزیکی مدارس بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان»

<https://civilica.com/doc/1375887>



قصه‌های رشد

نگاهی کوتاه بر قصه‌درس‌های مجلات کودک، نوآموز و دانش آموز



محمدرضا رشیدی
عضو شورای برنامه‌ریزی مجلات رشد
دانش آموزی دوره‌ی ابتدایی

قصه‌درس‌های مجله‌ی رشد کودک

در شماره‌ی اسفندماه مجله‌ی رشد کودک، بر اساس بودجه‌بندی کتاب فارسی پایه‌ی اول، برای درس‌های شانزده، هفده، هجده و نوزده کتاب فارسی چهار داستان نوشته شد. در هر داستان سعی شده است کلماتی که نشانه‌ی پر تکرار باشند. در تمام داستان‌ها کلمات موردنظر درس به رنگ آبی هستند، تا توجه دانش‌آموزان را بیشتر به خود جلب کنند.

این داستان‌ها را می‌توان در چندین نوبت با همراهی بچه‌ها خواند و در هر دور خواندن توجه آن‌ها را به کلمات هدف جدید جلب کرد. بعد از خواندن داستان، می‌توانید بازی‌هایی را با استفاده از کارت‌های کلمات هدف انجام دهید تا یادگیری کلمات هدف در ذهن دانش‌آموزان تثبیت شود.

داستان اول: اینجا چی داری؟

دارا و سما بعد از نوشتن مشق‌هایشان حسابی خسته شده‌اند. کنایچه برای رفع خستگی بچه‌ها شروع به تعریف خاطره‌ای از خودش در بازار و پیش نجارباشی می‌کند. این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است

داستان دوم: ها هو هی!

دارا و سما یک صدف داشتند؛ صدفی پیچ‌پیچی و قشنگ. وقتی آن را نزدیک گوششان می‌گرفتند، صدای موج دریا می‌داد: «ها هو هی...» آن صدف را تابستان گذشته از خلیج فارس آورده بودند. دارا گفت: «کاش الان هم می‌رفتیم خلیج فارس!» بچه‌ها تصمیم می‌گیرند در خانه یک خلیج فارس کوچک بسازند و...

این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است که نشانه‌های «ص» و «ذ» دارند و در متن درس هفدهم کتاب فارسی آمده‌اند. کلماتی که نویسنده بر مبنای تکرار آن‌ها داستان را نوشته است، عبارت‌اند از: صدا، صدف، صاف، دلپذیر، آذر، گذشته و لذت.

داستان سوم: ثانیه‌ها همیشه جلو می‌روند! علی و دارا با هم مسابقه می‌دهند. علی و دارا پشت خط مسابقه می‌ایستند. آقا معلم می‌گوید: «دو دقیقه فرصت دارید تا به خط پایان برسید.» بعد آقا معلم سوت می‌زند و می‌گوید: «شروع کنید.» علی و دارا شروع به دویدن می‌کنند. تیک تاک... تیک تاک... ثانیه‌ها تندتند جلو می‌روند...

این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است که نشانه‌های «ع» و «ث» دارند و در متن درس هجدهم کتاب فارسی آمده‌اند. کلماتی که نویسنده بر مبنای تکرار آن‌ها داستان را نوشته است، عبارت‌اند از: علی، معصومه، معلم، شروع، جمع، ثریا، ثانیه، باعث، مثل، بعد و عزیز.





(نشانه‌ها چی هستن؟ ع و ث؟)

داستان چهارم: حیوان ریزه‌میزه
مادر مشغول پاک کردن سبزی است که یکهو می‌گوید: «بچه‌ها، بیایید که کوچولو یک حیوان ریزه‌میزه پیدا کرده...»
این داستان بر مبنای کلماتی نوشته شده است

که نشانه‌ی «ح» دارند و در متن درس نوزدهم کتاب فارسی آمده‌اند. کلماتی که نویسنده بر مبنای تکرار آن‌ها داستان را نوشته است، عبارت‌اند از: حلزون، احساس، حیوان و حرکت.

قصه درس مجله‌ی رشد نوآموز اسفندماه

در قسمت قبل خواندید که آرمان برای کمک

به پدر دوستش نیما که پدر مدرسه بود و وظیفه‌ی نظافت کلاس‌ها و حیاط مدرسه را بر عهده داشت، تصمیمی گرفت. او و نیما تصمیم گرفتند جعبه‌هایی برای بازیافت زباله‌های مدرسه بسازند. آن‌ها رأس ساعت ۰۷:۰۷ دقیقه‌ی عصر از کشتی جد بزرگ آرمان سر درآوردند. آرمان و نیما به کمک ناخدا و همدیگر برای تهیه‌ی مواد موردنیاز برای ساخت جعبه‌های بازیافت زباله، راهی جزیره‌های متعدد شدند. اولین مقصد آن‌ها جزیره‌ی ریاضی بود...

ادامه‌ی این داستان را در مجله‌ی رشد نوآموز اسفند بخوانید.

مفاهیمی که در قصه درس نوآموز اسفندماه به کار رفته است، به این شرح است:
درس «اندازه‌ی سطح» از کتاب ریاضی سوم ابتدایی، داستان «یک کلاغ، چهل کلاغ» از کتاب فارسی دوم ابتدایی، درس «آینه‌ها و بازتابش نور» از کتاب علوم تجربی سوم ابتدایی، درس «سازیم و لذت ببریم» از کتاب علوم دوم ابتدایی و مراحل رشد جانوران در درس «درون آشیانه‌ها» از کتاب علوم تجربی دوم ابتدایی.

قصه درس مجله‌ی رشد دانش‌آموز اسفندماه

در این شماره رابی را حلزون ماجراجوی قصه درس ما که از طرف پدربرگش مأموریت رساندن دانه‌های شفاف‌بخش به قله‌ی قاف را دارد، بعد از خداحافظی با اهرماهی زودبهره جنگل بزرگی رسید. دنبال غذا می‌گشت که صدایی شنید: «سلام حلزون، می‌شود لطفاً بیایی و پشت گوش مرا بخارانی؟» رابی را خرس بزرگی را دید که زیر درختی لم داده و خسته و خواب‌آلود به او زل زده بود...

مفاهیمی که در قصه درس دانش‌آموز اسفندماه به کار رفته است، به این شرح است:

درس «تناسب و درصد» از کتاب ریاضی ششم ابتدایی، درس «از موفقیت» از کتاب هدیه‌های آسمان ششم ابتدایی، درس «جنگل برای کیست؟» از کتاب علوم تجربی ششم ابتدایی، درس «بی‌مهره‌ها» از کتاب علوم تجربی چهارم ابتدایی، درس «خاک با ارزش» از کتاب علوم تجربی پنجم ابتدایی، درس «شجاعت» از کتاب فارسی پنجم ابتدایی و درس «پوشش گیاهی» از کتاب مطالعات اجتماعی چهارم ابتدایی.



درخت پیمان

هر دانش آموز یک دست، هر دست پنج پیمان



سعیده یآوری

کارشناس مترجمی زبان انگلیسی، آموزگار پایه‌ی سوم ابتدایی، فشافویه

هر آموزگار برای یاددادن قوانین کلاس به دانش‌آموزان روشی را در پیش می‌گیرد؛ اما از دیدگاه من تا زمانی که خود دانش‌آموز به این قوانین واقف نشود، آن را اجرا نخواهد کرد. درخت پیمان ایده‌ای است که سه سال پیش به ذهنم آمد. از بچه‌ها خواستم دست راست خود را بکشند و دور آن را قیچی کنند. بعد در هر انگشت قولی را که امسال می‌خواهند اجرایی کنند، بنویسند. چون دانش‌آموزان کلاس سوم هستند و آشنایی با نماز دارند و قرار است برایشان جشن تکلیف گرفته شود، قول اول را نماز اول وقت نوشتند. روی بقیه‌ی انگشتان، هر دانش‌آموز قول خودش یا هر کار خوب دیگری را که به فکرش می‌رسید، نوشت؛ مثلاً قول می‌دهم «درس‌هایم را خوب بخوانم» یا «به معلم احترام بگذارم». بدین صورت توانستم قوانین کلاس را لایه‌لای قول‌ها به دانش‌آموزان القا کنم. از آن به بعد آن‌ها خودشان را موظف می‌دانستند بنا به قولی که داده بودند به قوانین کلاس عمل کنند. این دست‌ها روی درخت پیمان چسبانده شد. اگر دانش‌آموزی کاری انجام می‌داد که برخلاف قولش بود، زنگ تفریح از او می‌خواستم بماند و بعد از رفتن تمامی دانش‌آموزان به او می‌گفتم که پیمان درخت پیمانش را دوباره بخواند و به پیمان‌هایش فکر کند. از او می‌خواستم به این فکر کند که چه اتفاقی افتاده است که او پیمانش را فراموش کرده است. بدین ترتیب، خود دانش‌آموز به کارهایش فکر می‌کند.





قدرت تشويق

معلمان مؤثر در رفتار با دانش آموزان خود، به نکات مثبت توجه می کنند. آن‌ها به قدرت انگیزار تشويق و تأييد پی برده‌اند. البته یادگیرنده تشويق درست تشويق، خود چالش بزرگ برای اغلب معلمان است، به عنوان معلم، برای ما خیلی ساده است که وقت خود را به پیدا کردن اشتباهات و خطاها گذرانده، بر ضعف‌ها تمرکز کنیم، در حالی که معلمان مؤثر دنبال نقاط قوت می گردند و می دانند چگونه با ابزار تشويق، دانش آموزان را به ادامه کار درست تشويق کرده و آنان حمایت کنند.

معلمان موفق متفاوت عمل می کنند. نوشته تان وینگر



فراخوان

سیزدهمین دوره جشنواره ملی دوسالانه عکس و تصویرگری رشد



سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی از عکاسان و تصویرگران سراسر کشور برای شرکت در سیزدهمین دوره جشنواره ملی دوسالانه عکس و تصویرگری رشد دعوت به عمل می آورد. این جشنواره از تصویرگران و عکاسان محترم دعوت می کند با نگاه خلاقانه خود، براساس موضوعات جشنواره، لحظاتی به یادماندنی و تأمل برانگیز را به تصویر بکشند و با هنر خویش درجه ای نو به روی مخاطبان بکشایند. نگارش اندیشمندانه و آثار هنرمندانه شما، غنابخش جشنواره خواهد بود.

■ محورهای این دوره از جشنواره، بر فضاسازی مدرسه های امروزی، روش های نوین آموزشی و نیازهای تصویری مجلات رشد، کتاب های درسی و عموم منابع آموزشی و تربیتی تمرکز ویژه دارند.

عکاسان و تصویرگران می توانند در دو گروه سنی در این جشنواره شرکت کنند:

۱. هنرمندان بزرگسال:
(الف) عکاسان و تصویرگران حرفه ای؛
(ب) معلمان و مربیان.
۲. هنرمندان دانش آموز:
دانش آموزان ۱۳ تا ۱۸ ساله.

تبصره:

معلمان و مربیانی که در سمت های اداری آموزش و پرورش هستند، مشمول گروه ۱ (ب) می شوند.

موضوعات جشنواره در هر گروه سنی:

(الف) هنرمندان بزرگسال:
۱. مدرسه، خانه دوم

محورها:

(الف) موقعیت های متنوع تربیتی (مناسبت ها، انواع مراسم، اردوها و جشن ها)؛
(ب) اتفاقات و رخداد های جالب مدرسه.

۲. نهاد خانواده

محورها:

(الف) مدرسه و خانواده؛

(ب) مسجد و خانواده؛

(ج) مدرسه، مسجد و خانواده

۳. کتاب درسی

محورها: باز آفرینی تصویری؛

(الف) قصه ها، شعرها و...؛

(ب) فعالیت های علمی؛

(ج) سرزمین پرگهر ایران (بناهای

تاریخی، مناسبت های ملی و دینی،

محیط زیست، حیات وحش، طبیعت،

آیین های قومی و منطقه ای و...).

نکته:

رویکرد جشنواره، استفاده مناسب

از آثار برگزیده در تکمیل بسته های تربیت و یادگیری (کتاب درسی، مجلات رشد، تولیدات چند رسانه ای و... است).

۴. بخش جنبی

۱. شعار سال (جهش تولید با

مشارکت مردم).

۲. مهدویت.

(ب) هنرمندان دانش آموز:

۱. آزاد

۲. کتاب های درسی: تمام

موضوعات و رخدادها در همه

گونه (آثار) های عکاسی و تصویرسازی

که مستقیم یا غیرمستقیم با کتاب

درسی ارتباط داشته باشند.